

00.
KSIĄŻNICA KLASYKÓW ŁACIŃSKICH.

ŻYWOTY SŁAWNYCH MEŻÓW
KORNELJUSZA
NEPOSA

NA PODSTAWIE TEKSTU »CZYTANKI ŁACIŃSKIEJ«
ALEKSANDRA FRACZKIEWICZA.

OPRACOWAŁ
WIKTOR KŁAK
em. prof. gimnaz.

KSIĄŻNICA NAUKOWA — PRZEMYSŁ — 1922.
<http://rcin.org.pl>

KSIAŻNICA KLASYKÓW ŁACIŃSKICH.

ŻYWOTY SŁAWNYCH MĘŻÓW
KORNELJUSZA
NEPOSA

NA PODSTAWIE TEKSTU »CZYTANKI ŁACIŃSKIEJ«
ALEKSANDRA FRĄCZKIEWICZA.

OPRACOWAŁ
WIKTOR KŁAK
em. prof. gimnaz.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 77
Tel. 25-65-63

Praca i Książka

KSIAŻNICA NAUKOWA PRZEMYSŁ — 1921.

<http://rcin.org.pl>

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE.

23.722

ODBITO CZCIONKAMI Drukarni A. Bluja w Przemyśle, 1921 R.

<http://rcin.org.pl>

PRZEDMOWA.

Przed laty niespełna czterdziestu wygłosił pewien uczony i pedagog zasadę: Oszczędzaj czasu! Wymagaj pracy! Wzywał do opracowywania preparacyj do autorów łacińskich i greckich, czytanych w szkole, aby uczniowi oszczędzić pracy rozbijania się po słownikach, pracy, która małą przynosi mu korzyść, a naraża go na stratę czasu i ostudza zamiłowanie do studjum klasycznego. Powstały więc preparacje do Cezara, Owidego, Homera, które mnie też zachęciły do ułożenia preparacji do Korn. Neposa.

Penieważ »Książnica Polska Naukowa« w Przemyślu powzięcia chwalebny zamiar wytrącenia z rąk uczniów lichych surrogatów pomocniczych do lektury autorów łac. i grec. i zastąpienia ich środkami godniejszymi szkoły, zachęciła mnie do powtórnego opracowania książeczki — stosownie do swoich życzeń. Podjąłem się pracy w przekonaniu, że echo owego hasła nie przebrzmiało, owszem jest bardziej donośne wskutek warunków, zmienionych radykalnie na każdym prawie polu. Jeżeli dawniej nie posługiwał się uczeń chętnie słownikami taniemi, to dzisiaj nie użyje drogich a w dodatku rzadkich.

Na podstawie preparacji przełoży uczeń tekst łaciński dosłownie; potem może sobie odczytać próbę tłumaczenia poprawniejszego, — Wprowadziłem innowację t. zw. *loci memoriales*. Przykłady ilustrują materiał gramatyczny klasy 3. t. j. składnię zgody i rzędu; następnie naukę o słowie, nieobowiązującą wprawdzie w kl. 3., jednak przy lekturze autora nieodzowną — przynajmniej w kształcie praktycznych przykładów. Memorowanie przykładów będzie wielce pożytecznem przy lekturze późniejszej. — Spodziewany zarzut przeładowania preparacji cytataми z gramatyki odpieram uwagą, że chodziło o to, aby uczeń nabrał przekonania, że rozumięcie autora polega przedewszystkiem na

gruntownej znajomości tekstu pod względem gramatycznym,
i — aby go ostrzec od powierzchownego traktowania przedmiotu.

Przy objaśnieniu gramatycznym dodana tylko nazwa przypadku albo zdania bez podania liczby paragrafu, a to z tego powodu, że wydania gramatyki łacińskiej różnią się pod względem numeracji paragrafów.

AUTOR.

ARYSTYDES.

Cap. 1.

Aristides, is nom. propr. Arystydes; *Lysimachus, i* nom. propr., Lysymach; *Lysimachi filius*, gen. possess., dopełniacz dzierzwoczy — jako przydawka, por. cap. 2. *barbarorum exercitus; classis, civitates Graeciae; aequalis, e* równy, będący na równi, równający się; — subst. równiennik, rówieśnik; *Themistocles. is albo — i*, nom. propr. Temistokles, Gen. sing. greckich imion własnych, na — *es* a szczególnie na — *cles* zakończonych, nawet u najlepszych pisarzy kończył się na *i*, obok *is*, *atque* łącząc zdania dodaje szczegół ważniejszy; *principatus, us m.* (*princeps*.) pierwszeństwo, prym. *contendo 3. di, tus 3.* „mocno wyprężyć, napinać,” wspólnie z drugim (*con*) — siły wyteżać; *de principatu cum aliquo contendere* (wspólnie) z kim ubiegać się pierwszeństwo, iść, z kim o prym *Contendit, perf. historicum* — służy do opowiadania zdarzeń historycznych; w jęz. pols. tłumaczy się przez czas przeszły dokonany albo niedokonany; por. niżej *cognitum est, multatus est, respondit; pertulit* i t. d.; *namque* wzmocnione *nam* własć. „albowiem i” łączy ściślej zdania niż równoznaczne *nam*, albowiem, kładzie się zawsze na początku zdania; *enim* = bowiem, po jednym lub kilku wyrazach.

obtrecto 1. intrans. opierać się czyim usiłowaniom, sprzeciwiać się komu; *inter se obtrectare* stawiać sobie wzajemnie przeszkody; współzawodniczyć, rywalizować między sobą; *inter se* = *alter alteri*; przy *inter se* opuszcza się dat. i acc. zaimka zwrotnego, nie mówi się więc *sibi inter se*; *administro* 1. zawiadywać, rządzić czem, administrować: *rem publicam. in re publica administranda*, składnia zwana *gerundivum*, zam. *in administrando rem publicam. cognosco 3.* — *novi, nitus* poznać dokładnie; pass. *cognitum est* można tłumaczyć a) przez 3. os. l. p. z zaim. się: *poznano się*; b) przez 3. l. m. poznali roz. się ludzie; c) przez imiesłów bierny: *poznano*; d) przez zwrot opisowy: *pokazało się dowodnie* i t. p.

quanto o ile, *abl. mensurae*, na oznaczenie miary; *ante* — *sto, are, stei* stać przed; używa się tylko w znaczeniu przenośnym: przewyższać kogo, górować nad kim; *slova*, złożone z *prae*pos. skła-

dają się z dat.; por. cap. 2 *interfuit pugnae navali*; cap. 3. *cum tantis rebus praefuisset; eloquentia, ae f.* wymowa = łatwość wysłowienia się; *innocentia, ae f.* niewinność; — bezinteresowność; — zacność, prawość; *quanto antestaret* pyt. zawisłe od *cognitum est*; *coni*, jak zawsze w pyt. zawisłych; niezawisłe: *quanto antestat eloquentia innocentiae?* tłumacz: o ile wymowa przewyższa, o ile ma przewagę nad prawością. *quamquam coni*, jakkolwiek, chociaż — zawsze na początku zdania przyzwolonego — z *indicat.*; *excellebat* spółwczesne z *multatus est. adeo adv.* (przed słowem): tak bardzo, do tego stopnia; (przed adi.) tak. *excello* 3. pf. *excellui* nieużywane zastępuje *excellens exstiti, praestiti, eminui*; właściw. sterzeć do góry, stąd górować, odznaczać się, celować — *inter omnes, super* albo *praeter ceteros* i *ceteris* (dat.) przed wszystkimi innymi; — *unus* jeden tylko, *tantum* przy *unus* opuszcza się. *post hominum memoriam* jak daleko pamięć ludzka sięga; *hominum gen.* subiectivus, podmiotowy. *cognomen*, inis n. 1) nazwisko = imię rodowe, rodzinne n. p. *Cicero, Scipio*; 2) przydomek n. p. *Africanus, Sapiens*; *appello* 1. przemawiać do kogo; nazywać kogo, nadawać mu imię; *Aristides cognomine Iustus appellatus est, appellor* składa się z podwójnym nominativem: *Aristides*, nom. podmiotu, subiecti; *Iustus*, nom. orzeczenia, praedicati; act. *Aristidem cognomine Iustum appellant, Aristidem*, acc. biernika, obiecti; *Iustum* acc. orzeczenia, praedicati; — *cognomine abl. limitationis, ograniczenia, ut — sit appellatus* — powinno być *appellaretur* — zd. skutkowe określające czyli właściwe wyraża się zawsze przez *coniunctivus* — praesentis po praes. i fut.; po czasach przeszłych — w opowiadaniu historycznym — przez *coni imperfecti*, gdyż *coni. pf.* nie służy do opowiadania, jak ind. pf. zastępuje go więc *coni. impf.* — nawet wbrew poczuciu języka polsk. n. p. *puer de tecto decidit, ut crus frangeret*, chłopiec spadł z dachu (tak nieszczęśliwie) że złamał — (nie łamał) nogę; nie należy naśladować *Neposa* i *Liwjusza*, którzy często odstępują od tego prawidła. *collabefio, fieri, factus sum* być przywiedzionym do upadku, do zguby, stracić stanowisko, znaczenie.

testula, ae f. deminut. od *testa* skorupka — raczej tabliczka gliniana. Obywatela, niebezpiecznego dla równości obywatelskiej, pozbywano się zapomocą ostracyzmu; 6000 głosów oddanych skazywało na wygnanie na lat 10, później na 5, jednak bez utraty praw obywatelskich i majątku. *suffragium, ii n.* głos, wotum; *testularum suffragia* sąd skorupkowy, ostracyzm od *δοτρακος* skorupka; *suffragiis abl. rei efficientis. multo* 1. (*multa*) na majątku ukarać, karę pieniężną = grzywnę nałożyć; wogóle ukarać; *exsilium decem annorum, gen. qualitatis*, własnościowy — w znaczeniu przydawki: wygnanie dziesięciolcnie; por. niżej *poena decem annorum*.

qui quidem cum... zaim. wzgl. użyty dla ściślejszego połączenia; *quidem* dodane do uwydatnienia zaimka; por. *cui ille respondit*; w tłumaczeniu nie należy naśladować tego sposobu,

więc *qui cum* = gdy on, *cui ille* = ów mu... *intellego* 3. *lexi*, *lectus* (z *inter* — *lego*) rozróżniać, odróżniać; poznawać, rozumieć, przekonywać się; *cum intellegeret* = gdy i ponieważ — rozumiał = rozumiejąc; *cum animadvertisset*, gdy i ponieważ — spostrzegł = spostrzegłszy; *cum narrativum*; od *intellegeret* jako v. sentiendi zależy acc. c. inf. = przedmiot bliższy: *multitudine reprimi non posse. concito* 1. (frequ. od *concio*) rażno i mocno poruszać; przen. podburzać, jątrzyć, drażnić. *reprimō, pressi, pressus* 3. (*re, premo*) odpierać; przen. uspokoić, ukoić, uśmierzyc. *cedo* 3 *cessi, cessurus*, iść, poruszać się; — usunąć się, ustąpić z drogi; ustąpić z pola = zaniechać oporu. *animadverto* 3. *ti, sus* (*animus adverto*) zwrócić na co uwagę, uważać; spostrzec, zauważyć, ujrzeć; *scribentem*, partic. praedicativum: piszącego = że pisze, że pisał. *pello, pepuli, pulsus*, 3. wprowadzić w ruch; *patria pellere* wygnać z ojczyzny, wywołać z kraju, skazać na wygnanie; *pulsus* = *exsul* wygnaniec, banita; *patria* abl. separationis. *ut* — *pelleretur* zd. zamiarowe dopełniające; coni. impf. zawisły od partic. *scribentem* = *cum scriberet. quaesisse, quaesivisse dicitur* sc. *Aristides, nom. cum inf. quaerere* (*ab, de*) *ex aliquo*, pytać kogo o co. Od *quaesisse* zawisłe są dwa pytania zaimkowe: *quare id faceret* = dlaczego to czyni i *quid Ar. commisisset* = co Ar. popełnił; coni. jak zawsze w pyt. zawisłemu; wprost zadane: *quare id facis? quid Ar. commisit?* — od *commisisset* zaś jest zawisłe *cur tanta poena dignus duceretur*; — *dignus poena* abl. limitationis: por. *excellebat abstinence, cognomine lustus*. Od *respondit* zależy c. d. *orationis obliquae*, w której zd. główne wyrażone są przez acc. c. inf. *se ignorare, sed sibi non placere*; zd. pob. przez coni.: *quod tam cupide elaborasset*; wprost dana odpowiedź brzmiąca: (*ego*) *ignoro Aristidem, sed mihi non placet, quod tam cupide elaboravit*; *ut* -- *appellaretur* pozostaje bez zmiany. *ignoro* 1. być nieświadomym czego; — *aliquem* nie znać kogo (*wcale*). *cupide* adv. (*cupidus*) chciwie; usilnie. *elaboro* 1. (*labor*) pracować usilnie, starać się gorliwie. *Nec* = *ne* — *que*; *ne* = *nie*, *que* = *i*, *i* *nie*, *a* *nie*, *także* *nie*; *vero* spójn. przeciwstawny, zaś, lecz. *legitimus* 3. (*lex*) prawem przepisany, prawem wyznaczony. *per* — *fero, ferre, tuli, latus*, donieść do celu, na miejsce przeznaczenia; *poenam perferre* karę znieść, wycierpieć — do końca, całą. *descendo* 3. *scendi, scensum est* (*scando*) zstępować, schodzić na dół; iść z głębi kraju ku morzu; *d. in Graeciam* wkroczyć, najechać. *postquam* — *descendit* skoro (tylko) z *ind. perf. sexto anno*, abl. temporis. *postquam erat expulsus*, *ind. plpf.*, gdyż między wygnaniem Ar. a wkroczeniem Kserksesa do Grecji upłynął dłuższy czas, jak tu sześć lat; podług innych źródeł 3 lata. *ex* — *pello* 3. *puli, pulsus* wy-

pędzić, wy gnać. *scitum*, i n. uchwała; jest to właściwie part. pf. pass. od *scisco*, *incohativum do scio*; *populi scito* na mocy uchwały ludu, abl. causae, przyczyny. *re* — *stituo*, *ui*, *utus* 3. (*statuo*) znowu, na nowo postawić; przen. napowrót powołać, *in patriam* odwołać z wygnania, pozwolić wrócić do kraju.

Rozdział 1.

Jakkolwiek Arystydes był wzorem sprawiedliwości, padł jednak ofiarą zawiści ludzkiej: skazano go na dziesięcioletnie wygnanie. Wraca do kraju w czasie najazdu Kserksesa.

Arystydes, syn Lizymacha, Ateńczyk, był niemal rówieśnikiem. Temistoklesa. Ubiegał się z nim o pierwszeństwo, albowiem współzawodniczyli między sobą w zarządzie państwa. Na ich przykładzie (na nich) okazało się dowodnie, o ile nad prawością góruje wymowa. Jakkolwiek bowiem Arystydes tak bardzo celował bezinteresownością, że — jak daleko pamięć ludzka sięga — on jeden tylko zyskał przydomek Sprawiedliwego, jednak przez Temistoklesa stracił wziętość (obalony) i na mocy sądu skorupkowego musiał pójść na wygnanie na lat dziesięć, (został skazany na dziesięcioletnie wygnanie).

Rozumiejąc, że lud rozjątrzony nie da się ułagodzić, ustąpił z pola. — Odchodząc, spostrzegł pewnego człowieka, który pisał (na skorupce jego imię), aby go z ojczyzny wygnano. Powiadają, że go zapytał: „Dlaczego to czynisz? Jaką zbrodnię popełnił Arystydes, że w oczach twoich zasługuje na tak wielką karę? (że jest uznany za godnego tak wielkiej kary.) Ów mu odpowiedział: „Ja Arystydesa nie znam, lecz mi się to nie podoba, że tak gorliwie pracował, aby przed wszystkimi innymi zdobyć przydomek Sprawiedliwego, (aby był nazwany Sprawiedliwym).

Nie miał jednak odcierpieć całej kary dziesięcioletniej, prawem wyznaczonej. Albowiem po wkroczeniu Kserksesa do Grecji, w sześć lat po wygnaniu, na mocy uchwały ludu powrócił do ojczyzny (został do ojczyzny odwołany).

Cap 2.

Inter — sum, esse, fui, być w czym, przy czym (czynnie) obecnym, brać udział w czym: *pugnae navali*, w bitwie morskiej do dat. por. cap. 1. uw. do ante — stare; *autem*, zaś; służy tylko do dalszego opowiadania i może odpaść w tłumaczeniu. *navalis*

e (navis) okrętowy; *pugna navalis* = *proelium navale*, bitwa morską. *Salamis, inis* f. *Salamina*, (wyspa w zatoce Saronijskiej.) *pugna apud Salaminem facta* bitwa pod Salaminą; w jęz. pols. może odpaść „stoczona,” w jęz. łac. zaś nie można tego uczynić, gdyż połączenie przyimkowe nie może zastąpić przymiotnika. *poena liberare* por. *patria pellere. idem praetor fuit* był także, równie. *praetor oris* m. (z *prae* — *itor* od *prae* — *ire*) zwierzchnik, przełożony; wódz naczelny (*στρατηγός* u Ateńczyków) *Plataeae, arum* Plateje (*Πλαταιαί*) miasto w Beotji. in *proelio, quo...* zam. in *quo... fundo* 3. *judi, fusus* łac; przen. rozprószyć, pobić, porazić. *inter* — *ficio* 3. *feci, fectus (facio)* zabijać. *barbarus* 3, (*βάρβαρος*) barbarzyński; obcy; subst. *barbarus, i* m barbarzyńiec; w oczach dawnych Greków wszyscy cudzoziemcy byli barbarzyńcami i tak ich mianowano. *exercitus, us* m. (*εξερχεο*, wyćwiczone) wojsko; *exercitus pedester, piechota. militaris, e (miles)*, żołnierski, wojskowy; *res militaris* wojskowość = stan wojskowy i wszystko co się tyczy wojska, sztuka wojenna; zawód wojskowy. *illustris, e (illustro)*, jasny; przen. znany, sławny; znamienity. *imperium, ii* n. (*impero*) rozkaz; prawo rozkazywania, władza; naczelne dowództwo; *vero* (właśc. abl. sng. od *verus*, zaprawdę) zaś, lecz. (kładzie się po jednym albo po kilku wyrazach w zdaniu.) *memoria imperii* gen. object. *in primis* = *imprimis* „między pierwszemi,” przedewszystkiem, mianowicie, szczególnie. *aequitas, atis* f. (*aequus*) równość; przen. równość wobec prawa, sprawiedliwość, słusność; *eius aequitate factum est*, ut... zd. skutkowe dopełniające; *aequitate* abl. *causae*; por. *intemperantia, iustitia factum est. classis, is* f. oddział, klasa, (szczeg. klasa ludu, utworzona przez. Serwjusza Tuljusza; stąd: wojsko z obywateli rzyms. w szczególności) flota; *classis communis* flota połączona, związkowa. *simul* adv. jednocześnie, Pausanias, ae Pausanjasz, wódz spartański, cum Pausania abl. *sociativus*; quo *duce*, abl. absol. pod którego dowództwem. *fugo* 1. (*fuga*) zmusić do ucieczki, rozprószyć, rozgromić. *summa, ae* f. (*summus*) najwyższe stanowisko; *summa imperii maritimi* naczelnictwo = najwyższa władza, naczelne dowództwo sił morskich, hegemonia na morzu = *summum imperium maritimum. trans* — *fero, ferre, tuli, latus*, prze-nieść z jednej strony na drugą, z jednego na drugiego, odebrać jednemu, a dać drugiemu; *terra marique, et terra et mari*, na lądzie i na morzu, abl. *loci*, miejsca. *intemperantia, ae* f. nieumiarkowanie; harde postępowanie, zarozumiałość, pycha; *Aristidis, Pausaniae* genet. *civitas, atis* f. (*civis*) prawo obywatelstwa; przen. obywatelstwo = obywatele; państwo; gen. plur. — um, rzadziej — ium, *societas, atis* f. (*socius*) towarzystwo; uczestnictwo, udział; związek, sojusz, aljans. *aplico* 1. *avi, atus*

później — *plicui, plicitus*, przybliżyć; przen. dodać; *se ad societatem applicare* przystąpić do związku, *deligo 3. legi, lectus* wybrać, obrać (do czego); *eos duces deligerent*, por. cap. 1. uw. do *appellare. quos quo facilius repellerent* = *ut eo facilius eos repellerent* = aby ich tem łatwiej... połączenie zapomocą zaim. wzgl., jak c. 1. *qui quidem cum intellexeret*; *quo* = *ut eo* aby tem, aby przez to — najczęściej przed comparat. w zd. zamiarowem. *re — pello 3. reppuli* (zam. *re — plejpuli*) i *repuli*, *repulsus* od-pędzić, ode-przeć. *forte* (abl. od *fors (fero)*) ślepy traf) adv. przypadkiem; *bellum, i n.* (z *duellum* pojedynek) wojna; *bellum renovare* odnowić = wznowić, na nowo podjąć, rozpocząć. *aedifico 1.* (*aedes, facio*) budować, wystawić; *classen. comparo 1.* zupełnie przygotować; *exercitum*: zaciągnąć; uzbroić. *ad classes aedificandas* zam. pierwotnego *ad aedificandum classes*; *ad exercitus comparandos* zam. *ad comparandum exercitus*; por. cap. 1. *in administranda re publica. quantum pecuniae quaeque civitas daret*, pyt. zawisłe od słowa rządzącego *constitueret*, to zaś od słowa głównego: *delectus est*; *qui constitueret* = *ut is constitueret*, por. cap. 1. *ut patria pelleretur* i *ut lustus appellaretur*. *quantum pecuniae genet. udziałkowy* po przymiotniku liczebnym, rzeczownie użytym. *quaeque civitas* każde państwo za siebie; zaimek o właściwości enklitycznej pod względem położenia. *arbitrium, ii n.* (arbitr) orzeczenie sędziego polubownego, wyrok (polubowny), zdanie; *arbitrio* na mocy uznania (osobistego) abl. *causae. Delos i Delus, i f.* wyspa Delos w grupie Cyklad, w morzu Egejskiem; *Delum acc.* na pyt. dokąd. *con — fero 3. tuli, latum* znosić do kupy, w jedno miejsce; składać; *quadringena et sexagena* po czterysta sześćdziesiąt, num. distribut., w tłumacz. można opuścić „po“. *id enim commune aerarium esse voluerunt*; *id* zaim. zgodny w rodzaju i liczbie z orzeczeniem rzeczownem własnego zdania; w jęz. pols. „tę“ (wyspę) bowiem... *caerarium, ii n.* (aes miedz; pieniądze) skarbiec, kasa państwowa; *quae omnis pecunia...* połączenie względne jak cap. 1. *qui quidem cum intellexeret* i częściej. *posterus 3.* (*posterior, postremus*) następny; *postero tempore* w następnym czasie = później; por. cap. 1. *sexto anno Athenae, arum f.* Ateny, stolica Attyki; *acc.* na pyt. dokąd? por. *Delum sunt collata*.

Rozdział 2.

Czyny wojenne Arystydesa. Arystydes zakłada związek morski pod przewodnictwem Ateńczyków. Za sprawą Arystydesa budują Ateńczycy flotę.

Brał udział w bitwie morskiej pod Salaminą jeszcze przed uwolnieniem od kary (nim był od kary uwolniony.) Był także wodzem Ateńczyków w bitwie pod Platejami, w której wojsko barbarzyńskie poniosło zupełną klęskę i (sami) Mardonjusz poległ. Oprócz pamięci o dowództwie Arystydesa niema jego żadnego innego sławnego czynu, liczne za to są dowody jego sprawiedliwości i bezinteresowności. Jego to przedewszystkiem bezstronność spowodowała — (wskutek jego bezstronności stało się) że hegemonię na morzu odebrano Lacedemończykom i powierzono ją Ateńczykom. Było to w czasie, gdy był na greckiej flocie związkowej jednocześnie z Pauzanjaszem, pogromcą Mardonjusza (pod którego dowództwem Mardonjusz został do ucieczki zmuszony). Do owej bowiem chwili całej Grecji wodzami na lądzie i na morzu byli Lacedemończycy. — Wtedy to harde postępowanie Pauzanjasza i sprawiedliwość Arystydesa sprawiła, że wszystkie niemal państwa greckie przystąpiły do sojuszu z Ateńczykami i wybrały ich sobie za wodzów przeciw barbarzyńcom.

Abym ich tem łatwiej odeprzeć w razie ponownej wojny, (jeśli się będą kusili wojnę odnowić) obrano Arystydesa do wyznaczenia wysokości sumy, jaką ma dawać każde państwo na budowę flot i zaciągi wojska (Ar. został wybrany, aby wyznaczyć, ile pieniędzy ma dać każde państwo.) Stosownie do jego osobistego uznania składane corocznie na Delos (po) 450 talentów; ta wyspa bowiem miała być z woli (wszystkich) wspólnym skarbem. Te wszystkie pieniądze kazał Perikles później przewieźć do Aten.

Cap. 3.

at — *que*, przed spółgl. *ac* a) łączy słowa: i, a do tego, także, a nawet; b) łączy zdania, nawiązując — jak tu — dalsze opowiadanie. *qua fuerit abstinentia*, jak był bezinteresowny, abl. *qualitatis* własnościowy; *coni. perf.* bo pytanie zawisłe od *praes. nullum indicium est. quam quod in tanta paupertate decessit*, jak to, że zeszedł (ze świata) w tak wielkiem ubóstwie; *quam* po *comparat. certius*; *quod* — *decessit*, zd. opisane, zastępujące miejsce podmiotu. *dedeco* 3. *cessit. cessum est*, odejść (*vita*, *de vita*) zejść ze świata, umrzeć; łagodniejszy wyraz zamiast pojęcia nieprzyjemnego = eufemizm). *cum praeiussit*, chociaż..., zd. przyzwolone, *cum concessivum*, do dat. por. cap. 1. uw. do *antestare. ut* — *vix reliquerit* zd. skutk. zam. *relinqueret*, por. uw. do cap. 1. *sit appellatus. unde efferretur* = *ut inde efferretur*, aby stąd t. j. ze spadku po nim można go było pochować. *ef* — *fero*, 3. *extuli*,

elatum, wynieść — zmarłego; pogrzebać, pochować. *quo factum est, ut...* = czem, przez co stało się, że... = dlatego, przeto; ut skutkowe, por. uw. do cap. 1. *appellatus sit. publice adv. (publicus)* na rozkaz państwa; kosztem skarbu, kasy państwowej; *dos, dotis* f. posag, wiano; *dotem dare* wyposażyć; *dotibus datis*, abl. absol. *post quartum annum, quam* — erat expulsus, por. uw. do cap. 1. *sexto fere anno, postquam erat expulsus. Athenis* z Aten, por. cap. 1. *patria pellere*.

Rozdział 3.

Dowód bezinteresowności Arystydesa i uznanie jego zasług pośmiertne.

Jego wielkiej bezinteresowności niema pewniejszego dowodu nad tę okoliczność, że pomimo zawiadywania tak wielkim skarbem umarł w takim ubóstwie, że nawet na pogrzeb nic nie pozostawił (zaczoby go można było pochować.) Dlatego córki jego chowano kosztem państwa, wypłacono im posag ze skarbu wspólnego a potem wydano za mąż (po wypłaceniu posagu wydano za mąż).

Loci memoriales.

Aristides (nom. subiecti) cognomine Iustus (nom. praedicati) appellatus est; act. Aristidem (acc. obiecti) cognomine Iustum (acc. praedicati) appellaverunt.

Civitates Graeciae Athenienses (acc. obi.) sibi duces (acc. praed.) delegerunt.

Aristidis exsilio decem annorum multatus est. Aristides interfuit pugnae navali, apud Salaminem factae (= pugnae Salaminiae); — magnis rebus praefuit.

Aristidis arbitrio pecunia Delum collata erat, quae postero tempore Athenas translata est.

Themistocles Athenis (patria) expulsus est. Aristides sexto fere anno, postquam erat expulsus, in patriam restitutus est.

Aristides magna fuit abstinentia. Aristidis iustitia factum est, ut summa imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses. Aristides cupide elaboravit, ut Iustus appellaretur. Civitates Graeciae pecuniam conferebant ad classem aedificandam, quo facilius barbaros repellerent. Aristides

delectus est, qui constitueret... Quamquam Aristides abstinentia excellebat, tamen exsilio multatus est. Aristides, cum tantis rebus praefuisset, in maxima paupertate mortuus est. Cum Aristides in communi classe Graeciae esset, summa imperii maritimi ad Athenienses translata est. Aristides interfuit pugnae navali, priusquam poena liberaretur.

Aristides intellegebat (intellexit) concitatam multitudinem reprimi non posse. Athenienses voluerunt Delum commune aerarium esse. Civitates Graeciae pecuniam conferebant ad classes aedificandas exercitusque comparandos.

Duo viri inter se obtrectabant in re publica administranda. Filiae Aristidis dotibus de communi aerario datis (in matrimonio) collocatae sunt. Pausania duce Mardonius fugatus est.

Aristides quaerit (quaeret) ex homine quodam, quare nomen suum in testula scribat — dlaczego pisze; — quare scripserit — dlaczego napisal. — Ar. quaesivit, quare scriberet — dlaczego pisze: — quare scripsisset, dlaczego napisal.

CYMON.

Cap. 1.

Cimon, onis nom. propr. Cymon. *per — venio* 4. veni, *ven-tum* est dojsć do celu, przyjść — *ad principatum* zająć pierwsze miejsce, dostąpić wysokiej godności, dostojeństwa; por. *principatus* Ar. cap 1. *eloquentia est in aliquo* ktoś posiada wymowę; (*satis* dostatecznie, z *genet*, jak w jęz. pols) *summus* 3, (sub — mus, superl. od sub), najwyższy, bardzo wysoki, nadzwyczajny. *liberalitas, atis* f. szlachetny sposób myślenia i postępowania (godny człowieka wolnego, *liber*), dobroć, uprzejmość; hcjność. *prudentia, ae* f., (*prudens* zam. *providens*), przezorność; znajomość, wiadomość, umiętność; (z *genet obi. iuris civilis* prawa cywilnego, państwowego; *rei militaris* wojskowości sztuki wojennej, *cum — tum* jak — tak, wprawdzie także — lecz szczególnie, (przy czem uwydatnia się część drugą). *a puero*, a *pueris* od dzieciństwa, od młodości. *verso*, starołac. *vorso* 1. (*frequ* od *verto*), często obracać; *versari* często obracać się; przebywać gdzie — *in exercitibus* w wojsku, żyć, bawić w obozie. *itaque* (spójnik wnioskujący) zatem, przeto. *potestas atis* f. (*potis, e*, wiele mogący), moc, władza — polityczna, panowanie; *in potestate sua populum tenere* mieć w swej mocy lud, mieć władzę nad ludem, kierować ludem podług swego upodobania. *valeo* 2. *valui*. być mocnym, silnym; przenośnie: mieć wpływ, znaczenie, zażywać powagi. *plurimum* adv. najwięcej, bardzo wiele; *auctoritas atis* f., (*auctor*, powiększyciel, pomnożyciel, *augeo* powiększam, pomnażam) powaga, znaczenie, wpływ; *auctoritate plurimum valere* mieć, posiadać b. wielkie znaczenie, poważanie, wziętość, być w b. wielkiem zachowaniu; *primum*, (acc. sing. n. od *primus*, *prior*, *pro*), najpierwej, przedewszystkiem. *imperator fugavit* jako wódz naczelny — t. zw. dopełnienie orzeczenia, użyte zamiast określenia przysłówkowego. *Strymo, onis* m. Strymon, rzeka graniczna między Macedonją i Tracją, dziś Struma. *copia, ae* f., (zam.

co — opia; ops, opis f. plon; por. in — opia), zapas, zasób; przen. mnóstwo; *copiae, arum* wojsko. *Thrax* albo *Thraex*, (złe *Threx*), cis, Trak, (w dzisiejszej Rumelji). *manubiae, arum* f. (manus) pieniądze, ze sprzedaży łupów uzyskane; łupy wojenne. *arx, arcis* f. (por. arceo, położyć tamę, właśc. tama) gród, zamek, twierdza. *qua*, (adv. abl. sng. od qui), gdzie. *vergo* 3, (pf. *versi* poet.), nachylać się; — zwracać się ku jakiej stronie; *qua ad meridiem vergit* od strony południowej. *munio*, starołać. moenio 4. budować, murować, ciągnąć mur; szańcować; obwarowywać. *eodem anno* (abl. temporis) w tym samym roku, *Scyros* albo — us, i, f. wyspa między Eubeą a Lesbos; *eo tempore* (abl. temporis) w tym czasie; wówczas. *Dolops, pis* (częściej plur.) Dolopes, um m, Dolopowie. *in — colo* 3. *colui, cultus* 1.) intr. mieszkać; 2) trans. zamieszkiwać: *terram, quod — se gesserant* zd. przyczynowe, plpf. bo to czynność uprzednia przed *vacuefecit, contumax, acis* (zam. *contemmax* od *contemno*) zuchwały, hardy, *contumaciter* zuchwale, hardo, krnąbrnie; comparat. *contumacius* nadto, zbyt zuchwale. *gero* 3. *gessi, gestus* nieść; przen. zawsze z adv. modi: se gerere sprawować się, zachowywać się, postępować. *vacue — facio* 3. *feci, pass. vacue — fio, fieri, factus* (od *vacuus*) czynić co próżnem, pustem; pass. stawać się próżnym, pustem; czynić (kraj) bezludnym, wyludniać. *possessor, oris* m. (possideo) posiadacz. *vetus, eris, comp. vetustior, superl. veterrimus*, stary, dawny, od długiego czasu istniejący, *antiquus* starożytny. *e — icio* 3. *ieci, iectus (iacio)* wyrzucić; wypędzić, wyrugować; *urbe insulaque* z miasta i wogóle z wyspy, abl. *separationis*, jak Ar. *Athenis, patria pellere, expellere. ager, agri* m. rola; pole, grunt. *di — vido* 3. *visi, visus*, (por. *viduus* owdowiały) 1) całość rozdzielić 2) całość na części podzielić; rozdać, obdzielić; *Thasii, orum* m. mieszkańcy wyspy Tazos (bliisko wybrzeża Tracji). *opulentia*, ae f. bogactwo; potęga. *fretus* 3, ufny w co, zafany w czem; z abl. *causae, frango* 3, fregi, *fractus* łamać; złamać opór, upokorzyć. *quibus victoriis* wskutek tych zwycięstw, (abl. *causae*); *potior* 4. zawładnąć czem, zająć co, przyjść do czego; *praeda potiri*, zdobyć łupy, abl. *instrumenti. revertor* starołać. *revortor* 3. pf. act. *reverti*, rzadko *reversus sum*, powrócić; *domum do domu*; por. Ar. *pecunia Delum collata est, Athenas translata. cum domum reverteretur* gdy powracał = wracając, w powrocie, współcześnie z *confirmavit. de — ficio* 3. *feci, fectus (facio)* intrans w znaczeniu zwrotnem = oderwać się, odpaść, sprzeniewierzyć się; *quod — defecerant* plpf. jako czynność dokonana przed przeszłą; *confirmavit*; zd. przyczynowe jak *quod — se gesserant. acerbitas, atis* f. (*acerbus*) cierpkość; przen. surowość, srogość; *acerbitas imperii* srogie panowanie, tu =

ucisk namiestników. *animatus* 3, (animare ożywić, anima siła żywotna) ożywiony; — usposobiony; bene animatus dobrze usposobiony, przychylny, wierny; partic. attributivum. *confirmo* 1. wzmożyć; utwierdzić — w wierności. *alienatus* 3. (alieno, czynię obcym) odpadły, wiarołomny; partic. attribut. *officium*, ii n., (z opi — facium od opus i facio, por. opifex majster, robotnik), posługa; powinność, obowiązek; posłuszeństwo. *cogo* 3. coegi, coactus, (z co — ago), 1) do kupy spędzić; 2) wpędzić, weгнаć, wtłoczyć; przen. zmusić, zniewolić. *idem* on także, por. Ar. cap. idem praetor fuit. *Eurymedon*, ontis m. Eurymedon, rzeka w Pamfilji w Azji M. *Phoenix*, icis; pl. Phoenices, cum m. Fenicjanie, mieszkańcy wybrzeża syryjskiego. *classem ducentarum navium*, gen. qualit., por. Ar. exsilium, poena decem annorum. *de* — *vinco* 3. *vici*, *victus*, (zupełnie) zwyciężyć, pokonać, pobić na głowę. *capio* 3. cepi, captus, imać, brać; wziąć w posiadanie; schwytać, zdobyć. *eodem die* abl. temporis, por. Ar. postero tempore. *par*, *paris*, 1) subst. n. para; 2) adi. zestawiony w parę, podobny; równy, jednaki. *fortuna*, ae, (jak fortuitus i fors od ferre), los; (jako t. zw. vox media z przydawką określającą: secunda, prospera fortuna, los pomyślny, szczęście — adversa, mala fortuna nieszczęście) — szczęście; fortuna usus est miał szczęście, powodzenie, por. magna praeda potitus. *ex classe copias educere*, wojsko z floty wyprowadzić, wojsko na ląd wysadzić. *vis*, *vim*, *vi*, vires, ium siła, moc; przen. moc = siła czego, wiele. *maximus* 3. starołac. maxumus (z mag — sumus, superl. do magnus) największy, bardzo wielki. *concursum* us m. (concurro) zbieganie się, gromadzenie się, spotykание się, uderzenie, natarcie, atak. *pro sterno* 3, *stravi*, *stratus* położyć, powalić na ziemię pobić na głowę = znieść.

Rozdział 1.

Charakterystyka Cymona. — Waleczne jego czyny na stanowisku wodza naczelnego.

Cymon, syn Miltjadesa, Ateńczyk, po śmierci ojca prędko doszedł do najwyższych dostojenstw. Był dosyć wymowny, nadzwyczajnie hojny; posiadał gruntowną znajomość prawa państwowego, szczególnie zaś sztuki wojennej, bo od wieku chłopięcego przebywał z ojcem w obozie. Przeto umiał nietylko ludem miejskim władać, lecz także u wojska był w nadzwyczajnem poważaniu.

Po raz pierwszy dowodził nad rzeką Strymonem, gdzie rozgromił wielkie wojsko Traków. Z łupów wojennych obwarowano zamek ateński od strony południowej. W tym samym roku kazał wyludnić wyspę Scyrus, zamieszkałą wówczas przez Dolopów, za to że się okazali zbyt krnąbrni; dawnych właścicieli kazał wypędzić z miasta i (wogóle) z wyspy, a grunta rozdał między obywateli; następnie upokorzył ufnych w swe bogactwo Tazyjczyków. Wskutek tych zwycięstw zagarnął ogromne łupy. Ponieważ niektóre wyspy z powodu srogich rządów odpadły, w powrocie do domu (gdym powracał) dotąd wierne w wierności utwierdził, wiarogomne zmusił powrócić do posłuszeństwa. Pokonał flotę Cypryńczyków i Fenicjan, z dwustu okrętów złożoną, nad rzeką Eurymedontem i wziął ją jeńcem; w tym samym dniu równe szczęście sprzyjało mu na lądzie. Zająwszy bowiem okręty nieprzyjacielskie wojsko swoje natychmiast na ląd wysadził i za pierwszym natarciem zniósł ogromną moc barbarzyńców.

Cap. 2.

Quibus rebus eum — floreret, ponieważ wskutek tych rzeczy, czynów, wskutek tego; *abl. causae — por. quibus victoriis praeda potitus i opulentia freti.* — *floreo 2. florui*, (flos) kwitnąć — *przen. = być w dobrym, pomyślnym stanie*; — *odznaczyć się, celować — maxime florere* zażywać największego poważania, mieć bardzo wielkie znaczenie; *in — cido 3. invidi (cado)* upaść w co, — wpaść w co złego = popaść, *in invidiam* w zawiść, zazdrość, *ściągnąć na siebie zawiść, stracić wziętość = popularność. prin — ceps, cipis*, (primi — ceps, pierwsze miejsce zajmujący) 1) *adi. pierwszy* — 2) *najznaczniejszy, najznakomitszy* człowiek, obywatel. *testularum suffragia* i *decem annorum exsilium* *por. Arist 1. — paenitet*, *pf. paenituit me* (słowo nieosobowe) *żał mi, żałuję — Athenienses (acc.) paenituit facti (gen)* Ateńczycy *żałowali* czynu = *doznawali żalu z powodu, że to uczynili* — (*brevi abl. wkrótce, niebawem*). — *in — gratus 3 1)* *niemiły, nieprzyjemny* — 2) *niewdzięczny. in — fero, ferre, intuli, illatus* *wnieść, bellum wnieść* wojnę, *wtargnąć do kraju, wojnę wypowiedzieć. animo forti* z mężnym sercem, *abl. modi. confestim*, (*acc. do festis* *pospiech, pokrewne festino*) *spiesznie, niezwłocznie, natychmiast. con — sequor 3. secutus sum* *bezpośrednio po czym nastąpić.* — *desiderium. ii n. (desidero)* *pragnienie, żal, smutek po stracie — desiderium virtutis* *gen. obi.*, *por. prudentia iuris civilis* i *memoria imperii. post annum quintum, quam expulsus erat.*, — *postquam* z *ind. plpf. jak*

Ar. sexto anno, postquam erat expulsus. — *in patriam revocatus est* = Arist. cap. 1. *in patriam restitutus est.* — *hospitium*, ii n. (hospes) gościnna przyjaźń (jako stosunek między gościem a przyjacielem gospodarzem) — *hospitio Lacedaemoniorum utebatur* korzystał z praw gościnności — w tym wypadku był Cymon t. zw. proksenos Spartan t. j. podejmował w gościnę w imieniu państwa zwłaszcza postów zagranicznych, był niejako konsulem. Lacedaemon, onis f. = Sparta wraz z okręgiem — Lacedaemonius ii m. lacedemończyk, spartanin. — *spons, ntis* f. klas. tylko w abl. sponte, z woli, podług albo stosownie do woli — sua sponte (on) z własnej woli albo pobudki, dobrowolnie. — *pro-* — *ficiscor* 3. *profectus sum* zaczynam się wybierać czyli gotować się w drogę, wyruszyć, wyjechać, udać się dokąd — Lacedaemonem acc. na pyt. dokąd, por. Ar. pecunia Delum collata est, Athenas translata. — *pax, pacis* f. pokój; *paciscor* 3. zawrzeć układ, umowę, pango 3. w znaczeniu — *pacisci* ma pf. *pepigi, pactus, pozatem, panxi, panctus.* — *concilio* 1. (concilium, zwoływanie, zgromadzenie) — połączyć, skojarzyć, *pacem conciliare* pojednać i do zawarcia pokoju nakłonić, być pośrednikiem pokoju. *multo post* o wiele później — *multo*, abl. *mensurae.* — *imperator missus* jako wódz naczelny, w charakterze wodza naczelnego — por. c. 1. *imperator* — *fugavit.* — *in oppugnando oppido*, gerundivum, zam. in *oppugnando oppidum*, por. Arist. in administranda re publica, ad classes aedificandas.

Rozdział 2.

Cymon, wygnany przez zawiść, wraca po 5 latach — na wezwanie zagrożonej ojczyzny! — Umiera na Cyprze, oblegając miasto Cytjum.

Te czyny zjednały mu w państwie bardzo wielkie znaczenie, padł więc ofiarą takiej samej zawiści, jak ojciec jego i inni znakomici obywatele ateńscy. (Ponieważ wskutek tych czynów w państwie najbardziej się odznaczał, popadł w tę samą zawiść): skazano go sądem skorupkowym na dziesięcioletnie wygnanie. Ale tego kroku wkrótce pożałowali ateńczycy. Z mężnym sercem ustąpił zawiści niewdzięcznych współobywateli. Ale gdy Lacedemończycy wtargnęli do kraju, niezwłocznie odczuto brak znanej jego dzielności.

W pięć lat więc po wygnaniu powołano go napowrót do kraju. Ponieważ korzystał z praw gościnności u Lacedemończyków, z własnej pobudki udał się do Lacedemonu i przywiódł do

skutku pokój między dwoma najpotężniejszymi państwami. Niedługo potem wyprawiono go na czele dwustu okrętów przeciw Cyprowi. Gdy już większą część wyspy pokonał, popadł w chorobę i umarł podczas dobywania miasta Cytjum.

Cap. 3.

desidero 1. pragnąć; tęsknić = czuć żal, smutek po stracie, czuć brak czego. — *magna liberalitate esse* być bardzo hojnym, abl. qualit. (*ut — nunquam custodes poneret*, zd. skut. właściwe, por. Arist. adeo excellebat, *ut — appellaretur.*) — *com — plures*, — *plura* (nigdy porównawczo jak *plures*) kilku razem, dosyć wielu, niemało — *compluribus locis* abl. loci. *praedium*, *ii* n. ziemska posiadłość albo majątność. — *hortus*, *i* m. ogród; plur. *horti*, orum ogród spacerowy, park. — *ne quis impediretur*, *ne quis* aby ktoś nie doznawał przeszkody — po *ne* opuszcza się *ali*; *im — pedio* 4. (*in + pes*, uwikłać nogi, por. *ex — pedio*) przeszkadzać — *quominus*, zam. *ut eo minus*, aby [nie], żeby [nie]. — *fruor* 3. *fruiturus*, rzadko *fruitus* (*fructus*) sum używać = obracać na swój użytek; obracać co na pożytek ciała: pożywać, jeść; — z abl. instrument. — *servos*, młodsze *servus*, *i*, m. *serva* ae, f. (*servare*, więc właśc. stróż, strażnik) niewolnik, niewolnica, — sługa, pacholek. — *nummus*, *i* m. moneta, pieniądz — drobny; por. *pecunia* Arist. cap. 3. *sequi aliquem*, iść, postępować za kim, towarzyszyć komu. — *ut haberet* aby miał, aby mieć — przedmiotem bliższym jest zdanie: — *quod statim daret*, coby mógł dać natychmiast = coś do dania; *ut* — zd. zamiarowe — podobnie *ne videretur* negare aby się nie zdawał odmawiać, aby się nie zdawało, że odmawia — składnia osobowa. — *ops*, opis (nom. i dat. sing. tylko nom. propr. bogini ziemi, urodzajności, *Ops*.) — moc, siła, możność, pomoc, wsparcie — plur. majątek, bogactwo, wpływ, potęga. — *ind — igeo* 2. (*induegeo*, *indu* synonim do *in*) potrzebować — czego, z genet. albo abl. — *dif — fero*, *ferre*, *dis — tuli*, *di — latus*, roznosić, — odkładać, odwlekać. — *nego* 1. mówić „nie“, zaprzeczać, odmawiać. — *cum — viderat* kiedykolwiek, ilekroć ujrzał, *cum* iterativum z *ind*. — *vestitum*, partic. praedicativum, odzianego = że jest odziany; por. Arist. *cum animadvertisset scribentem*. *minus*, *minime*, 2. i 3. stopień do *parum*, dawnego nom. od *parvus*, mniej, najmniej; *minus bene* mniej dobrze, lichy. *amiculum*, *i* n. (*amicio* 4. z *ambi — iacio*, *ambi* z obu stron — naokoło narzucić, wdziać) narzutka, płaszcz. *cena*, ae f. obiad, jedło, u rzymian około godziny 9 t. j. naszej 3—4. — *coquo* 3. *coxi*,

eoctus, gotować, piec, przyrządzać. — *ut* — *ad se vocaret*. zd. skutkowe, że mógł zaprosić. — *nemo, nullius, nemini, neminem, nullo*, (z *ne* + starołac. *hemo* = *homo*) żaden człowiek, nikt — zawsze jako subst., chociaż w jęz. pols. tłumaczy się przymiotnie przez „żaden“ n. p. *nemo Thebanus*, żaden tebańczyk. — *nulli, nulli* — *nulli* — powtórzenie takie = figura zw. *epanaphora*. — *fides, ei* f. zaufanie, (jakie się w kim pokłada, albo którem kto darzy kogoś); (to, co zaufanie jedna =) wierność, rzetelność, (zapewnienie wierności, szczeg. opieki, pomocy =) słowo dane, obrona, opieka. — *opera, ae* f. praca, trud; usługa, pomoc. *familiaris, e* dotyczący domu; *res familiaris* majątek. *locupletio* 1. czynić bogatym, wzbogacać — (*locuples, etis* z *locus* + *tem*. — *plu* z *plenus, complere*, napełniający swą skrzynię, bogaty.) — *qui* — *non reliquissent*, zdanie z myśli Cymona — nie Neposa — pochodzące, dlatego *coni.* — *unde efferrentur*, por. *Arist. c. 3. sumptus, us* m. (sumo, brać, łożyć), wydatek, koszt. — *cum sic se gereret, cum causale; acerbus* 3. (acerb), cierpki; smutny, zasmucający, bolesny. — *miror, verbum affectus*, z *acc. c. inl.*

Rozdział 3.

Hojność Cymona i skłonność świadczenia dobrze ludziom.

Długo odczuwali ażeńcy strać Cymona nietylko w wojnie, lecz także w pokoju. Hojność jego była tak wielka, że — mając w kilku miejscach posiadłości ziemskie i ogrody — nigdy w nich stróża nie stawiał, aby nie przeszkadzać nikomu (aby nikt nie doznawał przeszkody) w używaniu tego, co się komu podobalo. Zawsze mu towarzyszyli pachołkowie z pieniędzmi, aby dla potrzebujących wsparcia mieć datek pod ręką (aby, jeśliby ktoś jego wsparcia potrzebował, miał, coby mógł dać natychmiast), i nie nadawać sobie pozoru (aby przez odkładanie nie zdawał się odmawiać = aby się nie zdawało, że odkładając odmawia), jakoby odkładając odmawiał. Ilekroć ujrzał kogoś lichy odzianego, nieraz własny płaszcz mu dawał. Dla swego stołu kazał codziennie tak gotować (obiad mu codziennie tak gotowane), że mógł zapraszać do siebie, których ujrzał na rynku jeszcze niezaproszonych. Nikomu nie odmawiał (nikomu nie brakło) swej opieki, nikomu swej pomocy, nikomu wsparcia ze swego majątku (nie brakło majątku): wielu wzbogacił; wielu ubogich, po których spadek nie wystarczał na sprawienie pogrzebu (którzy,

zaceby byli pochowani, nie zostawili), kazał własnym kosztem pochować. Przy takim postępowaniu (ponieważ tak postępował) nie należy się dziwić wcale, że śmierć jego dla współobywateli była bolesna.

Loci memoriales.

Desiderium virtutis (gen. obi.) Cimonis (gen. subi.) brevi tempore consecutum est. Cimon classem ducentarum navium devictam cepit (zwyciężył a potem zajął).

Illius facti Athenienses (acc.) magnopere paenituit. Multi opis (ope) Cimonis indigebant. In Cimone erat satis eloquentiae, summa liberalitas, magna prudentia cum iuris civilis tum rei militaris. Cimon a puero in exercitiis versabatur. Cimem fuit magna liberalitate. Cimon Dolopes, qui Scyrum incolebant, urbe insulaque eiecit, Thasios, opulentia fretos, fregit. Cimon victoriis suis magna praeda potitus est; -- non *multo post in oppugnando oppido Citio mortuus est*. Cimon fuit tanta liberalitate, ut nunquam in hortis custodem poneret.

Cena Cimoni sit coquebatur, ut ad se vocaret, quos videbat invocatos.

Cimon non impediabat, quominus aliquis fructibus hortorum suorum frueretur. Servi Cimonem cum nummis sequebantur, ut haberet, quod pauperi statim daret. Cimon, cum aliquem viderat minus bene vestitum, saepe suum amiculum dedit. Cimon noluit differendo (differenda ope) nagare videri.

Mirandum non est mortem Cimonis civibus acerbam fuisse. Pauperes, qui non reliquissent, unde efferrentur, suo sumptu exstitit.

PELOPIDAS.

Cap. 1.

Pelopidas, ae nom. propr. — *op* — *primo* 3. *pressi*, *pressus*, (*premo*) cisnąć; uciskać, uciemieżyć; pozbawić wolności. — *vindico* 1. (*vindex*) rościć pretensję do czego; przen. uwolnić, wyzwolić, oswobodzić, *in libertatem vindicare*, wrócić wolność (polityczną) — *Phoebidas* ae nom. propr. Febidas. — *Olynthus*, i f. miasto na Chalcydyce; *Olynthum* acc. na pyt. dokąd? — *duco* 3. *duxi*, *ductus*, ciągnąć; (wojsko) prowadzić = kazać iść, maszerować. — *iter*, *itineris* n. (*ire*) postępowanie z miejsca na miejsce, chodzenie; — *concr.* pochód, marsz, podróż; *iter facere* maszerować. — *Cadmeus* 3, kadmejski; *Cadmea*, ae f. sc. *arx*, Kadmea, zamek tebański. — *qui*, *quae*, *quod nominatur* = zwany, a, e. — *occupo* 1, (od *occupus* zajmujący, z *ob* i *cipio*), zając, obsadzić, opanować. — *impulsus*, *us* m. (*impello*) potrącenie; przen. pobudka, zachęta, namowa; *impulsu*, abl. *causae*. — *paucus* 3, prawie tylko plur. *pauci* 3. niewielu, mała liczba, kilka; *pauci*, *orum* oligarchowie, możnowładcy. — *quo facilius* = ut eo facilius aby tem łatwiej — zd. zamiarowe. — *studeo* 2. *ui*, starać się o co, krzątać się około czego; z dat. *rebus alicuius studere* stać po czyjej stronie, popierać czyją politykę. — *factio*, *onis* f. (*facio*, wykonywanie, zajmowanie się czem, uprawianie czego n. p. polityki, stąd wicherzenia, intrygi,) przen. strona, stronnictwo; *factio paucorum* stronnictwo możnowładców, arystokratów. — *consilium*, *ii* n. narada; *privato consilio* według osobistego zapatrywania, upodobania, samowolnie, na własną rękę; *publico consilio* na rozkaz, z polecenia rządu (abl. *causae*). — *re* — *moveo* 2. *movi*, *motus* usunąć, oddalić, *aliquem ab exercitu* = odebrać komu dowództwo. — *pecunia aliquem multare* ukarać kogo grzywną (abl. *instrumenti*), skazać na karę pieniężną. — *neque tamen* mimo to jednak — *reddo* 3. *didi*, *ditus*, (z *re* — *dido*; *dido* dawna forma reduplikowana od *do*; pf, *reddidi* z *reddedi*, sup. *redditum* z *reddatum*) napowrót dać,

oddać, zwrócić. — *sus* — *cipio* 3. *cepi ceptus* (*capio*) podjąć, — *inimicitias*, narazić się na nieprzyjaźń; *inimicitiae*, *arum*, nieprzyjaźń; klas. tylko plur. — *ob* — *sideo* 2. *sedi*, *sessus* oblegać; trzymać w stanie oblężenia. — *post Athenas devictas* po pokonaniu Aten. (*partic. attributivum*) — *mihi est res cum aliquo*, mam z kim sprawę; muszę się z nim rozprawić, zmierzyć, (*dat. possessivus*). — *solus* sam — jeden, *ipse* sam — osobiście. — *qui sibi resistere auderent, conī.*, ponieważ to zdanie pochodzi z myśli Lacedemończyków, jak *acc. c. inf. eos esse solos*; dlatego też *sibi* nie *eis*. — *audeo* 2. *ausus sum*, (od *avidus* chciwy zam. *avideo*) 1) być chciwym, żądnym, mieć ochotę, chcieć. 2) odważyć się na co, ośmielić się. — *mens, tis* f. (*tem. w me — min — i*), siła umysłowa (rozum, rozsądek); przen. myśl, myśli; *hac mente* na podstawie, wskutek takich rozważań, (*abl. causae*). — *summus* por. *Cim. 2, 1.* — *alter*, *era erum*, (*comparat. do alius*; *alis* zaś i *alid* to formy dawniejsze zam. *alius, aliud*) jeden z obu, jeden z dwu; drugi. — *in exsilium eicere* na wygnanie posłać, wygnać, wywołać z kraju, *ex* — *ordior* 4. *orsus sum*, tkaninę zacząć; przen. zacząć, rozpocząć. — *in quibus* = *in quorum numero*, zwyczajnie *in eorum numero* w ich liczbie, między innymi. — *careo* 2. *carui*, *cariturus*, być wolnym od czego; nie posiadać czego; *patria carere* być pozbawionym ojczyzny, żyć zdala od ojczyzny; (*abl. separationis*); *pulsus* = *exsul*, jako wygnaniec, (dopełnienie orzeczenia).

Rozdział 1.

Pelopidas, wygnany przez Lacedemończyków, chroni się do Aten.

Pelopidas Tebańczyk wybawił z jarzma ojczyznę, uciśnioną przez Lacedemończyków. Febidas lacedemończyk, prowadząc wojsko do Olintu i maszerując przez Teby, obsadził zamek miejski, zwany Kadmeą, za namową możnowładców tebańskich, którzy popierali politykę Lacedemończyków, aby się tem łatwiej móc opierać stronnictwu przeciwnemu. Ponieważ to uczynił na własną rękę, nie zaś z polecenia rządu, lacedemończycy odebrali mu dowództwo i ukarali grzywną. Jednak nie oddali zamku Tebanom, ponieważ, naraziwszy się raz na nieprzyjaźń, uważali za rzecz korzystniejszą zawiesić nad nimi stan oblężenia, niż dać im wolność. Przepuszczali bowiem, że po wojnie peleponeskiej i po pokonaniu Aten będą mieli zatarg z Tebanami i że oni jedni mieliby odwagę stawić im czoło, (że oni jedni są, którzyby

śmielei...). Takim rozważaniem powodowani powierzyli najwyższe godności swoim stronnikom, przewodców zaś wrogiego stronnictwa jednych wymordowali, drugich skazali na wygnanie. Między innymi Pelopidas, którego żywot rozpocząłem, (o którym pisać zacząłem) jako banita żył zdala od ojczyzny.

Cap. 2.

con — *fero*, *ferre*, tuli, *latus*, znosić do kupy; (z zanikiem znaczenia przvimka): nieść dokąd; zwrotnie, *se conferre*, udać się dokąd; — *Athenas*, do Aten. — *non quo* = *non quod*, nie dlatego, ażeby... — *otium sequi*, być wolnym od zatrudnień, próżnować, nie nie robić. *otium ii* n. czas wolny od zatrudnień. — *recupero*, *recipero* 1, (*recipio* z *recapio*), znowu osiągnąć, odzyskać. — *nitor* 3. *nixus*, młodsze *nisus sum* (zam. *gnitor*: *gnixi* od *genibus*) 1) opierać się o co; przen. polegać na czym. 2) (opierając się o co, na czym) usilnie dążyć do czego, starać się o co usilnie, wszelkich sił dokładać. Zawistość gramatyczna: *sed ut eo loco, quem ex proximo fors obtulisset* (w zastępstwie *conl. fut. 2*) *patriam recuperare niterentur*. — *gero* 3. *ges* — *si*, *ges* — *tus*, (*gero* z *geso*) nieść; przen. wykonywać, załatwiać, czynić; *rem gerere* działać; (*tempus rei gerendae*, *gerudiv*. zam. *tempus gerendi rem*. — *communiter* adv. wspólnie. — *sento* 4. *sensi*, *sensus* (fizycznie) czuć; — sądzić, myśleć, rozumieć; *qui idem sentiunt* mający te same zapatrywania = stronnicy. — *op primo* 3. *pressi*, *pressus* (*premo*) przycisnąć, cisnąć, przygnieść; zgnieść, obalić. — *magistratus us*, m. (*magister*) godność zwierzchnicza, urząd; przen. urzędnik; (*maximi magistratus* t. j. *polemarchowie*). — *con* — *suesco* 3. przyzwyczajając się; *consuevi* (pf. logiczne) zwykłem, mam zwyczaj; (często tłumaczy się przysłówkowo: zwykle) — *simul*, jednocześnie; rzadko: razem, wspólnie. — *epulor* 1. *biesiadować*. — *copia* por. *Cim. 2*. *copiae* środki; — *copiis* abl. instrum. — *pro* — *fecto*, (*pro facto*), rzeczywiście, w istocie, zaiste. — *initium* (*inire*) wstęp, początek, *tenuē*, (cienki), słaby, drobny. — (opes, por. *Cim. cap. 3*.) — *pro* — *fligo* 1. (*fligere* bić, uderzać) powalić, obalić, w niwecz obrócić. — *adolescentulus*, (lepiej) *adulescentulus*, i m. (demin. od *adulescens*) młodzieniaszek, młodzik. — *co* — *eo*, — *ire ii*, (rzadko *ivi*, często *coisse*), *iturus*, schodzić się razem; stowarzyszyć się, połączyć się, związać się. — *omnino* (adv. abl. od *omninus* 3 z *omnis*) wogóle, w ogólności. — *amplius* (comparat. n. subst. od *amplus*) dalej, dłużej, więcej. — *oj* — *fero*, *ferre*, ob — tuli, ob — *latus*, nieść naprzeciw; *se offerre* wystąpić przeciw; *periculo se offerre* wystawić się, narazić się na niebezpieczeństwo.

periculum i *periculum*, i n. (*perior*, 4. itus sum, słowo pierwotne do *com*, — *ex*, — *op* — *perior*, *periculum*, *peritus*, dowiadywać się) doświadczenie, próba — niebezpieczna, niebezpieczeństwo.

qui se offerrent, *coni* w zd. względn. skutkowem, nie było — takich — żeby się narazili. — *paucitas*, *atis* f. (*paueus*) małość, mała liczba, szczupła garstka. — (*qua paucitate* abl. rei efficientis). *per* — *cello* 3. *culi*, *culsus* (*cello*, *ere* uderzać) mocno wstrząsnąć; obalić, w niwecz obrócić, zniweczyć. — *potentia*, *ae* f. (*potens*) możnowładztwo. — *non magis* — *quam* nie bardziej — jak, tak samo — jak, nie tyle — ile, (przy czem uwydatnia się człon drugi). — *maiestas*, *atis* f. (od *maius*, por. *tempestas*: *tempus*) wielkość godność; władztwo, panowanie, *imperii* = hegemonja — *Leuctra*, *orum* n. miasteczko w Beotji, na połudnowy zachód od Teb; adi *Leuctricus* 3 *pugna*, bitwa pod Leuktrą. — *concido* 3. *sidi* (*cado*) zawalić się, runąć. — (*non multo post*, abl. *mensurae*) — *lux*, *lucis* f. światło, dzień, ante *lucem* przede dniem, przed nastaniem dnia. — (*Athenis* — *exierunt* z Aten). — *vesper*, *vesperi* m. (abl. także *vespere*) wieczór; ad, sub *vesperum* pod wieczór — (*ut possent* — *pervenire* zd. zamiarowe). — *rete*, *is* n. (abl. *e*, gen. pl. *ium*), sieć. — *vestitus*, *us* m. odzienie, odzież. — *agrestis*, *e*, (*ager*) na polu będący; wieśniaczy, *vestitu* *agresti*, abl. modj jak *minore suspicione*. *demum* *deverterunt* do domu zajechali, w domu stanęli gospodą.

Rozdział 2.

Z garstką młodzieży odważa się skruszyć potęgę Lacedemończyków aby oswobodzić miasto ojczyste. Udaje się potajemnie do Teb.

Prawie wszyscy wygnańcy udali się do Aten nie po to jednak, aby tu siedzieć bezczynnie, lecz aby skorzystać z pierwszej lepszej sposobności, którą los zdarzy, i odzyskać miasto ojczyste (lecz aby, które najbliższe miejsce los nadarzy, stąd usiłowali odzyskać ojczyznę). Otóż gdy sądzono, że nadeszła pora działania, wspólnie ze stronnikami, którzy pozostali w Tebach (którzy w Tebach tego samego byli zapatrywania) wyznaczili dzień do zgniecenia nieprzyjaciół i oswobodzenia ojczyzny. Był to dzień, w którym najwyżsi urzędnicy zwykle razem biesiadowali.

Nieraz już dokonano wielkich rzeczy szczupłemi środkami; lecz zaiste nigdy tak wielką potęgą (jak Lacedemończyków) nie doznała takiego ciosu z powodu tak skromnego przedsięwzięcia.

Dwunastu bowiem młodzieniaszków z pomiędzy wygnańców związało się razem, a w ogólności było tylko stu takich, którzy się odważyli na taki czyn hazardowny. A jednak ta garstka obaliła potęgę Lacedemończyków. Sprzysiężeni bowiem wypowiedzieli wówczas wojnę nie tyle stronnictwu przeciwnemu, jak raczej Lacedemończykom, którzy w całej Grecji pierwszą odgrywali rolę. Świetne ich panowanie, zachwiane tem małym przedsięwzięciem, nie o wiele później upadło w bitwie pod Leuktrą.

Dwunastu więc owych pod dowództwem Pelopidasa wyszło z Aten przede dniem, aby móc pod wieczór do Teb zdążyć. Wyszli z psami myśliwskimi, z siećmi, w odzieniu wieśniaczem, aby w drodze mniej ściągać podejrzenia (aby z tem mniejszem podejrzeniem odbywać drogę). Przyszedszy do Teb w porze pożądaney, stanęli gospodą u Charona, który wyznaczył był dzień i godzinę (czas i dzień).

Cap. 3.

hoc loco, abl. loci. — *libet*, starołac. *lubet*, libuit albo libitum est, nieosob., podoba się, jest wola czyja, ochota. — *inter* — *pono* 3. posui, positus włożyć, wstawić między co; wtrącić, (od czego zawisłe pytanie: *quantae calamitati esse soleat*, jako zdanie przedmiotowe; (*etsi*, *etiamsi* = nawet jeżeli, chociaż, zd. przyzwolone; tryby jak w zd. warunkowych). — *se* — *iungo* 3. iunxi, iunctus odłączyć, oddzielić; *hoc a proposito seiunctum est*, to nie jest w wiązku z przedmiotem, nie należy do przedmiotu (opowiadania). — *res proposita rzech zamierzona, zamiar, zamysł.* — *sciunctum a re* abl. *separationis*. — *fiducia*, ae f. (tido) ufność, zaufanie w czem, (zupełna) pewność. — *calamitas, atis* f. szkoda, strata; bieda, nieszczęście; (*calamitati est aliquid, cōs* wychodzi na szkodę, na zgubę; dat. skutku) — *soleo* 2. solitus sum, (semidep.) mieć zwyczaj, zwyknąć. — *dedo* 3. dedidi, deditus wydać, poddać; *se dedere alicui rei* oddać się czemu całkowicie, zupełnie, być czem wyłącznie zajętym. — *vinum, i* n. wino; przen. picie wina. — *epulae, arum* f. potrawy, dania; przen. uczta, biesiada. — *despicio* 3. spexi, spectus, (nieużyw. *specio*, spoglądam), patrzeć z góry, — z lekceważeniem, lekceważyć. — *ne* — *quidem*, a) ani nawet; b) nawet nie; wyraz ważny kładzie się między *ne* i *quidem*. — *ex* — *istimo*, starołac. *ex* — *istumo* 1. (*aestimo*) oceniać, szacować; przen. uważać, mieć za co; — sądzić, mniemać. — *ac* — *cedo* 3. cessi, cessum przystąpić, przybliżyć się; nieosobowo ze zdaniem: jako podmiotem: *accessit, quod (relat.) aperiret eorum dementiam*, do tego przyłączyła się okoliczność,

która — miała odślonić, okazać, dowieść... — *dementia*, *ae* f. nierozsądek; zaślepienie. — *epistola*, lepiej *epistula*, *ae* list. — *unus de, ex* (nie zaś z *genet. partit.*) — *profectio, onis* f. (*proficiscor*) wyruszenie, wymarsz, odjazd. — *per* — *scribo* 3 *psi, ptus*, dokładnie, szczegółowo napisać. — *ac* — *cubo are*, leżeć — przy stole (na sofie). — *convivium, ii* n. (*convivo*) wspólne pożycie; używa się tylko w znaczeniu: uczta, biesiada; *accubanti* *partic. coniunctum*, zam. zd. czas. gdy już leżał przy stole. — *signo* 1. (*signum*) znaczyć; pieczętować. — *pulvinus, i* n. poduszka, wezłowie. — *inquam* v. defect., wtrąca się między słowa mowy niezależnej. — *crastinus (cras)* jutrzejszy; in *crastinum* sc. diem na jutro, do jutra. — *dif* — *fero, ferre, dis* — *tuli, di* — *latus* roznosić; przen. odkładać, zostawiać na inny czas. — *serius* 3. poważny. — *pro* — *cedo* 3. *cessi, cessum est* iść naprzód; o czasie: upływać; *nox iam processit* jest już późna noc. — *vinulentus* i *vinulentus* 3. (*vinum*) winem upojony, pijany, dobrze podchmielony. — *duce Pelopida* *abl. absol. vulgus*, starsze *volgus*, i n. lud — pospolity, pospółstwo. — *ager, agri* m. rola; plur. kraj otwarty — w przeciwieństwie do miasta. — *praesidium, ii* n. (*praesideo*) załoga, garnizon twierdzy. — *auctor, oris* m. (*augeo*) powiększyciel; przyczyniający się do czego, popierający jakieś postanowienie albo działanie, doradca; *Cadmeae occupandae*, gerundivum, zam. *occupandi Cadmeam*.

Rozdział 3.

Lekkomyślność oligarchów lacedemońskich i smutne dla nich następstwo. Pomyślny skutek wieńczy szlachetne zamiary patriotycznej młodzieży.

W tem miejscu mam ochotę uczynić uwagę, chociaż to nie należy do przedmiotu opowiadania, jak smutne następstwa pociąga zwyczajnie za sobą zbyteczne w sobie zaufanie. Natychmiast bowiem doszła do uszu zwierzchników tebańskich wiadomość o przybyciu wygnańców do miasta; ale zajęci pijatyką i uctowaniem tak ją sobie lekceważyli, że nawet nie uznali za potrzebne wypytywać się o rzecz tak wielkiej wagi. Inna okoliczność dowodzi jeszcze jaśniej ich zaślepienia. (Przystąpiło, co miało jeszcze bardziej odślonić ich nierozum.) Z Aten przyniesiono list jednemu z owych, mianowicie Archjaszowi, najwyższemu wtedy dostojnikowi w Tebach, w którym wszystkie okoliczności, dotyczące wymarszu wygnańców, były dokładnie opisane. Archjasz leżał już u stołu, gdy mu list doręczono. (Gdy ten już leżącemu przy biesiadzie oddano). Nie otwierając listu wcale,

wsunął go pod poduszkę ze słowami: (jak był zapieczętowany, wsuwając pod poduszkę, rzekł). „Na jutro odkładam rzeczy ważne.“ — Atoli późną nocą wszyscy, dobrze podchmieleni, padli z rąk wygnańców pod przewodnictwem Pelopidasa.

Po dokonaniu tego zamachu (tych rzeczy) wezwano lud do broni i do wolności. Zbiegli się nietylko ci, co w mieście byli, lecz także z wszystkich stron ze wsi; wygnali załogę Lacedemonńczyków z zamku i oswobodzili ojczyznę od oblężenia. Doradców obsadzenia Kadmei częścią wymordowali, częścią wypędzili z miasta.

Cap. 4.

turbidus 3. (turba zamieszanie) burzliwy, niespokojny. — *doceo* 2. *docui, doctus* uczyć; przen. okazać; opowiedzieć. — *quo* — *ad* tak długo, jak; jak długo, dopóki z ind. o czynności rzeczywiściej. — *di* — *mico* 1. (*mico*; wymachiwać, wywijać n. p. szablą) walczyć, rąbać się, potykać się. — *liberatarum Thebarum laus* zasługa oswobodzenia Teb. (partic. attributivum) — *proprius* 3. osobisty, indywidualny, wyłączny — z genet. *manus us*, f. ręka; garść t. j. co się może zmieścić w garści; garść = niewielka liczba; zastęp, hufiec; *delectus* 3, (*deligo*) wyborowy. — *phalanx, angis* f. szyk bojowy, (szczeg. gdy mowa o wojsku macedońskim; 50 żołnierzy tworzyło front, 12—16 stało w głąb); *phalanx Macedonum* = ciężka, ciężko uzbrojona piechota. — *prosterno* p. Cim. 2. — (imperatore Epaminonda, abl. absol.) — *sic* — *ut* tak jak, jak (tak) naprzykład, np. — *Sparta*, ae f. główne miasto Lakonji, zwyczajnie zwane *Lacedaemon*. — *Messena*, ae f. miasto w kraju tegoż nazwiska. — *Persa*, ae m. mieszkaniec Persydy, dzisiejszego Farsystanu nad zatoką Perską; *in Persas proficisci* = udać się do Persji. — (*legatus* jako legat, uzupełnienie orzeczenia). — *denique* wkońcu, nakoniec; słowem, krótko mówiąc. — *persona*. ae f. maska; przen. rola na scenie albo w życiu; osoba. — *ita ut* tylko tak, jednak tak. że (= w tem jednak znaczeniu, że...) — *prope* (comp. *propior, propius*), superl. *proximus* starość, *proximus* najbliższy, zaraz po kim następujący.

Rozdział 4.

Rola, jaką Pelop. w c. d. odgrywa przy boku Epaminondasa.

W owym tak niespokojnym czasie, jak wyżej opisałem, Epaminondas siedział w domu beczynnje, jak długo toczyła się

walka ze współobywatelami. Zasługa więc oswożenia Teb należy wyłącznie do Pelopidasa; wszystkie inne czyny dzieli (są wspólne) z Epaminondasem. I tak — w bitwie pod Leuktrą pod naczelnem dowództwem Epaminondasa dowodził Pelopidas wybranym hufcem, pierwszym, który przełamał falangę lacedemończyków. Oprócz tego brał udział we wszystkich owego niebezpiecznych przedsięwzięciach (np. podczas oblężenia Sparty dowodził jednym skrzydłem) i jeździł w poselstwie do Persji, aby Mesena, przez Epaminondasa odbudowana, była bezpieczniejsza. Krótko mówiąc, był on drugą osobą w Tebach, w tem jednak znaczeniu, że był pierwszym po Epaminondasie.

Cap. 5.

Conflictio 1. (frequ. od *confiligo*) obalić; pass być nawiedzonym, dotkniętym — *adversa fortuna* aliquis *conflictatur* spotyka kogo los przeciwny, niepomyślny = nieszczęście; (abl. rei efficientis) — *os* — *tendo* 3. *tendi*, *tentus* i *tensus* (zam. *obs* — *tendo*) nadstawić; oczom przedstawić, dać widzieć; okazać. — (*patria caruit* abl. separationis). — *red* — *igo* 3. *egi*, *actus* gnać, pędzić napowrót; in (sub) potestate (imperium) aliquem *redigere*, podbić pod panowanie. — *cupio* 3. *cupivi* (*cupiit*), *cupitus* pragnąć, chcieć; (z inf.) — *legatio*, *onis* f. (*legare*) poselstwo = urząd, godność posła. — *ius*, *iuris* n. prawo; przywilej. — *tego* 3. *texi*, *tectus* pokrywać; zasłaniać, bronić, zabezpieczać. — *arbitror* 1. (por. Ar. 3.) wydawać sąd według osobistego przekonania; sądzić, mniemać. — *sanctus* 3. (*sancio*) uświęcony; święty, nietykalny. — *Pheraeus* 3, z Fer, (miasta tesalskiego). — *tyrannus*, i m. samowładca; uzurpator, despota. *com* — *prehendo* (ściągnięte) *com* — *prendo* 3. *di*, *sus* razem ująć; (z zanikiem przyimka) ująć, pochwycić; złapać, uwięzić. — *vinculum* i *vinculum*, i n. (*vincio* 4, *vinci* *vincitus*) sznurek, postronek, powróż; plur. więzy, kajdady; przen. więzienie; in *vincula* conicere wrzucić, wtrącić do więzienia. — *aliquem bello persequi* wojować z kim, prowadzić przeciw komu wojnę.

placo 1. zrównać, wygładzić; przen. ułagodzić, urazę przebaczyć. (animo — zbędne w tłumaczeniu) — *violo* 1. (*vis*) gwałt komu zadać, uczynić; przen. pogwałcić, naruszyć. — *per* — *sua-deo* 2. *si*, *sum*, (rzadko — *sus*) skutecznie radzić; nakłonić kogo — *alicui*. — *subsidium*. *ii* n. (*subsideo*), tylny sztyk wojska, sztyk triarjów, którzy siedzieli na ziemi — *subsidiabant* — póki na nich kolej nie przyszła; przen. wojsko odwodowe, rezerwa; pomoc, odsiecz; (*subsidio* dat. celu, na pomoc). — *summa ae* f. (*summus*) najwyższe stanowisko; *summa belli*, naczelne dowództwo w woj-

nie. — *de* — *fero*, *ferre*, *de* — tuli, *de* — *latus* znieść na dół; nieść dokąd; przen. (do wykonania) powierzyć. — *dubito* 1. (*dubius*, *duo*) wątpić. — wahać się, zwlekać, namyślać się — z infinit. *acie cofligere*; (*acie* abl. instrumenti). — *simulac*, *simulatque* — *conspexit*, skoro tylko spostrzegł, ujrzał. — *in cendo* 3. *cendi*, *census* (*candeo*) zapalić; podpalić; przen. pass. pałać, gorzeć — *ira*, gniewem; *iraincensus* zapalony, uniesiony gniewem = w gniewie; abl. causae. — *concito* 1. (frequ. do *concieo*) w ruch wprawiać, popędzać; *equum concitare* spinać konia (ostrogami). — pędzić, skoczyć na koniu. — *procul* adv. wdal, daleko. — *di* — *gredior* 3. *gressus sum* (*gradior*) odejść, oddalić się. — *con* — *icio* 3. *ieci*, *iectus* rzucać na kupę; rzucać, miotać, ciskać. — *telum*, *i* n. pocisk t. j. to. czym się ciska, rzuca, więc broń do walki zdala. — *con* — *fodio* 3. *fodi*, *fossus*, przebić, przeszyć. — *secundus* 3. (*sequendus* part. pass. od *sequor*) następujący; niżej, na drugim miejscu stojący, drugi — towarzyszący; przen. pomysłny; szczęśliwy; *secunda victoria* (abl. absol.) gdy się szala zwycięstwa (na stronę Tebańczyków) przechyliła. — *ac* — *cido* 3. *cidi* (*cado*) padać; przypadać, zdarzać się, trafiać się — (częściej o czemś niepomyślnem, niż szczęśliwem; szczeg. nieosobowo: *accidit, ut...*) — *in clinio* 1. nachylać; chwiać się, ustępować, cofać się, — *quo facto* abl. absol. — causae wskutek tego, z tego powodu. — *aëneus* i *ahenëus* 3, spiżowy, brązowy. — *donaverunt liberos multo agro* obdarzyli dzieci wielkim kawałkiem ziemi — (albo *donaverunt liberis multum agrum*, nadali dzieciom wielki kawałek ziemi).

Rozdział 5.

Dalsze losy Pelopidasa: uwięzienie przez Aleksandra, tyrana miasta Fer; uwolnienie przez Epaminondasa. Pod jego dowództwem wojują Tebanie tyranów tesalskich. Pelopidas pada w bitwie. Państwa tesalskie czczą go po śmierci.

Ale także niepowodzenie nawiedzało go w życiu. Z początku, jak powiedziałem, jako wygnaniec żył zdala od ojczyzny. Pragnąc podbić Tesalię pod panowanie Teban i sądząc, że prawo poselskie, święte zazwyczaj u wszystkich narodów, dostatecznie go chroni, pojmany przez Aleksandra z Fer, dostał się do więzienia. Epaminondas, wojując z Aleksandrem, wrócił mu wolność.

Po tym wypadku nie mógł Pelopidas nigdy przebaczyć temu, który pogwałcił najświętsze prawo. Namówił więc Teban,

aby się wyprawili na pomoc Tesalji i wygnali jej tyranów. W tej wojnie ofiarowano mu naczelne dowództwo. Wyruszył do Tesalji. Skoro zoczył nieprzyjaciela, nie zawahał się bitwy wydać. W tej bitwie spostrzegłszy Aleksandra, uniesiony gniewem, skoczył ku niemu koniem, lecz zapędził się za daleko od swoich i padł chmurą pocisków (rzuconemi pociskami) przeszyty. Stało się to w chwili, gdy się zwycięstwo już przechyliło na stronę Teban: gdyż wojsko tyranów ustępowało już z pola. Dlatego wszystkie państwa tesalskie uczciły poległego Pelopidasa złotem i wiencami i spiżowemi posągami, a dzieciom jego nadały znaczne dobra.

Loci Memoriales.

Arx Thebarum Cadmea nominabatur. Pelopidas omnibus periculis Epaminondae affuit. Nimia fiducia magnae calamitati esse solet.

Exsules Athenas se contulerunt.

Vulgus praesidium exarce pepulit patriamque obsidione liberavit. Pelopidas exsul patria carebat.

Pelopidas persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliae proficiscerentur.

Phoebidas, cum iter per Thebas faceret, arcem oppidi occupavit, Exsules, cum tempore dato Thebas pervenissent, domum Charonis deverterunt.

Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit.

Pauci Thebanorum, quo facilius adversariae factioni resisterent, Laconum rebus studebant.

Exsules Athenis vestitu agresti exierunt, quo minore suspicione iter facerent.

Quo Messena tutior esset, Pelopidas in Persas est profectus. Exsules Athenas se contulerunt, non quo sequerentur otium, sed ut patriam recuperare niterentur.

Etsi seiunctum a re proposita est, (tamen) libet haec interponere. Pelopidas, simulac hostem conspexit, acie configere non dubitavit. In pugna Leuctrica imperatore Epaminonda Pelopidas delectae manus dux fuit.

Lacedaemonii melius ducebant susceptis inimicitii Thebanos obsideri quam liberari.

Ad aures magistratum Thebanorum pervenit exsules in urbem venisse.

Dies delectus es ad inimicos opprimendos civitatemque liberandam.

Tempus rei gerendae adest.

EPAMINONDAS.

Cap. 1.

Epaminondas, ae nom. propr., Epaminondas. Polymnis, dis nom. propr. Polimnis.

prae — *cipio* 3. cepi, ceptus, (capiro) wziąć pierwiej, wcześniej; naprzód nadmienić, przypomnieć. — *legentes* czytelnicy (przygodni. *lectores* zawodowi). — *alienus* 3. (z *aliinus* od *alius*) do innego należący; cudzy, obcy, zagraniczny. — *mos, moris* m. wola; chęć, zwyczaj, pl. mores, um charakter. — *re* — *fero*. ferre, retuli i rettuli (z *retetuli*), *relatus* odnosić, *ad aliquid* do czego jako do pewnej skali, oceniać w porównaniu z czem. według czego, miarą czego. — *apud ipsos* t. j. *legentes*. — *levis, e* lekki, mało ważący; przen. nieważny, nieznaczący; za mało poważny. — *pari modo* równym sposobem, tak samo (abl. modi). — *arbitror* 1. (według osobistego zapatrywania) oceniać; mniemać, sądzić. — *musica, ae* (sc. ars.) muzyka; (według pojęć starożytnych należała do muzyki także poezja). — (nostris moribus abl. modi). — *ab* — *sum; esse afui, ajuturus* być nieobecny; być dalekim, niestosownym. — *persona* (por. Pelop 4.) *principis* osoba dostojna, wysoko położona (właść osoba pierwszego męża w państwie) — *salto* 1. (frequ. od *salio*) intr. tańczyć, (tańce u starożytnych były przeważnie pantomimiczne przedstawienia często nieprzyzwoite, dlatego dla poważnego rzymianina niestosowne) — *pono* 3. posui, positus kłaść, — *in* — *vitiis* zaliczać do zdrożności. — (*laude dignus* abl. limitationis, pochwały godny, chwalebny).

Cum ponieważ — (t. zw. *cum causale* zawsze *coni* — tu *coni. praes.* na wyrażenie współczesności z *praes. videtur*) *imago, inis* f. obraz, portret. — *ex* — *primo* 3. pressi, pressus (*premo*) wycisnąć; dokładnie wyrazić, *imaginem vitae* nakreślić wierny obraz życia. *videtur alicui* widzi się = zdaje się komu. — *praeter* — *mitto* 3. misi, missus (o czasie) np. diem, dać upłynąć; — zaniechać, zaniedbać, opuścić. — *per* — *tineo* 2. *ui* (*teneo*) ciągnąć się do pe-

wnego punktu, sięgać; przen. dotyczyć, ściągać się do czego; — służyć do czego. — *de — claro* l. czynić jasnym, wyraźnym; *vitam* żywot jasno przedstawić. — *disciplina*, ae f. (*discipulus*) uczenie, nauczanie, nauka; — przedmiot nauki; *disciplinis erudiri* abl. instrumenti.

ingenium, ii n. (*ingenere* = *ingignere*) to, co jest wrodzone, przyrodzone: talent wrodzony, zdolności wrodzone; usposobienie, temperament. — *facultas, atis* f. (*facilis*) możebność; — zdolność, talent; skłonność, pociąg. — *si qua alia*, po si opuszcza się *ali* — więc nie: si aliqua. — *res gestae* (albo *gesta, orum*) czyny. — *virtus. utis* f. (od *vir* utworzone jak *senec* — tus, *iuen* — tus, od *senex, iuuenis*) męstwo; dzielność; przymiot, zaleta; animi virtutes zalety duszy, serca.

Rozdział 1.

Różnica między obyczajami greckimi i rzymskimi. — Dyspozycja żywota.

Epaminondas, syn Polimnisa, Tebańczyk. Zanim zacznę o nim pisać, uważam za potrzebne przypomnieć czytelnikom, aby obcych obyczajów nie oceniali według swoich i aby sobie nie wyobrażali, że to, co w ich oczach jest mniej poważne, równie musiało być u wszystkich innych. Wiemy np. że muzyka według naszych obyczajów nie jest stosowna dla osoby dostojnej, taniec zaś zalicza się nawet do zdrożności. Tymczasem u Greków wszystko to uchodzi za rzeczy miłe i chwalebne.

A że chcę nakreślić wierny obraz żywota i charakteru Epaminondasa, uważam za swój obowiązek nic nie pominać, coby posłużyło do jasnego przedstawienia obrazu. Dlatego powiem najpierw o jego pochodzeniu, następnie o naukach, w jakich go kształcono, i o nauczycielach, którzy nim kierowali (w jakich naukach i przez kogo był kształcony); dalej o charakterze jego, o jego zdolnościach i innych uwagi godnych przymiotach; na koniec o jego czynach bohaterskich, którym bardzo wielu pisarzy oddaje pierwszeństwo przed zaletami ducha.

Cap, 2.

nascor 3. natus sum, starołać. *gnascor, gnatus* (depon pass.) rodzić się: *patre, ex matre, ex qua*; (*nobili loco, genere, abl. originis, pochodzenia*). *pauper, eris* (pierwot. *pauciperus, mało zara-*

biający). ubogi. *honestus* 3, (honos) zaszczytny; genus *honestum* ród znakomity, dobra rodzina. — *re* — *linquo* 3. pozostawić (przy śmierci).

e — *rudis* 4. — (rudis, z nieokrzesań wywieść) uczyć, kształcić. *citharizo* 1. grać na lutni. — *canto* 1. (frequ. od *cano*) śpiewać: *ad chordarum sonum* przy towarzyszeniu, akompanjamentie tetra-chordu jak cytareda t. j. śpiewak wtórujący, przygrywający sobie na lutni. — *chorda* i *corda*, ae f. kiszka, jelito; przen. struna; *aliquis est magna gloria*, posiada wielką sławę (abl. qualitatis). *per* — *vulgo*, starołać. *per* — *volgo vulgus, volgus*, i n. pospólstwo) rozpowszechniać; *pervulgatus* 3, powszechnie znany, słynny. — *tibia*, ae f. kość goleniowa czyli piszczel, (z której robiono pierwotnie piszczalkę), flet; (zwykle plur., gdyż grano najczęściej na dwóch piszczalkach). *tibiis cantare* (abl. instrumenti) grać na flecie. — *sonus*, i m. brzmienie, ton, dźwięk. — *praeceptor, oris* m. (praecipere uczyć) nauczyciel — *philosophiae* (genet. obi. w filozofii). — *Lysis*, idis Lizys. — *habere* z podw. acc. = mieć w kim co. *Pythagoreus*, i m. uczeń Pitagorasa — *de* — *do* 3. *dedidi, deditus* całkowicie oddać; *se-dedere* całkowicie oddać się, przywiązać się do kogo. — *tristis, e* smutny; nieuprzejmy, szorstki; ponury. *severus* 3, surowy, poważny. — (aequalis por. Arist. 1.) — *familiaritas*, atis f. zażyłość, poufalskość; obcowanie; in familiaritate aliquem alicui anteponeere przekładać pozycje z kim, chętniej obcować z kim niż z drugim. *di* — *mitto* 3. misi, missus, rozesać; odesłać. puścić od siebie. — ante — *cedo* 3. *cessi, cessum* iść przodem; wyprzedzać, przewyższać, prześcigać — kogo, *aliquem*, czem *doctrina* (abl. limitationis). — *doctrina, ae* f. (doceo) nauka = nau-czanie; przen. nauką zdobyte wykształcenie; plur. przedmioty nauki, nauki, umiejętności. — *condiscipulus*, i m. współuczni. — *ars, artis* f. sztuka; umiejętność, nauka; — *ad* (praep. z acc.) obok, w porównaniu z. — *levis, e* lekki; nieznaczny, małej wagi, błahy. — *potis, e* (por. compos, impos) mogący; comp. potius raczej. — *contemnendus* 3. (contemno) godny wzgardy. — *utique* adv. w każdym razie, koniecznie; szczególnie, zwłaszcza. *magnae laudi esse* wychodzić na wielką chlubę, przynosić wielką chlubę, zaszczyt, (dat. skutku). *ephebus, i* m. efeb t. j. dorosły, dojrzały — młodzie-niec w wieku 16—20 lat. — *palaestra, ae* f. szkoła zapaśnictwa; przen. sztuka zapaśnicza, — *operam dare* (navare, tribuere, insumere) *rei alicui*, zadawać sobie pracę, starać się o co, zatrudnić się, zajmować się czem; *palaestrae operam dare* ćwiczyć się w sztuce zapaśniczej, oddawać się ćwiczeniom w szermiorni, chodzić na ćwiczenia gimnastyczne. — *servio* 4. (servus) być niewolnikiem; służyć; *magnitudini virium servire* starać się o wielką siłę (fizyczną) o zahartowanie ciała. *velocitas, atis* f. (velox) szybkość; zwinność,

zręczność. *athleta*, ae m. zapaśnik, szermierz, atleta. — *usus*, us m. (utor) użytek, zastosowanie, potrzeba; — *ad usum athletae pertinere* dotyczyć potrzeby zapaśnika, być dla zapaśnika potrzebnem; *ad usum belli pertinere* być na wojnie pożytecznem. — *curro* 3. cucurri, cursum - est, cursurus biec; wyścigać się z kim, biegać z kim na wyścigi, w zawód. — *luctor* 1. pasować się, iść z kim w zapasy. — *con* — *sumo* 3. sumpsi, sumptus zużywać; łożyć, poświęcać, obracać na co. — *studium*, ii n. (studeo) usilność, gorliwość, pilność. (plurimum studii gen. partitivus).

Rozdział 2.

Ród i wychowanie Epaminondasa.

Pochodził — jak się powiedziało — od ojca Polimnisa, z rodziny znacznej, ale oddawna zubożałej (już od przodków był pozostawiony ubogim). Mimo to odebrał takie wychowanie, jak żaden Tebańczyk. Naukę gry na lutni i śpiewu przy akompaniamencie lutni pobierał u Dionizjusza, (grać i śpiewać uczył się u D.), tak samo sławnego muzyka, jak Damon albo Lamprus, których imiona są powszechnie znane; gry na flecie uczył się u Olimpjodora, tańców u Kallifrona. Nauczycielem filozofii był mu Lizys z Tarentu, pitagorejczyk; a był do niego tak przywiązany, że mimo młodości przekładał towarzystwo tego ponurego i surowego starca nad towarzystwo wszystkich rówieśników i dopiero wtedy puścił go od siebie, gdy w nauce o tyle przewyższył współuczniów, iż łatwo można było wnosić, że tak samo prześcignie wszystkich we wszystkich innych sztukach. Wszystkie te rysy w porównaniu z naszym zwyczajem są błahie a raczej godne wzgardy, atoli w Grecji zwłaszcza ongi przynosiły wielki szacunek.

Doszedłszy do lat młodzieńczych zaczął się ćwiczyć w sztuce zapaśniczej, przy czem nie starał się tyle o wielkie siły (fizyczne), jak o zwinność: tamte bowiem — jak sądził potrzebne są zapaśnikowi (dotyczą użytku zapaśnika), ta zaś oddaje usługi w wojnie (dotyczy użycia w wojnie). Ćwiczył się więc najwięcej w bieganiu w zawód i pasowaniu. Z największą jednak gorliwością ćwiczył się w robieniu bronią (najwięcej usilności poświęcał.)

Cap. 3.

firmitas, atis f. (firmus) moc, siła, wytrzymałość, wytrwałość. — *bonum*, i n. dobro; plur. dobra, majątek; (moralne dobra) pię-

kne przymioty, zalety. — *modestus* 3. (od *modus* *eris*; por. *moderor*) rozważny, umiarkowany, skromny, *prudens*, *ntis* (zam. *providens*) przezorny, oględny, roztropny, baczny. — *gravis*, *e* ciężki; poważny, stateczny. — *tempus*, *oris* n. czas; plur. stosunki, okoliczności; *temporibus uti* stosować się do okoliczności, do położenia, korzystać z okoliczności, (*abl. instrumenti*) — *peritus* 3, (*partic. pf.* od *perior* 4. *itus sum* doświadczać) doświadczony, biegły *belli* (*genet. object.*) znajdujący się na sztuce wojennej. — *fortis manu* (*abl. limitationis*) silnej ręki t. j. osobiście dzielny, waleczny. *animi maximi* (*gen. qualit.*) wielkiego umysłu, wielkoduszny, wielkomysłny. — *di* — *ligo* 3. *lexi*, *lectus* (*dis* — *lego* wybieram) cenić, poważać, miłować; *diligens* (miłujący zawsze, stale) *veritatis* (*gen. objectivus*) miłośnik prawdy. — *erat* — *dilegens*, *continens*, *patiens*, *ferens*, *celans* — *participia praedicativa*, jako dopełnienia orzeczenia. — *iocus*, *i* m. plur. *ioci* i *ioca*, *orum*, żart; (*ioco* *abl. modi*). — *mentior* 4. *litus sum* (od *mens* jak *partior* od *pars*, wymyśleć sobie co) zmyślać, kłamać, nieprawdę mówić. — *contineo* 2. *tinui*, *tentus* trzymać w kupie; *przen.* trzymać w rybie. powściągać: *contines* powściągliwy, wstrzemięzliwy. — *patior* 3. *passus* cierpieć; *patiens* cierpliwy. — *admirandus* 3, podziwienia godny; *admirandum* in *modum* w sposób zadziwiający, nad podziw. — *iniuria*, *ae* f. (od dawnego *adi. iniurus*) bezprawie; krzywda, uraza. — *com* — *mitto* 3. *missi*, *missus* sprowadzić razem; powierzyć; *commissum*, *i* n. rzecz powierzona, (powierzona) tajemnica. — *celo* 1. ukryć; zataić, zamilczeć; (*z* podwójnym *acc. np.* *Antigonus iter* — *omnes celat*; *pass. omnes celantur* ab *Antigono*; *rzecz może pozostać w acc.*; zwykle jednak *z* *przyimk. de*: *maximis de rebus a fratre celaris*, *celatus es*). — *interdum* niekiedy, czasem. — *disertus* 3. dobrze uporządkowany, dobrze ułożony; *diserte dicere* jasno i wyraźnie mówić. — *studiosus* 3. gorliwy; żądny; — *audiendi* (*genet. object.*) *cum* — *venerat*, ilekroć wszedł, *cum* *iterativum*. — *circulus*, *i* m. (*demin* od *circus*) linja kołowa, koło; *przen.* koło towarzyskie, towarzystwo, grono ludzi. — *res publica* rzecz pospolita, państwo, sprawa publiczna; polityka t. j. sztuka rządzenia państwem i utrzymania stosunków z zagranicą albo wypadki, interesy polityczne. — *dis* — *puto* 1. oceniać; *przen.* badać; (naukowo) roztrząsać, rozbierać, rozprawiać (*dysputować*). — *sermo*, *onis* m. (*sero* 3. *serui*, *serlus* łączyć nawiązywać), rozmowa; uczona rozprawa, dysputa; *sermo habetur de re* rozprawia się o czem. — *per* — *petior* 3 *pessus sum* (*patior*) cierpieć, znosić. — *capio* 3. *cepi*, *captus* ująć, pochwycić; otrzymać, zyskać (*w nagrodę za usługi*). — *tueor*, *tueri*, *tuitus* albo *tutus sum* spozierać na co; *przen.* uważać na co, chronić, ochraniać. — *carere aliqua-re* (*abl. separationis*) obchodzić się bez czego, nie korzystać z czego.

— *facultas, atis* f. możebność. sposobność; plur. środki, majątek (kapitał). — *sub — levo* 1. podnieść w górę; przen. wesprzeć, pomóc. — *iudico* 1. 1) sądzić = rozstrząsać sprawę, wydawać wyrok podług prawa. 2) sądzić = mniemać, myśleć, rozumieć. — (cum — erat captus aut — non poterat, cum iterativum ilekroć, kiedykolwiek). *nubilis, (nubo) virgo* panna na wydaniu (córka niezamężna). — *colloco* 1. Arist. 3. — *consilium, (Pelop 1.)* narada, naradzenie się; *amicorum consilium habere* mieć naradę, naradzać się z przyjaciółmi. — *pro facultatibus* stosownie do, podług majątku. — *conficio* 3. feci, factus (facio) skutecznić; *summam*, zebrać, wystarać się. — *numero* 1. (numerus) liczyć, *pecuniam* wyliczyć, wypłacić. — *debeo* 2. *debui, debitus* (z *de — habeo*, mieć co od kogo) być winnym, dłużnym, zadłużyć się komu.

Rozdział 3.

Zalety moralne Epaminondasa

Wytrwałości fizycznej towarzyszyły (przystąpiły do niej) liczniejsze jeszcze zalety moralne. Był skromny, roztropny, stateczny; mądrze stosował się do okoliczności; był biegły w rzemiośle wojennem, osobiście waleczny, wielkomyślny; prawdę miłował tak bardzo, że nawet w żarcie nie kłamał. Przy tem był powściągliwy i cierpliwy nad podziw. Nietylko na niesprawiedliwe postępowanie ludu, lecz nawet na urazy przyjaciół nie zważał (łatwo był znoszący krzywdy ludu i przyjaciół) szczególnie umiał dochowywać tajemnicy (był ukrywającym rzeczy powierzone); a co niekiedy więcej pożytku przynosi niż dobrze mówić, pragnął przysłuchiwać się drugim, bo był przekonany, że ze słuchania najłatwiej się uczyć. Ilekroć więc wszedł w towarzystwo, w którym rozprawiano o polityce albo gdzie się toczyła rozmowa o filozofji, nigdy stamtąd nie odchodził, dopóki się rozmowa nie skończyła.

Ubóstwo znosił z taką łatwością, że za służbę publiczną nic nie zyskał prócz sławy. Z majątku przyjaciół nie korzystał (nigdy) na swoje utrzymanie; za to korzystał często z niego dla wspierania drugich, iż można przyjść do wniosku, że wszystko dzielił z przyjaciółmi (że dla niego było wszystko wspólne z przyjaciółmi) ilekroć np. który ze współobywateli dostał się w ręce nieprzyjaciół, albo panna na wydaniu z powodu ubóstwa nie mogła wyjść za mąż, odbywał naradę z przyjaciółmi i wyznaczał każdemu stosownie do majątku sumę, którą miał złożyć, (nakazywał stosownie do majątku, ile każdy ma dać). Skoro tylko tę

sumę zebrał, prowadził szukającego pożyczki do tych, którzy składali, i kazał mu własnoręcznie wypłacać, aby wiedział, ile ma każdemu do zawdzięczenia.

Cap. 4.

(Abstinentia, Arist 1.) — *tempto* 1. dotykać; doświadczać. wystawiać na próbę. — *Cysicenus* 3. z Cyzyku (miasta nad morzem Marmara). — *rogatus, us* m. (rogo) tylko abl. *rogatu* na prośbę, na prośby (abl. causae). *Artaxerxes, is*, Mnemon (z dobrą pamięcią), syn Darjusza II *cor — rumpo* 3. *rupi, ruptus* złamać, zepsuć; uszkodzić, *pecunia corrumpere* przekupić, zjednać datkiem. — *suscipere* aliquem *corrumpendum* — zamiar wyrażony przez partic. fut. pass. podjąć się aby był przekupiony, (aby) kogo przekupić. — *pondus, eris* n. (pendo) ciężar (na szali); waga, wielka ilość, mnóstwo. — *talentum, i* n. falent = 26 kg; 5000 koron; *quinque talentis* abl. instrumenti. — *votuntas, atis* f. (velle) wola; życzenie; zamiar, zamysł; *ad suam voluntatem aliquem perducere* pozyskać dla swego zamiaru. — *con — venio* 4. *veni, ventus* zejść się razem; *convenire* aliquem zejść się z kim, odwiedzić kogo, udać się do kogo. — *causa i caussa, ae* f. wzgląd; przen. przyczyna. powód. — *ostendere* objawić, wynurzyć, oświadczyć (por. Pelop. 5) *coram* (co — oram od os, w twarz), 1) adv. osobiście, przytomnie; publicznie; 2) (od Cic) praep. z abl. w przytomności, przed. — opus est potrzeba, a) nieosobowo z abl. opus est auxilio; b) osobowo: *exempla opus sunt*; osoba, której czego potrzeba, kładzie się w dat. — *rex, regis* m. (rego, w jęz. Gallów *rix* w *Dumnorix*, *Orgeto — rix*) kierownik, władca, król. — *gratiis*, (ściągnięte) *gratis* (gratia, za samą podziękę, z grzeczności) bez wynagrodzenia, darmo. — *sic* (si + enklit — ne, właśc. lecz jeżeli co się dzieje?) jeżeli zaś; najczęściej poprzedza *si* (nisi). — *contrarius* 3. (contra) naprzeciw leżący albo położony; przen. przeciwny; szkodliwy. — *orbis, is* m. okrąg; orbis terrarum świat. — *divitiae, arum* f. (dives) klejnoty, skarby, kosztowności, bogactwa. — *nolo, nolle, nolui* (z ne — volo; ne wyparte przez nowszą negację non) nie chcieć, nie życzyć sobie. — *caritas, atis* f. (carus) wysoka cena; przen. wysokie poważanie, miłość (z genet. object. patriae). *in — cognitus* 3. nieuznany; nieznan. — *miror* 1. dziwić, dziwować się; (quod... po v. affectus — o wypadku rzeczywistym; zresztą acc. c. inf.) — *similis, e* podobny, — gdy mowa o osobach, z genet: *patris, sui similis*. — *i — gnosco* 3. *gnovi, gnotus*, (in i gnosco, nosco, nie chcieć wiedzieć o czym) przebaczyć, darować. — *propere* adv. (properus, properare) spiesznie, prędko, co żywo. *e — gredior* 3. *gressus sum* (gradior)

wyjsć, wynieść się, oddalić się — *ni* — *si* (ne i si) jeżeli nie (zaprzecza myśl zdania; jeżeli w twierdzącym zd. warunkowym zaprzeczony tylko jeden wyraz, musi stać: si — non) — *con* — *festim* (adv. acc. od *festis* pospiech, por. *festino*) spiesznie, niezwłocznie, natychmiast, — *tra* — *do* 3, *didi*, *ditus* (trans — do) wydać, oddać. — *rogo* 1. badać, pytać; prosić. — *afferre* przynieść z sobą, *efferre* wynieść, zabrać z sobą. — *licet*, *licuit* i *licitum est* wolno jest. — *causa* (abl.) dla, z genet.; (zam. genet. zaimków osobistych kładzie się pron. possess. w abl.: *mea causa* dla mnie, *tua causa* dla ciebie, *vestra causa* dla was...) ad — *imo* 3. emi *emptus* (emo, wziąć dla siebie; stąd odebrać drugiemu. *e* — *ripio* 3. *ripui*, *reptus* (*rapio*) wydrzeć, wyrwać, zrabować. *de* — *fero*, *ferre*, *de* — tuli, *de* — *latus* znieść na dół; przen. ofiarować, dać. — *de* — *duco* 3. *dux*i, *ductus* sprowadzić na dół; odprowadzić. — *quo* adv. dokad? — *praesidium* (Pel. 3) straż, eskorta, konwój. — *in* — *violatus* 3. nienaruszony, nietknięty, bez szkody, bezpiecznie. — *con* — *scendo* 3. *scendi*, *scensus*, (*scando*, razem z kim) wstąpić na; *consendere navem*, *in navem* wziąć na okręt. — *ef* — *ficio*, starsze *ec* — *ficio* 3. *feci*, *fectus* (*facio*) skutecznie, sprawić, wyjednać.

Rozdział 4.

Nieskazitelność charakteru Epaminondasa.

Bezinteresowność jego wystawił na próbę Diomedon z Cyzyku; on to na prośbę Artakserksesa podjął się przekupić Epaminondasa. Diomedon przybył do Teb z wielką sumą pieniędzy i pięciu talentami pozyskał dla swoich zamiarów młodzieniaszka Micyta, którego Epaminondas wtedy najbardziej miłował. Micyt udał się do Epaminondasa i wyjawiał mu przyczynę przybycia Diomedonta. Ale Epaminondas powiedział mu w przytomności Diomedonta: Pieniądzy wcale tu niepotrzeba; bo jeżeli król życzy sobie tego, co jest dla Teban szkodliwym, jestem gotów uczynić to darmo; jeżeli zaś czego szkodliwego (dla nich), za mało ma srebra i złota. Skarbów całego świata nie chcę przyjmując za miłość ojczyzny. Żeś mnie, Diomedoncie, nieznanego próbował przekupić i przypuszczałeś, żeś taki jak ty (tobie podobny), nie dziwię się i przebaczam; ale zabieraj się co prędzej, abys innych nie przekupił, skoroś mnie (przekupić) nie mógł. A ty, Micycie, oddaj mu pieniądze; a jeżeli tego nie uczynisz natychmiast, wydam cię zwierzchności. Diomedon prosił go tylko, aby mu wolno było oddalić się bezpiecznie i zabrać z sobą przyniesione skarby (te rzeczy, które przyniósł był). Epaminondas rzekł

na to: Uczynię to, ale nie dlatego, że na to zasługujesz, (nie dla ciebie), lecz ze względu na siebie, aby w razie odebrania ci pieniędzy (jeżeli ci będą odebrane pieniądze) ktoś nie powiedział, że ci wydarł przemocą, (że to wydarło do mnie przyszło), czego nie chciałem przyjąć, coś mi ofiarował dobrowolnie (ofiarowanego). Zapytał Diomedonta (gdym go zapytał), dokąd chce się udać (chce być odprowadzonym); a gdy ten oświadczył, że do Aten, dał mu straż, aby się mógł dostać bezpiecznie (na miejsce przeznaczenia). Lecz na tem nie poprzestał, owszem wyjednał przez przyjaciół to, że mógł bez niebezpieczeństwa wsiąść na okręt.

Cap. 5.

(eloquentia abl. limitationis) *con* — *cinnus* 3. składny, zręczny, trafny. — *brevitas respondendi* (krótkość odpowiadania) = krótka odpowiedź. — *per* — *petuus* 3. (petere iść) kolejno po sobie idący, ciągły, nieprzerwany. — *ornatus* 3. (orno) ozdobny, wytworny. — *obtrektor, oris* m. (obtrecto Arist 1.) uwłaczający zasługom z zawiści, zazdrośny, rywal. — *habuit adversarium Meneclidem* miał w Meneklidesie rywala; (habere z podwójnym acc. = mieć w kim co, jak cap. 2. Lysim praeceptorem habuit). — *sci* — *licet* (scire licet) można wiedzieć; to znaczy, to jest; mianowicie. — *inest in aliquo ingenium* ktoś posiada talent, zdolności umysłowe — *res militaris* (Arist 2.) sztuka wojowania. — *florere* (Cim. 3.) odznaczać się. — *ante fero, ferre, tuli, latus* nieść przed czem; przen. przekładać, stawiać wyżej; (pacem bello, dat. po compos. z ante). — *opera* por. cap. 2) *eperam alicuius desiderare* odczuwać brak pomocy czyjej. — *fallo* 3. *fefelli* (deceptus) zwieść, oszukać, w błąd wprowadzić. — *verbum*, i n. słowo, wyraz; próżne, czcze słowa, czcza mowa, (bez wartości, bez znaczenia) — *revoco* (Cim. 3.) aliquem a re odwozić kogo od czego, radzić komu, zaniechać czego. — *otium* (Pelop 2.) spokój. — *nomen*, inis n. nazwa, imię; nomine (imieniem =) pozorem, „przyłudą“. — *concilio* 1. (Cim. 3.) servitutem sprowadzać, gotować niewolę. — *pario* 3. *peperi, partus* — ale *pariturus* — rodzić; nabyć, pozyskać. — *diutinus* 3. długo trwający; trwały, stały. — (pece frui abl. instrum.) (*exercitatus bello* abl. instrum.) — *exercitatus* 3. (part. pf. pass. od exercito 1., frequ. od exerceo ciągle ćwiczyć) tego, mocno, porządnie wyćwiczony. — *castrum* i n. zamek; *castra, orum* n. obóz; *castris uti* przybywać w obozie. — *e* — *luceo* 2. *luxi* świecić z pomiędzy czego; jaśnieć. — *conventus, us* m. (convenio) zejście się, zebranie, zgromadzenie. — *co* — *arguo* 3. *ui, utus* (ale — *uiturus*) niezbitcie wykazać, dowieść, wyjawić. — *con* — *cuntio* 3. *cussi, cussans*

(quatio) wstrząsnąć, zachwiać, osłabić, *ap* — *pareo* 2. ui, iturus wyjść na jaw, ukazać się; przen. okazać się, pokazać się. — *privo* 1. pozbawić, ogołocić; (*aliqua re*, abl. separationis).

Rozdział 5.

Wymowa Epaminondasa.

W wymowie doprowadził do tego, że żaden Tebańczyk nie mógł się z nim mierzyć. Odpowiedzi jego były krótkie i trafne, mowa jego wytworna, (nie mniej był zręczny w krótkości odpowiadania, jak w ciągłej mowie ozdobny.) W Meneklidesie niejaki miał rywala i przeciwnika w sprawach publicznych, dosyć wymownego jak na Tebańczyka; trzeba bowiem dodać, że lud ten odznacza się więcej siłą fizyczną, niż zdolnościami umysłu. Ponieważ widział, że Epaminondas celuje w rzemiosło wojennem, przestrzegał zwyczajem swoim Teban, by przekładali pokój nad wojnę, aby nie potrzebowali usługi onego jako wodza. Epaminondas odparł na to: Czczem słowem wprowadzasz w błąd współobywateli, jeżeli ich odwodzisz od wojny, bo pod pozorem spokoju gotujesz im niewolę. Pokój da się tylko wojną uzyskać. Kto chce go stale używać, musi być dobrym żołnierzem, (którzy chcą trwale używać pokoju, powinni być w wojnie wyćwiczeni). Jeżeli więc chcecie być pierwszymi w Grecji, musicie w obozie przebywać, nie w szermierni.

Lecz w całej pełni zajaśniała jego wymowa w Sparcie przed bitwą pod Leuktrą. Gdy się tam zeszli posłowie wszystkich sprzymierzeńców, na bardzo liczny zgrupowaniu tak niezbitcie wykazał tyranję Lacedemończyków, że bardziej ową mową podkopał ich potęgę, niż bitwą pod Leuktrą. Dokazał bowiem wtedy, jak się później pokazało, że sprzymierzeńcy odstąpili Lacedemończyków, (że Lacedemończycy zostali ogołoceni z pomocy sprzymierzeńców).

Cap. 6.

patiens (*patior*) znoszący, wytrzymujący; *iniuriarum patiens* por. *veritatis diligens*. *irascor*, *asci* (*ira*) gniewać się, być zawziętym na kogo, *alicui*. — *ne* — *fas* (*ne* + *fas*, tylko *nom.* i *acc.*) 1) *adi.* (religijnie) niedozwolony, niegodziwy. 2) *subst.* niegodziwość, grzech, zbrodnia (naruszenie prawa natury i moralności). —

testimonium, *ii* n. świadectwo; dowód. *propter* (z *propiter*, komparatywnego tworu przysłówkowego od *prope*) 1) adv. blisko, 2) praep. z acc. blisko, obok; przen. dla, z powodu. — *ali* — *quando* (*alis*, *aiid* starsza forma zam. *alius*.) kiedyś, niegdyś. — *prae* — *ficio* 3. *feci*, *fectus* (*facio*) przekładać kogo nad czem, dawać komu przełożenie, zwierzchność — *exercitui* przełożyć nad wojskiem, poruczyć dowództwo nad wojskiem. — *im* — *peritus* 3. niedoświadczony, nieobeznany, nieumiętny. (*belli*, gen. *obiect*) *de* — *duco* 3. *duxī*, *ductus* na dół prowadzić; przen. doprowadzić do czego; *res eo* (in *eum locum*) *est deducta* doszło do tego. — *salus*, *salutis* f. (*salvus*) dobro, zbawienie; ocalenie, ratunek. — *per* — *timesco* 3. *timui* bardzo się obawiać, lękać, wielce trwożyć się. — *angustiae*, *arum* f. rzadko sing (*augustus*) ciasność, przejście wąskie, wąwoz. — *claudio* 3. *clausi*, *clausus* (*clav* — *is* klucz); forma poboczna: *cludo*, *clusi*, *clusus*, *usamowolniona* z *compos*. *con*, — *in*, *re*, — *oc* — *cludo* zamykać, otoczyć, osaczyć. — *coepi*, *coepisse* zacząłem; z inf. act. *coepi dicere*; rzadko z inf. pass. przy którym stoi zwykle *coeptus sum*: *desiderari coepta est diligentia* zaczęto odczuwać brak przezorności, oględności, ostrożności. — *numerus*, *i* m. liczba; przen. znaczenie, wartość; abl. *numero* z genet. = jak: *militis numero* jako prosty żołnierz, szeregowiec. — (opem. por. Cim. 3.) — *ob* — *liviscor* 3. *oblitus sum* (linere wykreślić, wymazać, więc z pamięci wymazać: *oblitus* zam. *oblivitus*) zapomnieć, *contumeliae*, genet. jak w jez. pols. zapomnieć zniewagi albo o zniewadze, puścić w zapomnienie zniewagę; *contumelia*, *ae* f. (contemno) zniewaga, obelga. — *incolumis*, *e* nienaruszony, cały, będący bez straty, bez uszczerbku. — *illustris*, *e* (*illustro*) jasny, świecący; przen. znany, sławny; znakomity. — *Peloponnesus*, *i* f. „wyspa Pelopsa“, połudn. półwyp Grecji, dziś *Morea*. — *col* — *lega*, *ae* m. (*con* i *legere*, razem z innymi wybrany) towarzysz w urzędzie, kolega. — *strenuus* 3. czynny, przedsiębiorczy, śmiały (= gotów na wszystko = determinowany); — (*quorum alter gen. partitivus*) — *crimen*, *inis* n. oskarżenie, obwinienie; zarzut; (*criminibus* abl. *causae*). — *in invidiam venire*, *incidere* paść w nienawiść. — *ab* — *rogo* 1. „wnieść“ na zgromadzeniu ludu, aby znieść ustawę, unieważnić wybór i t. p. stąd: znieść; odebrać urząd; *imperium alicui abrogare* odebrać komu naczelne dowództwo, złożyć z dowództwa. — (*praetor Arist 2.*) *suc* — *cedo* 3. *cessi*, *cessum est* wejść pod co; *alicui*, *in locum alicuius* nastąpić po kim, być czym następcą. — (*scitum Arist 1.*) — *non parere* być nieposłusznym, nie zastosować się do... (*persuadeo Pel. 5.*) — (*suscipio Pel. 1.*) — *bellum gerere* wojnę prowadzić, toczyć. — *animadverto* (*Arist 1.*) miarkować, domyslać się. — *imprudentia ae*, f. nieprzezorność, bezrozum, brak rozważli. — *inscitia*, *ae* f. niewiado-

mość, nieumiejętność, belli (gen object.) brak doświadczenia wojennego (nisi id, fecisset w zastępstwie coni fut. 2.) — *per* — *eo, ire, ii* (intrans. do perdo zgubić, zniszczyć) zginać, umrzeć. — (multo 1. Arist 1.) *morte aliquem multare* ukarać kogo śmiercią, gardłem, na gardle. — *re* — *tineo* 2. ui, tentus (teneo) zatrzymać. — *prae* — *finio* 4. wprzód ograniczyć, oznaczyć; postanowić, zastrzec. — *conseruo* 1. w całości zachować, ocalić; zabezpieczyć. — *lex, legis* f. wniosek, projekt do prawa lub uchwały; *legem ferre* podać wniosek do prawa, wnieść prawo. — *perni* — *cies, ei* f. zaguba, zatracenie, upadek. — *con* — *fero, ferre, tuli, latus* (Arist. 3.; Ep. 3.) znosić na kupe; *legem ad perniciem* nadużyć prawa na zgubę. — *imperium gerere* (naczelne) dowództwo sprawować, piastować. — *diutius quattuor mensibus* zam. quam quattuor menses dłużej niż cztery miesiące.

Rozdział 6.

Wspaniałomyślność Epaminondasa.

Na dowód, że znosił cierpliwie niesprawiedliwe z nim postępowanie, w przekonaniu, że się nie godzi być zawziętym na ojczyznę, niech posłużą następujące okoliczności (że znosił..., bo sądził, że..., następujące są świadectwa). Z zawiści nie chcieli mu raz współobywatele powierzyć dowództwa, wodzem więc został niedoświadczony w wojnie, którego nieogłędność do tego doprowadziła, że się wszyscy bardzo lękali o ocalenie, gdyż, zamknięci w ciasnym miejscu, byli przez nieprzyjaciół osaczeni. Wtedy prawdziwie zaczęto odczuwać brak przezorności Epaminondasa: a był tam w charakterze prostego żołnierza. Gdy go proszono o pomoc, zapomniał obelgi, uwolnił wojsko z osaczenia i zaprowadził bez uszczerbku do domu. — I nie raz tak postępował. Ale najświetniejszy postępek jego był następujący. Wkroczył z wojskiem do Peloponezu przeciw Lacedemonczykom, a miał dwóch współdowódców, z których jednym był dzielny i obrotny Pelopidas. Oskarżenia przeciwników obudziły przeciw wszystkim nienawiść (ludu) (gdy wskutek oskarżeń przeciwników wszyscy popadli w nienawiść), odebrano im komendę, a na ich miejsce obrano innych wodzów (nastąpili inni). Epaminondas nie usłuchał rozkazu ludu, nakłonił kolegów, aby tak samo postąpili, i prowadził szczęśliwie wojnę zaczęta, Albowiem miarkował, że w przeciwnym razie (jeżeli tego nieuczyni), całe wojsko zginie z powodu nieprzezorności wodzów i braku doświadczenia wo-

jenego, Było prawo w Tebach, które śmiercią karało, jeżeli kto dłużej nad przepis prawny zatrzymał władzę naczelną. Epaminondas widział, że to prawo stworzone dla ochrony państwa, nie chciał go więc nadużyć na jego zgubę i sprawował dowództwo cztery miesiące dłużej, niż była wola ludu.

Cap. 7.

domum reditum est, nieosob., powrócono do domu. *ac — cuso* (i *accuso*) 1. (ad i causą, przywieść kogo do procesu), przed sądem, publicznie oskarżyć, wytoczyć komu proces, *per — mitto* 3, *misi, missus* przepuścić; pozwolić, przy tym samym podmiocie: inf., przy odmiennym: acc. c. inf. — *trans — jero,* ferre, tuli, latus przenieść, — *causam in aliquem* złożyć na kogo (proces) winę. — *contendo* 3. tendi, tentus napinać; domagać się; zapewniać, stanowczo twierdzić (z acc. c. inf.) (factum est, ut — non oboedirent, zd. skutk. — opera Cim. 4.); *opera alicuius* staraniem czyjem, za sprawą czyją, przez kogo; z winy czyjej. — *ob — oedio* 4. (ob — audio) alicui, słuchać kogo, być posłusznym, zastosować się do... *defensio, onis* f. obrona (apologia) (defensione abl. causae). — *periculum, i* n. (Pelop. 2.) wyraz sądowy: sprawa sądowa, proces (z niebezpieczeństwem połączony), oskarżenie, odpowiedzialność; (periculo liberare abl. separationis). — *respondeo* (cap. 5.) usprawiedliwiać się, bronić się (przed sądem). — *non habeo, quid dicam* nie wiem, co mam powiedzieć; non habeo, quod dicam -- nie mam nic do powiedzenia. — *quod — non haberet* ponieważ nie będzie wiedział, co powiedzieć, (przytoczyć na swoją obronę). — *ut — venit*, skoro przyszedł; — *iudicium, ii* n. (iudex, iudico) sąd = 1) wyrok sądowy; = 2) urząd sądowy, trybunał. — *nego* 1. (Cim. 1; 4;) trans. zaprzeczyć, zaprzeczyć się. — *rem crimini dare* (alicui) poczytywać co za winę komu, czynić zarzuty, zarzucać co komu; (crimini, dat. skutku). — *con — fiteor* 2. *fessus sum* (fateor) wyznać otwarcie, przyznać się. — *re — cuso* 1. (causa, por. ac. — ex — cuso) wymawiać się, wzbraniać się, (po niezaprzeczonem słowie *ne*; po zaprzeczonem: *quin, quominus*; *quominus* = *ut eo minus* po słowach, wyrażających, przeszkodę: aby (nie), żeby (nie) jako łagodniejszy wyraz zamiast *ne*). — *id unum petivit*, o to jedno tylko prosił; przy *unus* opuszcza się *tantum*, tylko; *petere ab aliquo* prosić kogo, *aliquem* godzić, nastawać na kogo. — *sepulcrum, i* n. (*sepelio*) grób; nagrobek, kamień nagrobny. — (*cogo* Cim. 2.) — *Boeoti, — orum* albo — *um* Beotowie; częściej *Boeotii, iorum* Beotjowie. *audeo* 2. *ausus sum* (od *avidus*, zam. *avideo*) być żądnym, mieć ochotę; z inf. chcieć; odważyć się, ośmielić się. — *a — spicio* 3. *spexi, spectus* spojrzeć na kogo, co; zajrzeć w o-

czy — *in acie*, w bitwie, w otwartem polu. — *interitus, us m.* (*interire*) zatracenie, zaguba, upadek. — *re — traho* 3. *traxi, tractus* odciągnąć; przen. powstrzymać, — *ab interitu* uratować, ocalić. — *uni — versus* starołać. — *uni — versus* 3. (*unus, verto*, przeciwne *di — versus*) plur. *universi, ae, a* wszyscy razem, naraz; przy zbiorowych: wszystek, cały (razem wzięty), *Graecia — vindico* 1. (*vindex*) rościć prawo do czego (jako stróż sprawiedliwości) uwolnić; przen. uwolnić, uratować, — *Graeciam in libertatem* oswobodzić, z jarzma wybawić, powrócić wolność. — *per — duco* 3. *duxī, ductus* do celu, do kresu doprowadzić; doprowadzić do tego, że.. *oppugno Pelop.* 4. *satis habere* poprzestać na czem, zadowolić się czem. — *salvus* 3. nienaruszony; uratowany; *si salvi esse possent* jeżeliby mogli życie uratować, unieść. — *bello* 1. wojować, toczyć, prowadzić wojnę. — *de — sisto* 3. *stīti, stīturus* intr. odstąpić, zaprzestać, zaniechać. — *re — stituo* 3. *ui, utus* (*statuo*) znowu postawić; przywrócić do dawnego stanu. — *urbem obsidione claudere* zawiesić nad miastem stan oblężenia, ogłosić je w stanie oblężenia. — *risus, us m.* (*rideo*) śmiech. *hilaritas, atis f.* (*hilarus*) wesołość. — *co — orior* 4. *ortus sum* razem powstać; przen. wszcząć się, wybuchnąć; *risus omnium coortus est* wszyscy parsknęli śmiechem, wybuchnęli głośnym śmiechem — *neque quisquam* (zam. et. *nemo*) i nikt.. (*suffragium* *Cim.* 3.); *suffragium ferre* (nieść skorupkę) oddać głos, głosować, *iudicium capitis* proces kryminalny, sprawa gardłowa. (*discedo* *cap.* 3.)

Rozdział 7.

Miłość ojczyzny Epaminondasa.

Po powrocie do domu na podstawie tego zarzutu wytoczono kołegom jego proces. Epaminondas pozwolił im, aby całą winę na niego złożyli i aby się przytem upierali, że się z jego winy nie zastosowali do ustawy. Na podstawie takiej obrony uwolniono ich od odpowiedzialności. Nikt nie przypuszczał, że się Epaminondas będzie usprawiedliwiał, bo nie będzie wiedział, co ma przytoczyć na swą obronę. Epaminondas, stanąwszy przed trybunałem, nie zaparł się tego, co mu zarzucali przeciwnicy; przyznał się otwarcie do wszystkiego, co koledzy powiedzieli, i nie wzbraniał się (wcale) poddać karze, prawem przepisanej; o to jedno tylko sędziów prosił, aby na kamieniu nagrobnym kazali wyryć: Epaminondasa Tebanie śmiercią ukarali za to, że ich zmusił pokonać Lacedemończyków pod Leuktrą, którym przed jego dowództwem nikt z Beotów nie miał odwagi zajrzeć w oczy

w otwartem polu; że w jednej bitwie nietylko Teby od ztracenia wybawił, lecz także całą Grecję oswobodził; że sprawy obu państw do tego doprowadził, iż Tebanie oblegli Spartę, Lacedaemonicy zaś musieli się zadowolić, że mogli być swój uratować; że wreszcie wtedy dopiero zaniechał wojny, gdy po odbudowaniu Meseny miasto ich osaczył. Po tych słowach wszyscy wybuchnęli wesołym śmiechem i żaden sędzia nie miał odwagi przeciw niemu oddać głosu. Tak z procesu gardłowego wyszedł Epaminondas z największą sławą.

Cap. 8.

extremus 3. (superl. od *extra*) najodleglejszy; o czasie: ostatni; *extremo tempore* w ostatnim czasie; naostatek, po raz ostatni. — (*Imperator* jako wódz naczelny, dopełnienie orzeczenia). — *Mantineia*, *ae* f. miasto w Arkadii). — *acies* *ei* f. (*aceo, ere* być kwaśnym ostrym) ostrze; (ostrze wojska) szyk bojowy. — *in* — *struo* 3 *struxi, structus* kłaść na coś; aciem ustawiać, szykować do boju — *in* — *sto* 1. *institi, instaturus* stać na czem; być blisko; nacierać, gwałtownie uderzać — na nieprzyjaciela, *hosti* (*hostem*). — *audax, acis, adv. audacter* (rzadko *audaciter*) szalenie śmiały, zuchwały; śmiały, odważny. — (*cognosco* *Arist.* 1.) — *situs* 3. (*sino*) położony; *aliquid situm est in re aliqua*, coś polega, zasadza się na czem, zależy od czego. — *abs* — *cedo* 3. *cessi, cessum* odejść, oddalić się, opuścić jakie miejsce; (*abscesserunt sc. e proelio*). — *caedes, — is* f. (*caedo*) zabijanie, mordowanie; *magna caede facta* (*abl. absol.*) po wyprawieniu wielkiej rzezi, po wielkim krwi rozlewie. — *pugno* 1. (*pugnus* pięść, własc. walczyć na pięści) walczyć, bitwę toczyć. — *sparus, i* m. (por. *Speer*) włócznia, rohatoryna. — *eminus* (od *monus*, por. *comminus*) na odległość strzału, zdala, z odległości. — *per* — *cutio* 3. *cussi, cussus* (*quatio*) gwałtownie wstrząsnąć; uderzyć, — *sparo, —* przesyć włócznią — (*concido* *Pelop.* 2) — *casus, us* m. (*cado*) upadek. — *aliquantum* dostatecznie, znacznie (*acc. od aliquantus* 3. *dosyć wielki*) — *re* — *tardo* 1. opóźnić; przen. wstrzymać, zastanowić, przeszkodzić.

morti — *fer, fera, ferum* (*mors, fero*) niosący śmierć, śmiertelny. — *ferrum, i* n. żelazo; przen. *grot* = żelazce włóczni — *si extraxisset* w zastępstwie *coni. fut. 2. hastile, is* n. (*hasta*) drzewce (osada dzidy). *re* — *maneo* 2. *mansi mansurus* pozostać. — *anima, ae* f. wiatr, przewiew, dech; siła żywotna, życie, dusza; *animam emittere* (*edere, efflare*) oddać, wyzionąć ducha, skonać. *quoad, aż*, z *ind.* o czynności rzeczywistej. — *re* — *nuntio* 1. donieść, raportować, meldować, — (*vixi, perf. praesens* albo *pf. logicum*, o czyn-

ności teraz dokonanej: żyłem t. j. moje życie skończyło się, niema mnie). *morior* 3. *mortuus*; pt. fut. act. *moriturus* umrzeć. — *tum* wtedy. — *ex animo* 1. (anima) pozbawić tchu; pass. stracić wolny oddech, zadyszeć się, przen. wyzionąć ducha.

Rozdział 8.

Zwycięstwo pod Mantineą i śmierć Epaminondasa.

Po raz ostatni dowodził pod Mantineą. Gdy po sprawie-
niu szyków zbyt śmiało uderzał na nieprzyjaciół, poznali go
Lacedemończycy. Widzieli, że zbawienie ich ojczyzny zależy od
zguby jego jednego tylko, wszyscy więc uderzyli na niego i nie
zaprzestali (walki), póki po obustronnym wielkim krwi rozlewie
nie ujrzeli, jak nadzwyczaj dzielnie walczący Epaminondas, zdala
włóczęnią przeszyty został. Upadek jego znacznie ostudził zapał
Boetów, mimo to nie zeszli z pola walki, póki nie pokonali nie-
przyjaciół.

Epaminondas, widząc, że otrzymał śmiertelną ranę i że, do-
bywszy z rany żelazce, które z drzewca pozostało w ciele, na-
tychmiast wyzionie ducha, zatrzymał je tak długo, aż oznajmiono
o zwycięstwie Boetów. Skoro to usłyszał, zawołał: „Dosyć żyłem,
bo umieram niezwyciężony.“ Wtedy kazał wyciągnąć grot i natych-
miast wyzionął ducha.

Cap. 9.

uxorem ducere pojąć, żonę, ożenić się. — *re* — *prehendo*
i *reprendo* 3, *di*, (*he*). *nsus*, chwycić i zatrzymać; dobrać się do
kogo, ganić, łajać, srofować. — *in* — *famis*, e (*in*, fama, bez
dobrej sławy) osławiony, znany ze złej strony. — (*quod* — *non*
relinquerent, *coni.* jako myśl, pochodząca od ganicielei). — *consulo*
3. *sului*, *sultus*, trans. radzić się kogo, pytać kogo o radę — *ali-*
quem; intr. naradzać się; *consulere alicui* starać się, mieć stara-
nie o kogo. — *arguo* 3. *argui* (*argutus*) twierdzić; obwiniać, za-
rzucać co komu. — *vide*, *ne* uważaj, czy (*ty*) nie = może ty...
(*relicturus sis coni.* praes. konjugacji omownej czynnej: masz zo-
stawić). — *stirps*, *stirpis* f. nom. także *stirpis*, *stirpes* pień (karpa
= część drzewa, od której w dół rosną korzenie, a w górę pień)
początek; pochodzenie; ród, rodzina; przen. potomstwo. — *super*
— *stes*, *itis* (z *super* — *stas*, — *statis*, *sto*) stojący przy, obecny,

świadek ; pozostający przy życiu ; *superstitem esse*, przeżyć, przetrwać kogo. — *ne* — *cesse*, starołać, *ne* — *cessum*, *ne* i subst. od *cedo* ustępuję, więc „niema ominięcia, uniknienia, koniecznie; *necesse est* jest rzecz konieczna, musi się; z acc. c. inf. jako podmiotem, albo z *coni* bez ut. — *cruento* 1. (*cruentus*, *cruor*) krwią broczyć, plamić. — *civilis*, *e* (*civis*) obywatelski; *sanguis civilis* krew współobywateli; *victoria civilis* zwycięstwo nad współobywatelami. — *funestus* 3. (*funus*, śmiercią albo zabójstwem) skalany; pełen żałoby, nieszczęsny, zgubny. — *adiungo* 3. *iunxi*, *iunctus* dołączyć, dodać. — *ante* Epaminondam natum (*particip. attributivum*) przed narodzeniem Epaminondasa. — *perpetuo* (*per* — *petuus*) nieprzerwanie, ciągle. — *caput*, *itis* n. głowa; stolica; *Thebae caput totius Graeciae* najznaczniesze miasto. (*pluris esse* większą mieć wartość, więcej znaczyć; *genet. pretii*). — *cunctus* (*con* — *iunctus*) razem połączony; razem wzięty, cały; wszystek; (*sing.* tylko przy rzecz. zbiorowych).

Rozdział 9.

Zachowanie się Epaminondasa w czasie wojny domowej — jego znaczenie.

Epaminondas nie był nigdy żonaty. Pelopidas, który miał syna niecnego, wytykał mu to i przekonywał go, że źle służy ojczyźnie, nie pozostawiając dzieci po sobie. Epaminondas rzekł mu na to : „Bacz, czy ty jej nie gorzej służyysz, który masz zostawić takiego synala. Mój ród nie może zagaść, bo pozostawiam córkę po mnie, bitwę leuktrycką, która musi nie tylko mnie przeżyć, ale nawet być nieśmiertelną.“

W czasie, gdy pod wodzą Pelopidasa wygnańcy zajęli Teby i wygnali z zamku załogę Lacedemończyków, Epaminondas siedział w domu, jak długo trwała rzeź współobywateli, bo nie chciał złych bronić ani rąk plamić krwią swoich, wszelkie bowiem zwycięstwo jednych współobywateli nad drugimi było zdaniem jego smutne. Lecz skoro zaczęto bój z Lacedemończykami pod Kadmeą, on stał w pierwszych szeregach.

O zaletach i życiu owego męża wystarczy powiedzieć, jeżeli to jedno tylko przytoczę, czemu zresztą nikt nie zaprzeczy, że Teby przed narodzeniem Epaminondasa i po jego zgonie podlegały nieprzerwanie obcemu panowaniu; ale jak długo on stał u steru rzeczy pospolitej, były najznacznieszem miastem w całej

Grecji. Z tego można wnosić, że jeden człowiek mógł wtedy więcej dokazać niż wszyscy obywatele razem.

Loci memoriales.

Epaminondas erat peritus belli, fortis manu, animi maximi. Res gestae a plurimis animi virtutibus anteponuntur.

Quae ad Romanorum consuetudinem levia habebantur, ea in Graecia magnae laudi arant.

Nemo Thebanus Epaminondae par fuit eloquentia.

Dionysius magna fuit in musicis gloria.

Musica apud Graecos res grata et laude digna ducebatur.

Diomedon rogavit, ut tuto exire suaque efferre liceret.

C. Nepos praecipit legentibus, ne alienos mores ad suos referant neve eos parvi arbitrentur.

— Istud quidem, quod rogas, faciam, ne quis dicat me tibi pecuniam eripuisse. — Ep. non recusavit, quominus legis poemam subiret. Ep. quamdiu facta est caedes civium, domi se tenuit. Ep. ferrum in corpore usque eo retinuit, quoad renuntiatum est vicisse Boeotos.

De Epaminonda priusquam scribimus, haec legentibus praecipienda esse videntur.

Boeoti non prius ex pugna excesserunt, quam repugnantes profligaverunt. Ep., cum in circulum venerat, in quo de re publica disputabatur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem sermo esset adductus.

Cum imaginem vitae Epaminondae exprimere velimus, nihil videtur praetermittendum esse, quod pertineat ad eam declarandam.

Nisi id confestim feceris (fut. 2.), ego te tradam magistratui.

Si rex ea vult, quae Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus.

Ep. animadvertit, si ferrum — extraxisset (zam. coni. fut. 2), statim animam esse amissurum (niezależnie : si extraxero — amittam) Ep. animadvertibat, nisi id fecisset, exercitum esse periturum (niezależnie : nisi id fecero, exercitus peribit).

Ep. amicorum facultatibus ad alios sublevandos saepe usus est. Diomedon Epaminondam corrumpendum suscepit.

Ep. amicis pro facultatibus imperabat, quantum quisque deret.

Dicemus, quibus disciplinis et a quibus Ep. sit eruditus.

Epaminondam fuisse patientem iniuriarum multa sunt testimonia.

Facile intellegi poterat Epaminondam in artibus omnes superaturum esse.

MILTJADES.

Miltiades, is nom. propr., Miltjades; Cimon, onis nom. propr. Cymon; *antiquitas*, atis f. (antiquus) starożytność, dawność; — *genus, eris* n. (gigno, geno) ród. — *maiores, um* m. przodkowie. — *industria, ae* f. nieustanna czynność, pracowitość, pilność, zapobiegliwość. — *maxime*, starołać. *maxume* (adv. od *maximus*) najbardziej, bardzo; (przy adi i adv. służy do opisanja superlatywu, przy słowach do stopniowania pojęcia, elatyw); *unus omnium maxime* ze wszystkich najbardziej; — *floreo* 2. *florui* (flos) kwitnąć; przen. odznaczać się, celować, przodować czem, w czem; — *primum* najpierw; pierwszy raz; *primo* z początku; — *prae — ficio* 3. *fecit, factus* (facio) przełożyć, poruczyć nadzór, kierownictwo, postawić na czele; *Chersonesus* i *Cherronesus* „wyspa łądu stałego“, *Chersones*, półwysep tracki nad Helespontem. — *patrus, i* m. (pater) brat ojca, stryj; — *item* adv. taksamo, równie, także; — *colonia, ae* f. (colonus) osada, *coloniae deducere* (właśc. zaprowadzić) osadę założyć. — *eo* adv. tam, na pyt. dokąd? *delecta manus* por. Pelop. 4. — *classe proficisci* płynąć, odpłynąć. — *ac — cedo* 3. *cessi, cessum* przystąpić, zbliżyć się, *accedere* nawiązać, albo bez abl. wylądować; — *sub potestate redigere* podbić pod panowanie, por. Pelop. 5. — *sua sponte* z własnej woli, dobrowolnie, por. Cim. 3. — *ir — rideo* 2. *risi, risus* wysmiewać, wyszydzać, — (*tum id se facturos...* or. obl.; wprost mówili mieszkańcy Lemnu: *tum id faciemus, cum tu, domo navibus profectus, vento aquilone veneris* (fut. 2.) Lemnum). — *aquilo, onis* m. wiatr północno-wschodni, — Lemnum, acc. na pyt. dokąd? składnia mniejszych wysp taka, jak imion miast, — *septem — triones* i *septem — triones, um* m. „siedm wołów do wymłacania zboża“, dawna nazwa konstelacji północnej, zw. niedźwiedzicą, zopolicie zaś wozem, — *orior* 4. *ortus sum, ale oriturus* powstać; przen. *ventus oritur* powstaje, wieje, — *adversus* starołać. *advorsus* (adverto) zwrócony przeciw czemu, subst.

adversum, i n. kierunek przeciwny; *ventus iis adversum tenet* wieje przeciw nim. — *cursus us* m. (curro) bieg, jazda, podróż, — *moror* 1. (mora, zwłoka) zatrzymać się, zwlekać, — (non habens partic. coniunctum, ponieważ nie miał), — *di — rigo* i (lepiej) *de — rigo* 3. rexi, rectus (rego) prostować; *cursum* kierować, — *tendo* 3. tetendi, tentus, rzadziej, *tensus* nateżać, naciągać, napiąć; dokąd kierować, bez przedmiotu: dokąd iść, maszerować, żeglować, udać się; — *vero* (abl. od *verus*) coniunct. zaś, ale; — *re — vector* starołać. *re — vortor* 3. pf. act, *reverti*, rzadko *reversus sum* powracać; — *pactum*, i n. (*paciscor*) umowa, ugoda, *ex pacto* na podstawie umowy, — *in — colo* 3. colui, cultum, mieszkać gdzie, trans. zamieszkiwać co, — *opinio, onis* f. mniemanie, spodziewanie, oczekiwanie, *praeter (contra) opinionem* nadspodziewanie, — *cado* 3, cecidi, casurus padać, wypadać. wypaść. — *fortuna* ae f. los, t. zw. vox media, z przydawką określającą: *secunda fortuna* szczęście, pomyślność, (por. Cim. 2.) — *capio* 3, cepi, captus uchwycić, ująć, (por. Cim. 2.; Ep. 3.); w ujemnem znaczeniu: podejść, oszukać, ubiec. — *demigro* 1. wywędrować, wynieść się, — (*cum resistere non auderent* ponieważ — *cum causale* z coni.) — *resisto* 3. restiti stawiać opór.

Rozdział 1.

Miltjades zdobywa Lemnos.

Miltjades, syn Cymona, Ateńczyk, przodował przed wszystkimi starożytnością rodu, sławą przodków i nadzwyczajną obrotnością. Przeto zarządzał najpierw Chersonesem, gdzie stryj jego, także (imieniem) Miltjades, założył osadę Ateńczyków. Odplłynawszy tam z doborowym oddziałem wojska, przybił do brzegów Lemnu i chciał mieszkańców tej wyspy poddać pod panowanie Ateńczyków. Zażądał, aby Lemnińczycy uczynili to dobrowolnie; ale oni odpowiedzieli z szyderstwem: „Uczynimy to wtedy, gdy ty, wypłynawszy z domu, przybędziesz do Lemnu wiatrem północnym“. Wiatr ten bowiem, wiejący od północy, wieje w twarz płynącym z Aten. Ponieważ Miltjades nie miał czasu do stracenia (do zwlekania), ruszył do miejsca przeznaczenia (skierował drogę, dokąd się udawał) i przybił do Chersonesu. Potem zaś powrócił do Lemnu i zażądał na mocy umowy, aby mu miasto wydali, mówiąc, że ojczyzną jego jest Chersones (że w Chersonesie ma dom). Pelazgowie, zamieszkujący wówczas Lemnos

choć się rzecz stała wbrew ich przypuszczeniu, jednak zaskoczeni powodzeniem nieprzyjaciół, nie mieli odwagi stawiać oporu i wynieśli się z wyspy.

Cap. 2.

iisdem temporibus w tych samych czasach, właśnie wtędy; (abl. temporis bez praepos); — *Dareus* albo *Darius*, i m. Darjusz, syn Histaspesa, ojciec Kserksesa; umarł 485 przed Chr. — *tra* — *icio* (poboczna forma pierwotnego) *trans* — *icio* 3. ieci, iectus (*iacio*) przerzucić na drugą stronę, przen. przeprowadzić; — *Scythes*, *Scytha*, ae m. nazwa zbiorowa ludów, koczujących na niżu rosyjskim od morza Czarnego aż do Syberji, — *bellum inferre* wydać wojnę; (por. Pelop. 2.) — *Hister* (*Ister*), *Histri* m. grecka nazwa Dunaju, u Rzymian dolny bieg Dunaju — od bramy żelaznej do ujścia; — *de* — *cerno* 3. crevi, cretus rozstrzygnąć; (rozstrzygające) postanowienie powziąć, postanowić, przedsięwziąć, — *pontem facere in flumine* zbudować most, rzucić most na rzecę, przez rzekę, (*fecit activum causativum*: kazał zbudować); — *qua* (adv. abl. sng. f. od *qui*) gdzie, którędy; *qua copias traduceret* = *in ea copias traduceret*, aby tęty.. zd. zamiarowe określające czyli właściwe), — *dum ipse abesset, reliquit..* na czas swej nieobecności; por. *expecto, dum veniat, ale expectabam, dum veniret*; — (*custodes* uzupełnienie orzeczenia *reliquit*: jako stróżów; *pontis* genet. obiectivus); — *lonia, ae* lonja azjatycka; *Aeolis idis*, Eolja; — *singulus* 3. — klas. tylko plur. *singuli*; ae, a, po jednym, każdy, każdemu jeden, — (*imperia urbium* gen. obiect.); — *per* — *petuus* 3 nieprzerwany; *dominatio perpetua* panowanie, nieograniczona władza dożywotnia; — *puto* 1. obliczać, sądzić, mniemać, — *lingua, ae* f. język, przen. mowa, język, *Graeca lingua loquentes*, mówiący greckim językiem = Grecy; — *qui Asiam incolerent*, con. bo to zdanie pochodzące z myśli Darjusza, nie zaś Neposa, — *re* — *tineo* 2. ui, tentus (*teneo*) zatrzymać, utrzymać — *sub sua potestate* pod swem panowaniem, pod swem berłem. — (*oppida tuenda tradere* oddać, powierzyć pod nadzór: — *partic. fut. pass.* wyraża tu cel czynności, — *si* — *tradidisset*, w zastępstwie con. fut. 2. niezawisłe: *si tradidero, retinebo*); — *op* — *primo* 3, *pressi*, *pressus* przycisnąć, przynęcić, obalić, spowodować czyj upadek, klęskę, — *salus utis* f. (*salvus*) zbawienie, dobro, ratunek, (*spes salutis* genet. obiect.) — *crebrum* creber, crebra, (o czasie) częsty, raz po raz powtarzający się; *nuntius, ii* m. zwiastun, posłaniec, goniec, — *male* adv. źle; nieszczęśliwie, *gero* 3. (por. Cim. 1); *male rem gerere*, źle rzecz załatwiać, tu = nieszczęśliwie wojnę prowadzić, — *premo* 3. *pressi*, *pressus*

cisnąć, naciskać, ścigać, — *occasio*, onis f. (*ob — cad — tio* od *occido* zam. *occado*, przypadek). sposobność, chwila korzystna; *liberandae Graeciae gerundiv* zam. *liberandi Graeciam*. — *occasio data* partic. attributivum; — *occasionem dimittere* opuścić sposobność, nie skorzystać ze sposobności; (por. Epam. 2.) — *trans — porto* 1. przewieźć, przeprowadzić (na drugą stronę); — *tutus* 3 (tueor) zabezpieczony, bezpieczny, wolny od niebezpieczeństwa; (por. *securus* Cim. 3.); — *ef — ficio* 3. feci, fectus (facio) wykonać, skutecznić, sprawić, dokazać. — *re — scindo* 3. scidi, scissus rozedrzeć, rozerwać — *pontem zerwać*, zburzyć most, — *ferrum*, i n. żelazo, przen. sprzęt żelazny, miecz, oręż, — *inopia*, ae f. (inops) brak, ubóstwo, brak środków żywności (głód). (Miltjades mówił wprost: *nolite dimittere occasionem... nam si cum iis copiis, quas secum transportavit, interierit* (fut. 2.) *Dareus, non solum Europa erit tuta, sed etiam Graeci, qui Asiam ducunt, liberi a Persarum dominatione erunt. Id facile effici potest. Ponte enim rescisso rex vel hostium ferro vel inopia interibit.*)

consilium, ii n. (*consulo*) act. naradzanie się, pass. uchwała (rady), postanowienie, plan; *ad consilium accedere* przystąpić, zgodzić się, przystać na plan, na zdanie albo wnioszek, na projekt. — *plurimi* subst. większość, bardzo wielu; — *ob — sto* 1. obstiti, staturus stać przeciw, na przeszkodzie; sprzeciwiać się, opierać się — z następn. *ne*, a po zaprzeczonem słowie: *quin, quominus*, — *imperium*, ii n. (impero) rozkaz, przen. moc, władza, — *ex — pedio* 4. uwolnić nogi (z pęt), przen. uwolnić trudności pokonać; *expedit* pierwotnie: usuwa trudności, jest rzecz pożyteczna, przynosi korzyść, — *nitor* 3. (por. Pelop. 2.) polegać, opierać się na czym, (z abl. instrumenti: regno); — *ex — tinguo* i *ex — stinguo* 3. tinxit, tinctus gasić; przen. zabić, zgładzić; *extingui* zginać, — *poenas dare* (*solvere, luere*) karę ponieść, odpokutować, — *ab — horreo* 2. *ui* wzdrygać się przed czym, *ab aliqua re*; *abhorrere a consilio* sprzeciwiać się, być niechętnym, nie godzić się na zdanie, na plan; — *sententia*, ae f. (*sensio* mnie mam) mniemanie, zdanie, zapatrywanie; *sententiam alicuius sequi* pójść za czyjś zdaniem, radą, przystąpić do zapatrywania; — *non dubito, quin...* nie wątpię, że... (non dubito facere nie waham się czynić); — *con — sciens* 3. (od *scire*, por. *ne — sciens, in-sciens*) współwiedzący, wtajemniczony; (*tam multis consciis* abl. absol.) — *rursus, rursum* (adv. z part. pf. pass. re — versus) napowrót, nazad; — *ratio*, onis f. (reor ratus) obliczenie; przen. zapatrywanie, rada, środek, pomysł, — *valeo* 2. *ui* być mocnym, silnym; przen. mieć wartość, uznanie znaleźć, — *magno opere*, magno opere bardzo, nadzwyczajnie, — *ami — cus* 3. (od *amo*, jak *pudicus* od *puet*)

przyjacielski, przychylny, życzliwy; (*cum — fuerit, cum causale*); (Histjusz odradzał wprost: *non idem nobis, qui imperia tenemus, expedit et multitudini, quod Darei regno nostra nititur dominatio; quo extincto nos, potestate expulsi, civibus nostris poenas dabimus. Itaque adeo abhorreo a ceterorum consilio, ut nihil putem utilius quam confirmari regnum Persarum*).

Rozdział 2.

Miltjades stara się zgubić Darjusza, a gdy tego nie może dokonać wraca do Aten.

W tych właśnie czasach król perski Darjusz przeprowi^o wojsko z Azji do Europy i postanowił wojować Scytów. Kazał zbudować most na Histrze, aby tą drogą wojsko przeprowić. Na czas swej nieobecności powierzył straż mostu księżętom, których wzięt z sobą z Ionji i Eolji a z których każdemu poruczył był dożywotnią władzę nad owemi miastami. Był bowiem przekonany, że tym sposobem najłatwiej zatrzyma pod swem berłem Greków azjatyckich, jeżeli odda miasta pod nadzór swoim przyjaciołom, dla których w razie jego upadku nie pozostawałaby żadna nadzieja ratunku. W ich liczbie był Miltjades, Jedna wieść nadchodziła po drugiej, że się Darjuszowi nie wiedzie i że się Scytowie dają mu we znaki, wezwał więc obrońców mostu, aby nie zaniechali losem nadarzonej sposobności oswobodzenia Grecji. Jeżeli bowiem Darjusz zginie z tem wojskiem, z którem się przeprowił, nietylko Europa będzie bezpieczna, lecz także Grecy azjatyccy będą wolni od panowania perskiego. A stać się to może łatwo. Po zerwaniu mostu bowiem zginie król w kilku dniach czyto od oręża nieprzyjacielskiego, czyto skutkiem braku żywności.

Większość zgodziła się na to zapatrywanie, Histjusz jednak oparł się wykonaniu planu, (aby rzecz nie była wykonana) mówiąc: „Nie to samo, co dla nas, dzierzących władzę, jest pożyteczne także dla ludności dlatego, że na panowaniu Darjusza opiera się nasze panowanie; jeżeli on upadnie, my, wyzuci z władzy, poniesiemy karę od własnych współobywateli. Przeto tak bardzo sprzeciwiam się uchwale wszystkich innych, że nie widzę nic korzystniejszego nad utrwalenie panowania perskiego.“

Cap. 3.

hortantibus amicis abl. absol. (zam. *cum amici hortarentur*) za namową, na zachętę przyjaciół; — *red — igo* 3. *egi, actus* (ago) napowrót pędzić; (z zanikiem *re*) do pewnego stanu (położenia) zniewolić — *in suam potestatem* podbić pod swą moc, władzę, pod swe panowanie, zawojować; — *com — paro* 1, przygotować — *classam* wystawić, zbudować i uzbroić; *Datis idis*, Datys; *Artaphernes*, is Artafernes, bratanek Darjusza — *classi aliquem praeficere* przełożyć kogo nad flotą, poruczyć komu dowództwo nad flotą, (mianować admirałem); — *classis quingentarum navium*, gen. *qualitatis*. — *inter — pono* 3. posui, positum kłaść ustawiać między czem — *causam* zmyślać, dla pozorów przytaczać; — (*auxilio eorum* przez nich — por. abl. *instrumentalis* gdy narzędziem jest rzecz); — *Sardis i Sardes* ium f. stolica Lidji; — (Darjusz mówił: (ego) *hostis sum Atheniensibus, quod — expugnaverunt — praesidia mea interfecerunt.*) — *praesidium*, por. Pelop. 3. *interficio* Ar. 2. — *praefectus*, i m. (*praeficio* przełożony naczelnik, wódz (naczelny); — *Euboea*, ae f. Eubea, dziś Negroponte; — *ap-pello* 3, puli, pulsus przypędzić, pędzić do lądu, kazać lądować; *pass, lądować, przybić do lądu*, — Eretria, ae f. Eretrja, miasto na Eubei; — *ab — ripio* 3. *ripui, reptus* orderwać, porwać, pojmać; *abreptos* partic. *attributivum* — *ac — cedo* 3. *cessi, cessum* przystąpić; zbliżyć się, ruszyć przeciw, uderzyć, — *campus Marathonius* równina maratońska, pod Maratonem — na wschodnim wybrzeżu Atyki; — *decem milia passuum* — acc. odległości, na pyt. jak daleko; — *circiter* od *circum*, na wzór przyśłówków na *iter* adv. około, mniej więcej, w przybliżeniu.

tumultus, us (*tumere* być wzburzonym) wzburzenie, zamieszanie, powstanie, (insurekcja) nagła, niespodziewana wojna (por. *bellum*) *per — moveo* 2. *movi, motus* mocno poruszyć, zaniepokoić; przestraszyć, — *nusquam* (*ne — usquam*) nigdzie, znikąd — *ni — si, (ne + si)* po przeczeniu = tylko, oprócz. — *cursor, oris* m. (curro) goniec, — (*qui nuntiaret = ut is nuntiaret*, aby oznajmił, z oznajmieniem, *opus est auxilio* nieosob.; osobowo: *opus est auxilium* (*praetor* por. Arist. 2); — *contentio, onis* f. (*contendo*) natężenie; spór, debata; (por. Arist. 1. *contendo*); *utrum — an* pytanie zozłączne, zależne cd *fuit contentio*: czy — czy też; — *ob — viam — ire, venire, procedere* iść zaprzeciw komu, na spotkanie czyje, zastąpić drogę; (*moenibus, acie* abl. *instrumenti*); — *unus* jeden tylko; — *nitor* (Pelop 2.) nalegać, obstawać, upierać się; — *primo quoque tempore* jak najrychlej, — *castra facere* (= *ponere*) obóz założyć, obozem stanąć, rozłożyć się, — *animus accedit alicui* przybywa komu odwagi, serca, ktoś nabiera odwagi, — *de — spero* 1. tracić nadzieję, *non desperare de aliqua re* pokładać nadzieję.

ufność w czem, — (*eadem re* abl. causae); — *tardus* 3. powolny, ociągający się; *exiguus* 3. (*exigo*) szczupło odmierzony, szczupły, mały, nieznaczny, — Miltjades przekonywał: *id si factum erit, et civibus animus accedet, cum videbunt... et hostes — erunt tardiores, cum animadvertent...*

Rozdział 3--4.

Miltjades zwycięża Darjusza pod Maratonem.

Dariusz po powrocie z Europy do Azji na zachętę przyjaciół, aby Grecję podbił pod swoje panowanie, kazał uzbroić flotę z pięciuset okrętów. Dowództwo nad nią powierzył Datusowi i Artafernesowi, dając im dwieście tysięcy piechoty i dziesięć tysięcy jazdy. Za przyczynę podawał, że jest nieprzyjacielem Ateńczyków, bo z ich pomocą Ionowie zdobyli Sardes i wycięli jego załogi. Owi wodzowie królewscy wylądowali na Eubei, zajęli prędko Eretrję, kazali pojmać wszystkich obywateli (pojmanych obywateli) i odesłali królowi do Azji. Potem wkroczyli do Atyki i wyprowadzili swe wojska na równinę maratońską, oddaloną od stolicy około dziesięć tysięcy kroków.

Ateńczycy, przerażeni tak wielkim i tak bliskim alarmem, nikogo nie prosili o pomoc prócz Lacedemończyków, wyprawili więc gońca do Lacedemonu z oznajmieniem, że spieszej potrzebują pomocy. U siebie zaś wybierają dziesięciu wodzów, między innymi Miltjadesa. Między nimi toczył się zażarty spór, czy się mają bronić z za murów, czy też wyruszyć na spotkanie nieprzyjaciół i stoczyć bój w otwartem polu. Jeden tylko Miltjades nastawał najbardziej na to, aby jak najrychlej wyruszyć w pole, przedkładając, że w takim razie (gdy to nastąpi) nie tylko współobywatele nabiorą odwagi, widząc, że się pokłada nadzieję w ich waleczności, lecz także nieprzyjaciele z tego samego powodu będą mniej skwapliwi, widząc, że Ateńczycy mają odwagę podjąć z nimi walkę z tak szczupłym wojskiem.

Cap. 4.

tempus, oris n. 1) skroń, 2) czas, a) stosowny, korzystny czas, sposobność, b) ciężki czas, smutne położenie, niebezpieczeństwo, nieszczęście: *hoc in tempore*, w tym ciężkim czasie.

— *aux'lio esse* dat. rei; — *praeter* praep. z acc. po przeczeniu = jak, oprócz; — *mille* jak nieodmienna przydawka z nom.: *mille milites*; plur. jak subst. *decem milia armatorum*. — *compleo* 2, *plevi*, *pletus*, (por. *ple* — *nus*) napełnić; dopełnić, uzupełnić, skompletować, — (*manus Pelop.* 4.) *quae manus*, lecz ta garstka, — *mirabilis*, *e* (*miror*) cudowny, dziwny, zadziwiający, nadzwyczajny. — *flagro* 1. palić się, *flagrare cupiditate* pałać, płonąć, gorzeć żądzą, chęcią, (*cupiditate* abl. *causae*); — *quo factum est, ut...* czem stało się, że, następstwem, skutkiem tego było, że = dlatego, — *valeo* (*Cim.* 2.; *Milt.* 3.), mieć przewagę, — *ergo* *coni.* zatem, więc, (na chęć wniosku logicznego, albo po jednym lub dwu wyrazach); — *auctoritas*, (*Cim.* 2.), rada, wola (tego który ma powagę, znaczenie); — *im* — *pello* 3. *puli*, *pulsus* zacząć uderzać, poruszać; przen. nakłaniać, zachęcać, *auctoritate impulsus*, abl. *causae*, radą nakłonieni, za radą; — (*loco taoneo* abl. *loci*); — *de* — *inde* adv. o miejscu: stąd; o następstwie i czasie: potem, następnie; — *postero die*, por. locativ. *postri* — *die* następnego dnia, nazajutrz, — *radix*, icis f. korzeń; przen. (najczęściej plur.) najniższa część, stopy, podnóże, — *regio, onis* f. (*rego*) kierunek, linja; przen. okolica; — *apertus* 3. (*aperio*) otwarty, wolny; *regio non apertissima* niebardzo otwarta okolica, dosyć osłoniąca, broniona, chroniona, — *rarus* 3. rzadki; *arbores rarae* zrzadka rosnące. — *hoc consilio, ut..* w tym celu, zamiarze, aby... (*tegere Pelop.* 5.; — *impedire* *Cim.* 4.); — *montium altitudine*, *arboribus*, abl. instrum. *aequus* 3. płaski, równy, — (do stoczenia bitwy) korzystnie położony, korzystny: dogodny, locus. — *numero copiarum fretus* ufny w przewagę liczebną wojska, (abl. *causae*) — *con* — *fligo* 3. *flixi*, *flic-turus* uderzyć, trącić o siebie; uderzyć na nieprzyjaciela, stoczyć walkę, bitwę; *eo* (*tanto*) (abl. *mensurae*) *magis*, rzadziej *hoc magis*, tem bardziej; (*priusquam* = *venirent ne prius venirent*); — *acies, ei* f. ostrze; szyk bojowy; przen. bitwa: *milites in aciem* producere; — (*tanto plus*, abl. *mensura*); *virtute valere* odznaczać się męstwem, dzielnie się trzymać albo bić; (*virtute*, abl. *limitationis*); — *decemplex* dziesięciokrotny — (*decem* i *plizare*, *fałdować*, *marszczyć*) — (*profligo* *Pelop.* 2.) — *per* — *terreo* 2. *ui, itus* bardzo przestraszyć, przerazić; *peto* 3. *ivi* (*ii*), *itus* spieszyć, spiesznie dążyć do kąd: acc. *naves* do okrętów, na okręty, acc. *castra* do obozu; — (*qua pugna nihil nobilius*, nad tę bitwę, od tej bitwy nic sławniejszego; — abl. *comparationis*; — *ad* — *huc* dotąd, do teraz, do obecnej chwili; o względnej terażniejszości) do owego czasu; *nobilis, e* (od *nosco*, pierwotnie *gnobilis*, por. *ignobilis*) łatwy do poznania, znany, sławny; — (*opes*, *Cim.* 4. potęga, siła zbrojna, wojsko.)

Rozdział 4.

W tej krytycznej chwili żadne państwo nie pospieszyło Ateńczykom na pomoc oprócz państwa Platejczyków, które przysłało tysiąc żołnierzy.

Za ich przybyciem cała armja liczyła dziesięć tysięcy; ale ten zastęp pałał nadzwyczajną żądzą walki. Następstwem tego było, że Miltjades miał przewagę nad kolegami. Za jego tedy radą wyprowadzili Ateńczycy wojsko z miasta i stanęli obozem w dogodnem miejscu. Nazajutrz uszykowali się do boju u stóp góry w okolicy niezbyt otwartej (w wielu bowiem miejscach rosły zrzadka drzewa) i rozpoczęli bój z planem, aby ich wysokie góry osłaniały, a jeździe nieprzyjacielskiej drzewa stały na przeszkodzie. Datys widział wprawdzie, że miejsce dla jego wojsk jest niekorzystne, jednak ufny w przewagę liczebną wojska, pragnął stoczyć bitwę i to tem bardziej, że uważał za rzecz pożyteczną walczyć, zanimby Lacedemończycy na pomoc przybyli. Wyprowadził więc do boju sto tysięcy piechoty i dziesięć tysięcy jazdy i rozpoczął bój. W tej jednak bitwie Ateńczycy o tyle górowali bitnością, że dziesięciokrotnego nieprzyjaciela na głowę pobili i tak mocno przestraszyli, że Persowie uciekali nie do obozu, lecz na okręty. Dotąd niema bitwy nad tę sławniejszej: nigdy bowiem tak szczupła garstka nie pokonała tak wielkiej potęgi.

Cap. 5.

alienus 3, niestosowny, nie należący do rzeczy; *cuius victoriae*, genet. obiect. do praemium, nagroda za zwycięstwo. — *tribuo* 3. *ui utus* podzielić, wydzielić, przydzielić, udzielić, przyznać, dać. — *doceo*, por. Pelop. 4. wykazać; przytoczyć, opowiedzieć, — *intellego* Ep. 9. — *natura*, ae f. (*nascor*) urodzenie; przen. naturalny przymiot, istota, natura, — *quon — dam* adv. niegdyś, kiedyś dawno, — *tenuis*, e cienki, — *honores* nieznaczące, skromne, — *effusus* 3 (*effundo*) rozległy; rozrzutny; bezmierny — *honores* przesadne, miarę przechodzące; do zbytku szafowane; — *obsoletus* 3 znoszony, zużyty; przen. codzienny, powszedni, spowszedniały; — *re — perio* 4. *repperi* zam, re — p [e] peri, rzadko *reperi*, *repertus* (*pario*) znowu znaleźć; przen. znaleźć co przekazanego w literaturze = czytać w historii; — *porticus*, us f. (*porta*) sala z jednej strony otwarta, galerja, krużganek; — *poe-*

cile, es (pojkile) sala, galerja malowana“, *quae* — *vocatur* zwana; — *de* — *pingo* 3. *pinxi*, *pictus* odmalować, namalować. — *imago*, *inis* f. (por. imitor.) obraz, portret. — *hortantis*, *committentis* partic. coniunctum gdy zagrzewał, rozpoczynał, — *imperium*, *ii* n. (impero) rozkaz; przen. moc, władza; — *nanciscor* 3. *nanctus* i *nactus sum* (incoh. do *nancire*) przypadkiem otrzymać albo dostać; dostąpić, osiągnąć; — *largitio*, *onis* f. (*largior*) hojność, szczodrość, szczodre dawan e; *largitione* magistratum. *Nepos* ma na myśli wynagrodzenia ludu za udział w zgromadzeniach, w sądzie, w radzie, opłatę wstępu do teatru, datki podczas igrzysk, uroczystości; to wszystko jednak dawało państwo, nie zaś urzędnicy; należało raczej powiedzieć: *largitione publica*. — *Demetrius Phalereus*, z Faleronu, mąż stanu, uczoney, przez Kasandra mianowany namiestnikiem Aten, zarządzał miastem 317—307. *de* — *cerno* 3. *crevis* *cretus* oddzielić; tylko przen. rozstrzygnąć; przyznać, przysądzić

Rozdział 5.

Nagroda Miltjadesa.

Nie od rzeczy będzie, jak sądzę, opowiedzieć, jaka nagroda przypadła Miltjadesowi za to zwycięstwo, aby tem łatwiej pojąć można, że natura wszystkich państw jest jedna i ta sama. Jak np. zaszczyty narodu rzymskiego były ongi skromne i rzadkie i z tego właśnie powodu przynosiły chlubę, obecnie zaś hojnie szafowane, i dlatego spowszechniały, tak było niegdyś — jak czytamy — i u Ateńczyków. Miltjadesowi, oswobodzicielowi Aten i całej Grecji, wyświadczono taki zaszczyt: gdy w portyku, zwanym *Pecyle*, malowano bitwę maratońską, portret Miltjadesa umieszczono między dziesięciu wodzami na pierwszym planie w postawie, jak zagrzewał żołnierzy i rozpoczynał bitwę. Ale ten sam lud, dostąpiwszy większej władzy i zepsuty hojnością urzędników, uchwalił trzysta posągów Demetrjuszowi z Faleronu.

Cap. 6.

bello persequi aliquem wojować z kim, wojnę toczyć, prowadzić przeciw komu; wojować kogo = podbijać przez wojnę; — *in imperio esse* piastować naczelne dowództwo, — *ad officium redire cogere* Cim. 2.; — *vi expugnare* przemocą, szturmem zdobyć, zająć; *vi* abl. modi, — *Paros, Parus*, i f. *Paros*, wyspa.

w grupie Cyklad; — *ef* — *feror* 3. wynosić się, być dumnym; por. Ar. 3. *elatus* 3, zuchwały, dumny — *opibus* abl. causae; — *oratio, onis* f. (oro) mowa, mówienie; przen. tocząca się ugoda, umowa, układ; *oratione reconcilio* (Ep. 5.) alikwem przedstawieniem przyjacielskiem pozyskuję dla siebie, — *copias ex navibus educere* por. Cim. 2., wojsko na ląd wysadzić, wlaść. wyprowadzić z okrętów, — *opus, eris* n. praca, czynność; przen. dokonana, gotowa praca, dzieło; *opera* roboty obłążnicze, okopy, szanice; *urbem operibus claudere* zamknąć, opasać szanicami, blokować; — *commeatus, us* m. (commeo, tam i nazad swobodnie chodzić, jeździć) pozwolenie, dane żołnierzowi oddalenia się na pewien czas z pułku, urlop; posyłka, transport, dostawa, dowóz; środki żywności, prowiant; *urbem commeatu privare* (Ep. 6.) odciąć dowóz żywności; obl. separationis, — *vinea, ae* f. (vinum; wlaść. altana, ocieniona winogradem) winnica, — dach ochronny (w kształcie altany, osłaniający żołnierzy przed pociskami przy dozywaniu miasta) — szopa wojenna; — *testudo, inis* f. (testu abl. n., pob. forma do testa, nakrywka, „zwierzę z przykrywką“) żółw; poddasze ochronne, pod którym żołnierze szturmowali, rozbijali taranem mury miasta oblężonego; — *constituo* 3. zbudować, wystawić por. Ar. 3. — *prope, propius, proxime* — z acc. — *murus, i*, m. starołać. *moerus*, mur, szceg. mur miasta, zwyczajnie *moenia, ium*, — *in eo est, ut...* nieosob., rzecz jest na tym punkcie, że; dochodzi do tego, że; mało brakuje, aby; osobowo: jestem bliski czego, — *oppido potiri* por. cap. 2. *regione potiri* — *continens, ntis* sc. *terra*, kontynent, stały ląd, — *conspicio* 3, Pelop. 5. — *lucus, i* m. gaj; las, — nescio quo modo (casu, pacto) jakimś przypadkiem, niepojętym, niewytłumaczonym sposobem, abl. modi; — nescio w połączeniu z enklitycznym zaimkiem — bez wpływu na tryb słowa: nescio quis = jakiś; — *nocturnus* 3 (nox) nocny; *nocturno tempore* nocną porą, w porze nocnej, — *oppidanus* 3, (oppidum) miejski; subst. plur. mieszczanie (tu = oblężeni), — *oppugnator, oris* m. (oppugno Pelop. 4) dobywający, oblężający, — *utrique* obie strony, — *venit mihi* (adducor) *in opinionem* (zwyczajnie: in mentem) przychodzi mi na myśl, do głowy; wpadam na myśl, przychodzę na domysł; in continenti, na wyspie Mikonos, na północ od Paros, gdyż z Paros nie można było widzieć ognia na lądzie greckim. — *classarius* 3. (classis) należący do floty, plur. marynarka = siła zbrojna morska. wojsko morskie, — *deditio, onis* f. (dedo) poddanie się, kapitulacja, — *de* — *terreo* 2. *ui, itus* odstraszyć, *aliquem ab aliqua re* odwieść od czego; pass. dać się odwieść, odstąpić (od zamiaru), — *timens, ne classis* — *adventaret* boją się, w obawie, aby nie nadpłynęła, czy nie nadpływa; timens, partic.

coniunctum; *advento*, are tylko praes. i impf.; frequ. od *advenio* nadchodzić, nadpływać, — *opera* (por. wyżej) maszyny oblężnicze, (przyrządy do szturm); *statuo* 3. por. wyżej: *constituo*, postawić, wybudować, — *toti — dem indecl.* tyle właśnie, z następ. atque = jak; — *offensio onis f.* (offend — tio od *offendo*, Cim. 4.) uderzenie o co; przykrość, zmartwienie, niezadowolenie; *magna cum offensione* (abl. modi), z wielkiem niezadowoleniem współobywateli; — *proditio, onis f.* (prodo) zdrada; *proditionis accusare* właśc. *crimine proditionis accusare*, oskarżyć na podstawie zarzutu o zdradę, oskarżyć o zdradę; por. Ep. 7., — *infectus* 3. (facio) nieuczyniony; *infecta re i infectis rebus* (abl. absol.) niczego nie dokonawszy, nic nie wskórawszy; — *dis-cedo* Ep. 3.; quod *discessisset* rzekomy, nieistotny powód, wyjęty ze skargi, wytoczonej Miltjadesowi; — *aeger, gra, grum* chory — *vulnere, ex vulnere* wskutek rany, — *causa i caussa, ae, f.* sprawa — sporna, prawna, proces; *causam dicere* kwestję prawną przedstawić, przedłożyć t. j. bronić — siebie albo drugiego; *causam cognoscere* badać; *cognita causa* po zbadaniu sprawy, po odbytem śledztwie; — *quoniam — non posset conii.*, ponieważ tę przyczynę przytacza Nepos jako pochodzącą z ust oskarżycieli; — *verba facere* mieć, wygłosić mowę, przemawiać; *verba fecerunt eius amici* bronili go przyjaciele — *caput, itis n.* głowa; przen. życie, *capitis (capite) damnare* skazać na śmierć, *capitis absolvere* uwolnić od kary śmierci, nie karać na gardle, gardłem, — *pecunia multare* ukarać grzywną, skazać na grzywnę; por. Arist. 1. *exsilio multare*, — *lis, litis f.* (starołać stilis) spór; spór prawny, proces; przen. przedmiot sporny, *litem aestimare* przedmiot sporu ocenić, przypuszczalną karę wyznaczyć, nałożyć; *litem aestimatam solvere* sumę karną, grzywnę zapłacić, *lis quinquaginta talentis aestimata est*, abl. pretii, gdyż cena dokładnie oznaczona; cenę ogólną wyraża po *aestimare* gen. pretii, — *sumptum facere* czynić nakład, ponosić koszt, wyłożyć, — *praesentia, ae f.* (*praesens*) terażniejszość; *in praesentia non habere pecuniam* na teraz, na razie, w tej chwili, — *non ita multo post (ante)* niezbyt długo potem, niezbyt dawno temu, abl. mensurae. — *ob — eo, ire, ii, itus*, iść dokąd; *diem supremum obire* albo *diem obire* przystąpić do ostatniego dnia (eufemizm =) umrzeć

Rozdział 6.

Miltjades podejmuje wyprawę karną przeciw wyspom, które wspierały Persów. Skutki nie zadowalają współobywateli: wytaczają mu skargę o zdradę.

Po tej bitwie dali Ateńczycy Miltjadesowi flotę, liczącą siedemdziesiąt okrętów, aby wojował wyspy za pomoc, daną barbarzyńcom. Na tym stanowisku wodza wiele wysp zmusił powrócić do posłuszeństwa, niektóre zaś przemocą zajął. — Nie mogąc wyspy Paros, dumnej na swą potęgę, przyjacielskiem przedstawieniem pozyskać, wysadził wojsko na ląd, zamknął miasto szaniami i odciął mu wszelki dowóz żywności; następnie kazał zbudować szopy wojenne i poddasza ochronne i podstąpił pod mury. I już był bliski opanowania miasta, gdy wdali gaj, widziany z wyspy, niewytłumaczonym sposobem w nocy stanął w płomieniach. Skoro ujrzeli płomień oblężeni i oblegający, obie strony wpadły na myśl, że to królewskie wojsko morskie dało sygnał. To było powodem, że Paryjczycy zaniechali myśli o poddaniu, a Miltjades z obawy, czy nie nadpływa flota królewska, kazał spalić postawione maszyny oblężnicze i z tą samą liczbą okrętów, z jaką wypłynął, powrócił do Aten z wielkiem zgorszeniem współobywateli.

Oskarżono go zatem o zdradę, jakoby — mogąc zdobyć Paros — przekupiony przez króla, odplynął, nic nie zdziaławszy. W tym czasie był chory skutkiem ran, otrzymanych podczas dobywania miasta. Ponieważ osobiście bronić się nie mógł, zastąpili go w sądzie przyjaciele. Po przeprowadzonym śledztwie uwolniono go od kary śmierci, ale skazano na grzywnę. Sprawę sporną oceniono na pięćdziesiąt talentów, bo tak wielki koszt poniesiono na budowę floty. Ponieważ tak wielkiej sumy nie mógł na razie złożyć, wtrącono go do więzienia publicznego. Nie zadługo potem umarł.

Cap. 7.

verum ale, lecz; często *non modo* (*non solum*), *verum etiam*, nie tylko — lecz także; *crimem Parium* oskarżenie, obwinienie z powodu Paros (że nie zajął wyspy Paros); — *damnatio*, onis f. (*damno*) skazanie, potępienie (zasądzenie), — *paucis annis ante*, abl. mensurae, przed kilku latami, przed kilkoma laty; — *nimius* 3. bardzo wielki, nadzwyczajny; za wielki, nadmierny; *potentia*, przewaga, Pelop. 2. — *ex — timesco* 3. extimui mocno się zaleknać; być w wielkim strachu, bardzo się obawiać; — *multum* acc. wiele, bardzo; wiele razy, często, — *imperium*, ii n. naczelne dowództwo, *imperia magistratusque* godności, urzędy wojskowe i cywilne, — *verso*, starołać. *verso* 1. (frequ. od *verto*) czę-

sto kręcić, obracać, *versor*, ari kręcić się ciągle; o osobach: przebywać, przen. znajdować się w pewnym położeniu albo stanie, zajmować się czem: *in imperiis, honoribus versari* piastować, — *praesertim cum* zwłaszcza że, zwłaszcza ponieważ — ad cupiditatem trahi czuć nieprzerpary pociąg, powodować się żądzą; — omnes — annos, acc. temporis, przez wszystkie lata; *habito* 1. (frequ. od *habeo*) 1) trans. zamieszkiwać, pass. służyć za mieszkanie. 2) intr. mieszkać, przebywać, — *per* — *petuus* 3. (petere iść) ciągnący się nieprzerwanie; o czasie: trwały, stały; *dominatio*, panowanie dożywotnie; — *bonitas, atis* f. dobroć; prawość, dzielność charakteru, — omnes *et dicuntur et habentur tyranni*, nie tylko uchodzą (uważa się ich) za tyranów, lecz także nazywają się tak t. j. tyranami, — *potestate esse perpetua*, dzierżyć, piastować władzę dożywotnią, abl. qualitat; *libertate uti* zażywać wolności, być wolnym. — *cum* — *tum* por. Cim. 2. — *humanitas, atis* f. (*humanus*) ludzkość, natura ludzka; ludzkość, łagodność, wyższe ukształcenie, — *mirus* 3. dziwny, zadziwiający, nadzwyczajny, — *comitas, atis* f. (*comis*) wesołość, uprzejmość, dobroć, — *humilis, e* (*humus*) „będący przy ziemi“, niski, mały, przen. niski, nieznaniczny, podły, — *aditus, us* m. (*ad — ire*) przyjsie; przystęp, — *pateo* 2. *ui* stać otworem, być wolnym, cui — non pateret, relat. skutkowe: ut ei... — *nobile nomen* głośne imię, — *laus rei militaris* sława wojenna, por. Ar. 2., — *re — spicio* 3, *spexi, spectus* (*specio*) oglądać się wstecz; przen. uwzględniać co, zważać na co, *haec respiciens* mając to na względzie, — przez wzgląd na to, partic. coniunctum, — *innoxius* 3. nieszkodliwy, niewinny; — *plector* 3. być bitym, przen. być karanym; być ganionym, pokutować za co; malo, volo z acc. c. inf. jako przedmiotem.

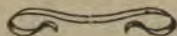
Rozdział 7.

Istotna przeczyna zasądzenia Miltjadesa.

Wprawdzie oskarżono Miltjadesa o zbrodnię paryjską, inna jednak była przyczyna zasądzenia. Z powodu tyranii Pizystrata z przed lat kilku lękali się Ateńczycy mocno zbytnej przewagi współobywateli. Jak się zdawało, to i Miltjades, który piastował liczne urzędy cywilne i wojskowe, nie potrafi obejść się bez urzędu, zwłaszcza że przyzwyczajenie zdawało się go ciągnąć do pożądania władzy. Wszak przez wszystkie lata pobytu w Chersonesie dzierżył naczelną władzę i zwano go tyranem, lecz sprawiedliwym, gdyż dostał jej nie przemocą, lecz za wolą

swoich poddanych i piastował ją dla swej prawości. Wszyscy zaś uchodzą za tyranów i tak się nazywają, którzy posiadają władzę dożywotnią w państwie przedtem wolnem.

Miltjades był nadzwyczajnie ludzki i zadziwiająco uprzejmy tak, że nikt nie był tak niski, aby mu przystęp do niego był wzbroniony. Posiadał wielką powagę u wszystkich państw, głośne mię i ogromną sławę wojenną. Lud, mając to na względzie, wolał niewinnego karać, niż żyć dłużej w obawie.

Loci memoriales.

Miltiades tyrannus appellabatur, sed iustus.

Omnes et habentur et dicuntur tyranni, qui perpetua sunt potestate in civitate, quae libera fuit.

M. accusatus est prodicionis, quod infectis rebus discesserat.

Causa cognita M. capitis absolutus, pecunia multatus est.

Civitas Plataeensium auxilio fuit Atheniensibus, Lacedaemonii autem eis subsidio non venerunt.

Miltiadis auctoritate impulsu Athenienses loco idoneo castra fecerunt; postero die acie instructa proelium commiserunt.

M. urbem operibus clausit omnique comaeatu privavit.

M. aeger erat vulneribus, quae in oppugnando oppido acciperat.

M. potestatem non vi erat consecutus, sed suorum voluntate eamque (potestatem) bonitate retinebat.

Quo factum est, ut M. plus quam collegae valeret.

Nemo tam humilis erat, cui (= ut ei) non ad Miltiadem aditus pateret.

M. postulavit, ut Lemnii sua sponte se dederent.

M. timebat, ne classis regia adventaret.

Miltiadis ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda.

Datis, etsi non aequum locum videbat suis, tamen configere cupiebat.

Pelagii, etsi praeter opinionem res ceciderat, tamen ex insula demigraverunt.

Ad consilium Miltiadis cum plurimi accederent, Histiaeus obstitit, ne res conficeretur.

Histiaei sententiam cum plurimi essent secuti, Miltiades Chersonesum reliquit.

Flamma ut ab oppidanis et ab oppugnatoribus est visa, utrisque venit in mentem.

M. quod pecuniam solvere in praesentia non pōterat, in vincula publica coniectus est.

M. non videbatur privatus esse posse.

Populus maluit Miltiadem innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

M. infectis rebus discessit, cum Parum expugnare potuisset.

Non alienum videtur docere, quale praemium victoriae Marathoniae Miltiadi tributum sit.

M. accepit vulnus in oppugnando oppido.

TEMISTOKLES.

Themistocles, is nom. propr. Temistokles; *Neocles*, is i i nom. propr. Neokles; *vitium*, ii n. błąd, brak, ułomność, przen. potknięcie, uchybienie, błąd, — *e* — *mendo* 1. (mendum) od błędów uwolnić, przen. naprawić, poprawić. — *in* — *eo*, *ire*, *ii* (rzadko *ivi*, *itus*) wchodzić dokąd, zaczynać się, *iniens*, *euntis* zaczynający się, *iniens adulescentia* początkowa młodość, partic. attributivum, początek, wstęp młodości, pierwsze lata młodzieńcze. — *virtus* Pelop. 1. — *ante* -- *fero* Ep. 5. *ordior* 4. *orsus sum* (*orior*) zaczynać. — *generosus* 3, (genus ród) rodowity = szlacheckiego rodu, szlachetnie urodzony. — *civis*, *is* m. f. obywatel, obywatelka. — *Acarnanus* 3 z Akarnanji, kraju między Etolią i Epiirem, dzisiejszej Karnji, pochodzący. — *uxorem ducere* ożenić się. — *ex qua natus est* z której się urodził, która urodziła, powiła. — *probo* 1. (*probus*) próbować, doświadczać; przen. uznawać; jednać komu uznanie, pochwałę, *minus erat probatus parentibus* nie podobał się, nie sprawiał zadowolenia rodzicom, martwił rodziców, *dat auctoris*; — *liberius vivere* za wolno żyć, wieść życie zbyt lekkomyślne, rozpustne. — *neg* — *lego* 3, *lexi*, *lectus*, także *nec* — *lego* (*neque*, *nec* i *legere*, nie przyjąć) nie dbać. zaniedbywać, *res familiaris*, majątek prywatny, gospodarstwo. — *ex* — *heredo* 1. (*heres*) wydziedziczyć t. j. wyłączyć od dziedziczenia majątku po ojcu. *contumelia*, *ae* (*contemno*) obelga, hańba, zniewaga, — *quae contumelia...* lecz ta zniewaga.. *frango* 3. *fregi*, *fractus* łamać, osłabić, odebrać odwagę, zniechęcić. — *e* — *rigo* 3, *rexi*, *rectus* (*rego*) wyprostować, podnieść, przen. dodać odwagi, podnieść na duchu. — *industria*, *ae* f. nieustanna czynność, skrzętność, energia. — *ex* — *tinguo* i *ex* — *stinguo* 3. *tinxi*, *tinctus* gasić, tępić, niszczyć, *contumeliam* zmasać, zatrzeć w pamięci. — *totum se dare rei publicae* oddać całego siebie, poświęcić się całkowicie na usługi rzeczy wspólnej, państwa, — *servio* 4. *ivi* albo *ii*, 2, *servitum est* (*servus*) być niewolnikiem,

jak niewolnik służyć; przen. *servire amicis*, świadczyć przysługi przyjaciółom, starać się o pozyskanie przyjaciół. — *fama*, *ae* f. wieść; opinia publiczna, szczeg. dobre imię, sława; *famae servire* dbać o dobre imię, o pozyskanie dobrej sławy. — *multum* (acc.) wiele, często. — *iudicium*, *ii* n. (*iudex*, *iudico*) orzeczenie sędziego, wyrok sądowy, przen. sąd, urząd sądowy, trybunał, *in iudiciis versari* bywać na posiedzeniach trybunału, występować jako rzecznik, prowadzić proces, por. *Cim. 2. in exercitiis versari*, — *contio*, — *onis* f. (starołać, *coventio* od *convenire*) zgromadzenie — ludu, wojska (nie dla powzięcia uchwał, lecz tylko do wysłuchania sprawozdań); *in contionem prodire* iść na zgromadzenie, występować na zgromadzeniu, (przemawiać do zgromadzenia), — *prod* — *eo*, *ire*, *ii* (*prod* starołać. zam. *pro*) wychodzić, publicznie występować, — *res* sprawa, por. *Ar. 3, rem gerere* uskutecznić, wykonywać, por. *Cim. 2. nulla res maior sine aliquo geritur* żadna sprawa ważniejsza nie odbywa się, nie podejmuje się jej bez kogo, bez czyjego udziału. — *re* — *perio* 4. *repperi* (zam. *re* — *p* (e) *peri*) rzadziej *reperi*, *repertus* (*pario*) znaleźć, wyszukać, wymyśleć, obmyśleć, — *quae opus erant*, które rzeczy były potrzebne, czego było potrzeba, składnia zawsze osobowa, jeżeli rzecz wyrażona przez neutr. zaimka albo przymiotnika; — *ex* — *plico* 1. u *Cic.* tylko *avi*, *atus*, zresztą *expliciti*, *explicitus*, rozfałdować, rozmarszczyć, rozwinąć, obszernie wyłożyć. — *ex* — *cogito* 1. wymyśleć — *res* środki, drogi, plany obmyśleć, *gerere* wykonać. — *promptus* 3. (*promo* wyjęty, dobyt) widoczny, jawny, gotów na wszystko, determinowany, ohotny, skory, — *in* — *sto* 1. *institi*, *instaturus* stać na czem, być bliskim, nadchodzić, zanosić się na co, wisieć nad głową; *instantia*, *ium* n. niecierpiące zwłoki, piekące sprawy, kwestje, — *iudicare* rozstrzygać, rozwiązywać, decydować o czem; — *verissime* (*verus*) adv. bardzo rozumnie, słusznie i sprawiedliwie. — *futura*, *orum* n. przyszłość, *callidissime* (*callidus*) bardzo dowcipnie, trafnie. — *con* — *icio* 3, *ieci*, *iectus* (*iacio*) rzucać na kupę; przen. (zestawiając i porównując okoliczności) wnosić, sądzić, — *quo factum est ut* .. = skutek tego, dlatego, *brevi tempore*, *abl. temporis*. — *il* — *lustro* 1. oświecać; przen. przydawać blasku, czynić świetnym, sławnym; *pass.* stawać się sławnym, zyskiwać sławę.

Rozdział 1.

Temistokles, wydziedziczony przez ojca z powodu lekkomyślności usiłując pracą odzyskuje dobrą sławę.

Temistokles, syn Neoklesa, Ateńczyk, poprawił błędy początkowej młodości wielkimi cnotami do tego stopnia, że nikt go nie przewyższa, a mało tylko uchodzi za równych. Lecz należy zacząć od początku. Ojciec jego Neokles pochodził z szlachetnego rodu. Ożenił się z Akarnanką, która mu powiła Temistoklesa. Temistokles martwił rodziców, bo wiódł życie zbyt lekkomyślne i nie troszczył się o sprawy domowe, przeto ojciec go wydziedziczył.

Zniewaga ta nie zniechęciła go, owszem podniosła na duchu. Ponieważ przyszedł do przekonania, że bez bardzo wielkiej usilności nie potrafi jej zmazać, całego siebie poświęcił na usługi państwa, pilniej służąc przyjacielom i dbając o dobre imię. Często bywał na posiedzeniach sądu, nieraz występował na zgromadzeniu ludu; żadna ważniejsza sprawa nie odbyła się bez niego; szybko wyszukiwał, czego było potrzeba i z łatwością wyluszczał to samo w słowach. Nie mniej był ochotny w działaniu jak w wymyślaniu środków, ponieważ nie tylko obecne położenie bardzo rozumnie oceniał, lecz i o przyszłości bardzo trafne czynił postrzeżenia; dlatego w krótkim czasie imię jego zajaśniało.

Cap. 2.

(*pro, prior*), *primus* 3. pierwszy. *gradus, us* m. krok; przen. stopień. — *capesso* 3. *ivi* (rzadko *ii*), *itus* (intensivum od *capio*) skwapliwie chwycić, przen. gorliwie chwycić się czego, podjąć co, przystąpić do czego, — *rem publicam* poświęcić się życiu, zawodowi politycznemu, przyjąć udział w sprawach rzeczy wspólnej, *capessendae rei publicae*, gerundiv. zam. *capessendi* — *rem publicam*; — *bello Aeginetico*, abl. temporis, bez praepos. *bello*, bo z przydawką: w wojnie z Eginą. — *praetor* por. Ar. 2. wódz; *praetor factus* obrany wodzem. — *praesens bellum*, obecna, tocząca się wojna; w tłumacz. ówczesna wojna, *praesenti bello*, reliquo tempore, abl. temporis. — *ferox ocis* (ferus) dziki; nieokiełzany, śmiały, odważny, wojowniczy, — *pecunia publica* pieniądź publiczny, dochody krajowe, państwa; por. Ar. 3. — *metallum*, i n. kruszec, metal, przen. kopalnia kruszcu; *red* — *eo, ire, ii, itum est*, powracać; przen. o dochodach: wchodzić do kasy, wpływać. — *largitio, onis* f. (*largior*) hojność, por. Milt. 6. — *interire*, ginąć; przen. *pecunia interit*, pieniądze rozchodzą się, wydaje się na marne. — *per* — *suadeo* 2. *si, sum* (rzadko — *sus*) skutecznie radzić, nakłonić — z dat. i następn. zdaniem za-

miarowem — dopełniającem. *ea pecunia*, abl. instrumenti; *classis centum navium* gen. qualitatis, flota stuokrętowa, — *ef — ficio* 3. *feci, fectus* (facio) sprawić, spowodować; *classem*, zbudować, *qua effecta*, abl. absol. po jej wybudowaniu, po ukończeniu budowy. — *primum — deinde*, najpierw — następnie, potem, — *praedo, onis* m. (praedor) łupieżca, bandyta; *praedo maritimus*, korsarz; — *con — sector* l. (frequ. do *consequor*) ciągle za kim postępować, iść, gorliwie, z zapalem ścigać, — *praedonibus consecrandis*, gerundiv., zam. *consecrando praedones*; *reddo* 3. *didi, ditus* oddać, do dawnego stanu przywrócić; *mare tutum reddidit*, przywrócił dawne bezpieczeństwo na morzu; *in quo* przy czym = przy tem (przedsięwzięciu), — *orno* l. uposażyć, opatrzyć — *divitiis* wzbogacić, abl. instrum., — *bellum navale*, wojna morska, na morzu, *peritum aliquem facere belli navalis* obeznanym, biegłym uczynić w prowadzeniu wojny na morzu.

salus, utis f. dobro, zbawienie, id salutis (dat. skutku) *fuit Graeciae* wyszło na dobre, było dla Grecji zbawieniem, szczęściem. — *terra marique* = et mari et terra na lądzie i na morzu. — *uni — versus*, starołać, uni — vorsus 3, (unus, verto) w sing. przy rzecz. zbiorowych: cały. — *ante* adv. przedtem — *postea* adv. potem. — *quis, — quae, — quae, — quid — quam* albo *quic — quam* rzeczowny najogólniejszy zaim. nieokreślony — w zd. zaprzeczonem, — *navis longa* okręt wojenny (dłuższy i węższy od kupieckiego i przewozowego, *navis oneraria*; — *terrestris, e* (terra) ziemi dotyczący, ziemski, — *exercitus terrestris*, wojsko lądowe, (zam. *copiae pedestres*). — *fama, ae* f. (por. for.) wieść, per — *fero, ferre, tuli, latus*, zanieść na miejsce przeznaczone; *fama perfertur* wieść, wiadomość dochodzi do... *petere aliquem*, godzić na kogo, skierować, wymierzyć cios, atak przeciw komu; *consultum*, supinum na *um* po słowach ruchu na oznaczenie celu: aby się poradzić, zasięgnąć rady. — *quidam facerent de rebus suis*, co mają czynić co się tyczy, albo względem swego położenia, co mają począć w swem położeniu. — *re — spondeo* 2. *spondi, sponsus* dać wzajemne przyrzeczenie; odpowiedzieć; (o wyroczni) wytłumaczyć, objaśnić, radzić, — *lignus* 3, (lignum) drewniany, *moenibus ligneis*, abl. instrum. — *munio, starołać. moenio* 4. (moenia) murować, budować; przen. zabezpieczyć, chronić. *quo* adv. dokąd? do czego? na co? — *valere* odnosić się, ścigać się, zmierzać do czego, — *Temistokles tłumaczy znaczenie wyroczni wprost: consilium est Apollinis, ut in naves nos nostraque conferamus: is enim a deo significatur murus ligneus. significo* 1, (signa facere, dawać znaki) oznaczać, dawać do zrozumienia; *eum* — w jęz. pols. *to*; w jęz. łac. zaimek względny

i pytajny zgadza się w rodzaju i liczbie z orzeczeniem rzeczownem własnego zdania. — *consilium probare*, radę uznać za dobrą, przyjąć radę, *consilio probato*, abl. absol. — *superus, a, um* (*superus*, niepewne) comp. *superior, ius, superl. supremus*; *superior*, (o czasie), wcześniejszy, poprzedni — *superiores naves*, już będące, znajdujące się, gotowe. — *toti — dem* indecl. tak samo wiele, tyleż — *tri — remis, e* (*tres, remus*) o trzech rzeczach ław wiosłowych, trójrzędowy (wojenny); — *omnia quae moveri possunt*, wszystko, całe mienie ruchome; — *Salaminem, Troezenem*, acc, na pyt. dokąd?; — *sacerdos, dotis, m. i f.* (z *sacri — dos, qui sacra dat*) kapłan, kapłanka, — *maior natu*, (abl. *limitationis*) starszy co do wieku, wiekiem. — *pro — curo* 1. mieć staranie o czem, zająć się czem — *sacra procurare* sprawować służbę bożą, *tradunt ad sacra procuranda, gerundivum*, zam. ad *procurandum sacra*; — *reliquus* 3. (starsze *relicuus*, młodsze *relicus* od *relinquo*) pozostawiony, reszta.

Rozdział 2.

Temistokles stwarza potęgę morską Ateńczyków. Błogie skutki tego zarządzenie w wojnie perskiej. Dowcipne tłumaczenie znaczenia wyroczeni Apollina.

Pierwszy raz wziął udział w sprawie publicznej podczas wojny z Eginą... (pierwszy stopień służenia państwu było). Do prowadzenia tej wojny obrany przez lud wodzem naczelnym nie tylko w ówczesnej wojnie, lecz także na przyszłość włą w obywateli więcej ducha wojowniczego, (uczynił obywatelstwo odważniejszym). Ponieważ dochody państwowe z kopalń kruszcowych wskutek rozrzutności władz corocznie szły na marne, Temistokles nakłonił lud, aby za te pieniądze wybudować flotę o stu okrętach. Po szybkim jej wybudowaniu najpierw upokorzył Eginetów, następnie, ścigając korsarzów, przywrócił bezpieczeństwo na morzu. Przy tem nie tylko wzbogacił Ateńczyków, lecz także obeznał ich gruntownie z prowadzeniem wojny na morzu,

Jak zbawiennem to było dla całej Grecji, przekonano się w wojnie perskiej. Kserkses wypowiedział wojnę całej Europie na lądzie i, na morzu z tak ogromnem wojskiem, jakiego nikt nie miał ani przedtem ani potem. Flota jego bowiem liczyła tysiąc dwieście okrętów wojennych; za nią płynęło dwa tysiące okrętów przewozowych; wojsko zaś lądowe liczyło siedmdzie-

siąt tysięcy piechoty i czterdzieści tysięcy jazdy. — Gdy wieść o jego nadejściu dostała się do Grecji i mówiono, że cios ma ugodzić głównie Ateńczyków z powodu bitwy pod Maratonem, wysłali do Delf (posłów) celem zasiągnięcia rady, co mają począć w swem położeniu. Pytja poradziła posłom, aby się obwarowali murami drewnianymi. Znaczenia tej rady nikt nie mógł zrozumieć (dokąd zmierzała rada), dopiero Temistokles przekonał, że Apollo radzi udać się wraz z mieniem na okręty; to bowiem rozumie bóg przez mur drewniany. Tę radę uznali Ateńczycy za dobrą: dodają więc do dawniejszych okrętów taką samą liczbę trójwiosłowych, wszystko mienie ruchome przenoszą częścią na Salaminę, częścią do Trezeny; zamek powierzają kapłanom i kilku starszym do sprawowania służby bożej, resztę miasta opuszczają.

Cap. 3.

plerus — *que*, *plera* — *que*, *plerum* — *que* (*plerus* od *pleo* — *que*) w sing. tylko przy im. zbiorowych; plur. największa część; większość, bardzo wielu; — *dis* — *pliceo* 2. ui, nie podobać się, być niemiłym, nie przypadać do smaku. — Leonidas, ae. nom. propr., Leonidas, król spartański. — Therpopylae, arum f. Termopile, wąwóz między górami Ojte i morzem, prowadzący z Tesalji do Grecji środkowej, — *oc* — *cupo* zająć, obsadzić; por. Ep. 9. — *pro* — *gredior* 3. gressus sum (gradior) kroczyć, iść naprzód, posuwać się naprzód. — *sus* — *tineo* 2. tiniui (*teneo*) podtrzymywać, trzymać do góry; przen. wytrzymać, powstrzymać — *vim hostium* zapęd nieprzyjaciół, oprzeć się natarczywości nieprzyjaciół. — *classis communis* flota (wspólna =) związkowa, sprzymierzeńcza, Artemisium. ii n. półnc. przyładek Eubei, — *continens terra*, ląd stały. *classarii* por. Milt. 6., — *confligere* walczyć, por. Pelop. 5., — *angustiae arum* f. rzadko *angustia*, ae (*angustus*) „ciasnota“; przesmyk, cieśnina, wąwóz. *circum* — *eo* (także *circu* — *eo*) *ire*, *ii*, *itus* obejść; przen. otoczyć, osaczyć, zamknąć. — *pari proelio discedere* z równą (korzyścią albo) stratą ustąpić z pola bitwy, bez rozstrzygnięcia; — *audeo* 2. *ausus sum* (od *avidus*, zam. *avideo*) być chciwym, mieć chęć; z inf. chcieć; — mieć odwagę, ośmielić się. — *Euboeam superare* opłynąć, płynąć okrążyć, *si* — *superasset* w zastępstwie *coni. fut. 2.* — *an* — *ceps*, *cipitis* (amb. dwukrotnie, po obu stronach + *caput*) dwuzłowy; z dwóch, z obu stron będący, — *ancipiti periculo premi* być wystawionym, narażonym na nie-

bezpieczeństwo z dwóch stron (dostać się we dwa ognie); — *constituere* (por. Ar. 3.) *classem* usfawić flotę, z flotą stanąć (na kotwicy.)

Rozdział 3.

Opór większości państw greckich powoduje wyprawę Leonidasa do Termopil i jego zagładę. Pod dowództwem Temistoklesa pomyślna bitwa morska pod Artemizjum. Flota perska szykuje się do boju pod Salaminą.

Większości państw nie podobała się jego rada: wołały bić się na lądzie. Wysłano przeto wyborowy zastęp pod wodzą Leonidasa, króla Lacedemończyków, aby obsadził Termopile i zatrzymał dalszy pochód barbarzyńców. Lecz ci nie zdołali oprzeć się natarczywości nieprzyjaciół i wszyscy w owym miejscu polegli. — Atoli związkowa flota grecka z trzechset okrętów, w której dwieście było ateńskich, starła się z flotą królewską najpierw pod Artemizjum między Eubeą i lądem stałym. Temistokles bowiem szukał cieśniny, aby go liczni nieprzyjaciele nie osaczyli. — Zwycięstwo nie było wprawdzie rozstrzygnięte (choć stąd wyszli z równą stratą) jednak Grecy nie mieli odwagi w tem samem miejscu pozostać, bo groziło niebezpieczeństwo, że w razie okrażenia Eubei przez flotę nieprzyjacielską dostaną się we dwa ognie. Dlatego odplynęli z pod Artemizjum i stanęli na kotwicy naprzeciw Aten pod Salaminą.

Cap. 4.

pro — *tenus* i *pro* — *tinus* naprzód, dalej; — bez zwłoki, natychmiast; *accedere ad urbem* zbliżyć się do, podstąpić pod... por. Pelop. 3; — *nullis defendentibus*, abl. absol. ponieważ nikt nie bronił; *interfectis sacerdotibus* abl. absol. jako skutek poprzedniego abl. absol. po wymordowaniu kapłanów. — *in* — *venio* 4. *veni*, *ventus* najść na co, naleźć przypadkiem, — *sacerdotes invenire* zastać; por. *reperire* znaleźć — szukając; — *incendium*, *ii* n. (incendo) podpalenie, podłożenie ognia; przen. pożar. *urbem incendio delere* miasto zniszczyć podpaleniem, obrócić, zamienić w perzynę (= w popiół); — *aio*, potakuję; mówię, zapewniam — najczęściej z następną mową zależną (acc. c. inf.) — *dispergo* 3. *spersi*, *spersus* (*spargo*) rozsypać, rozprószyć; *dispersi* rozprószeni (każdy z osobna); — *testor* 1. (*testis*) brać,

wzywać na świadka, przen. przekładać, wykazywać, dowodzić; — *Eurybiades, is* Eurybjades, spartańczyk, wódz floty związkowej pod Salaminą. — *summae imperii praesesse* mieć, piastować naczelne dowództwo. — *minus* (comp do parum) mniej. eufemizm zam. nagacji: niedostatecznie, nienależycie; — *noctu* (na podobieństwo diu, zam. die) nocą, w nocy, — *meis (tuis, eius) verbis* w mojem imieniu, z mego polecenia, *fidelis, e* (fides) wierny; pewny, godny zaufania; — *in fuga esse*, gotować się do ucieczki, zamyslać uciekać. — *longinquus* 3. (od *longe*, jak *propinquus* od *prope*) daleko mieszkający, odległy; przen. o czasie: długi; — *con — ficio* 3. feci, factus uskutecznić, wykonać, ukończyć: bellum. — *singulus* 3, klas. tylko pl. *singuli ae, a* po jednemu, każdy zosobna, — *sin* (si + enklit. ne, właśc. a jeżeli co się stanie?) jeżeli zaś, gdyby zaś. *invitus* 3. czyniący co wbrew woli, wbrew chęci, najczęściej predykatywnie. — *de pugno* 1. walczyć aż do rozstrzygnięcia, stoczyć bitwę stanowczą, Temistoklesa posłaniec mówił do króla wprost: *adversarii tui in fuga sunt, qui si discesserint (fut.2.) maiore (tu) labore et longinuiore tempore bellum conficies, cum singulos consecari cogaris; sin eos statim aggrediaris, brevè universos opprimes. — hac re audita* abl. absol. po usłyszeniu tej rzeczy, na tę wiadomość. — *reor* 2. *ratus sum* „rachować“; przen. mniemać, sądzić, częste partic. pf. pass. zresztą rzadko używane, np. brakuje partic. praes, act., coni impf. — *sub — sum, esse* być, leżeć pod czem; przen. ukrywać się w czem. — *dolus, i* m. podstęp, zasadzka; — *nihil, nil* jako nom. i acc.; gen. *nullius rei*, dat. *nulli rei*, abl. *nulla re*; nic — z gen. quantitatis. — *postri — die* (locativus od *pesterus dies*) następnego dnia, nazajutrz. — *loco alienissimo*, abl. loci, w miejscu bardzo niedogodnym, niekorzystnym; — *op — portunus* 3. także *oportunus* „blisko portu“ położony, wygodny, korzystny; *locus hostibus opportunus* miejsce wystawione, narażone; — *angustus* 3, (od neutr. *angus, eris*, por. *onus — tus*) ciasny, wąski, — *consilium*, ii n. chytrze obmyślany fortel, podstęp.

Rozdział 4.

Zwycięski pochód Kserksesa na południe. Zatrwożonych Greków zniewala podstępnie Temistokles do przyjęcia bitwy pod Salaminą, gdzie Persowie, wciągnięci w pułapkę, ponoszą klęskę.

Po zdobyciu Termopil Kserkses niezwłocznie podstąpił pod stolicę. Ponieważ nikt jej nie bronił, kazał wyciąć kapłanów

których zastał na zamku, i miasto spalić. Pożarem miasta prze-
 rażeni żołnierze na flocie nie mieli odwagi wytrwać na miejscu
 i większość zachęcała, aby się rozejść do domów i bronić się
 z za murów. Jeden tylko Temistokles oparł się, twierdząc, że
 wszyscy razem mogą dotrzymać placu, i zapewniając, że rozpró-
 szeni zginą; utrzymywał stanowczo wobec Eurybiadesa Lacede-
 mończyka, naczelnego podówczas wodza, że to nastąpi. Nie mo-
 gąc jednak wpłynąć na niego tak, jak sobie życzył, wyprawił
 nocą najwierniejszego swego niewolnika do króla z oznajmie-
 niem w swoim imieniu, że nieprzyjaciele jego myślą uciekać;
 że jeżeli się rozejdą, to z większym trudem i w dłuższym czasie
 będzie mógł wojnę ukończyć, będąc zmuszonym ścigać każdego
 z osobna; jeśliby zaś natychmiast uderzył na nich, w krótkim
 czasie wszystkich zgniecie. To miało na celu zmusić Greków
 wbrew ich woli do stoczenia stanowczej bitwy.

Na tę wiadomość barbarzyńiec, nie podejrzewając żadnego
 podstępny, stoczył nazajutrz bój w miejscu dla siebie bardzo nie-
 bezpiecznym, bardzo dogodnym zaś dla nieprzyjaciół w takiej
 cieśninie, że liczne jego okręty nie mogły się rozwinąć. Poniósł
 więc klęskę bardziej jeszcze wskutek fortelu Temistoklesa, niż
 od oręża Grecji.

Cap. 5.

male rem gerere, źle, nieszczęśliwie rzecz prowadzić, nie
 mieć szczęścia, powodzenia; — *reliquiae, arum* f. pozostała re-
 szta, reszka, (niedobitki), — *etiam tum* nawet wtedy, jeszcze
 wtenczas, — *iterum* (adv. acc. n. komparatywu iterus od is)
 po raz wtóry, powtórnie, — *de — pello* 3. depuli, depulsus
 spędzić z góry na dół; wypędzić — *depellere gradu* ze stano-
 wiska wyprzeć, pozbawić (korzystnego) stanowiska, korzyści
 (wyrażenie zapożyczone ze szkoły szermierstwa), — *vereor* 2. ve-
 ritus sum wahać się, obawiać się, — *ne*, jak po słowach obawę
 wyrażających: aby nie, czy nie, że. — *bello* 1. wojować, prowa-
 dzić wojnę — *per — severo* 1. (severus) intr. stale trwać, po-
 zostawać w czym; trans. najczęściej z inf. nie przestawać, dalej
 rzecz prowadzić, kontynuować, — *bellare perseverare* dalej pro-
 wadzić wojnę uporczywie, — *certus* 3. (part. pf. pass. od cerno)
 rozstrzygnięty, postanowiony; pewny, niewątpliwy, alíquem *cer-
 tiorem facere* uwiadomić, ostrzec, pass. *certiorem jieri* (z acc. c.
 inf.), — *ago* 3, egi actus pędzić; przen. czynić, wykonywać — co

w pewnym zamiarze, pracować nad czem, aby co osiągnąć, dążyć do czego; *id agitur ut...* na to się zanosí, aby... *dis — solvo* 3. solvi, solutus rozwiązać — *pontem dissolvere* zburzyć, zerwać. — *Hellespontus*, i m. Helespont, („morze Heli“, która tu utonęła, uciekając do Kolchidy = Dardanele). — *ex — cludo* 3. clusi, clusus (claudo) wykluczyć, nie wpuścić; przeszkodzić, — *aliquem reditu* (abl. separationis) odciąć komu odwrot; — *iter facere* odbywać drogę, maszerować, *quattuor mensibus* (abl. temporis) w czterech miesiącach, w przeciągu czterech miesięcy, — *minus diebus triginta* = minus quam diebus triginta mniej niż w przeciągu dni trzydziestu, niż w trzydziestu dniach, — *reverti* por. Cim. 2, — *superare* zwyciężyć, pokonać, por. Ep. 2. — *conservare*, ocalić, por. Ep. 7. — *prudencia* przezorność, roztropność, Cim 2. — *succumbo* 3. cubui ulec, dać się pokonać.

Rozdział 5.

Nowy fortel Temistoklesa nakłania Kserksesa do odwrotu i oswobodza Grecję. Porównanie bitwy pod Salaminą z bitwą pod Maratonem.

Pomimo niepowodzenia miał jednak król tak znaczną resztę wojska, że jeszcze wtedy mógł zgnieść nieprzyjaciół; ale ten sam człowiek pozbawił go korzyści po raz drugi. Temistokles bowiem, bojąc się, aby dalej nie prowadził wojny, uwiadomił go, że istnieje zamiar zburzenia mostu, który kazał zbudować na Helesponcie, i odcięcia mu powrotu do Azji. Jakoż udało mu się wmówić to w niego. Tak więc powrócił król do Azji tą samą drogą w przeciągu dni mniej niż trzydziestu, którą przez cztery miesiące ciągnął, i był przekonany, że go Temistokles nie zwyciężył, lecz ocalił.

Tak roztropność jednego człowieka oswobodziła Grecję i Azja uległa Europie. To jest drugie zwycięstwo, które możnaby porównać ze zwycięstwem pod Maratonem; albowiem równym sposobem pod Salaminą mała garść okrętów pokonała flotę największą, jaką dotąd oglądano.

Cap. 6.

hoc bello, abl. temporis — bez *in*, gdyż *bellum* ma bliższe określenie; ale: *in pace*, — *Phalericus portus* i *Phalerum*, i n. port ateniński na wschód od Pireju, — *utor* 3. *usus sum* używać,

mieć, posiadać, — *Piraeus*, i m. cypel, klin lądu, w morze wchodzący, na którym Temistokles założył miasto portowe *Piraeus*, port stanowiły trzy zatoki, stąd *triplex portus*. — *dignitas atis* f. (*dignus*) godność — *dignitas portus* wspaniałość, okazałość przystani, — *utilitas*, *atis* f. (*utilis*) użyteczność; pożyteczność, pożytek.

re — *stituo* 3. muros odbudować, (por. Pel. 4.), *praecipuus* 3. (*praecipio*) „naprzód brany“, szczególny, nadzwyczajny, — *praecipuo periculo*, abl. modi, — *idoneus* 3. dostateczny, wystarczający, stosowny, — *nanciscor* 3. *nactus* i *nactus sum* (incohat. do *nancire*) przypadkiem dostać, otrzymać; przypadkiem znaleźć, — *excursio*, *onis* f. wybieganie; wypad, wpad, napad, wtargnięcie. — *qua* = *ut ea sc. causa negarent oportere*, aby na tej podstawie orzec, że nie należy... *oportet* 2. *oportuit* potrzeba, należy, powinno się — *exter* i *exterus* 3. (właśc. comparat. do *ex*) zewnętrzny, (w abl. sing. fem. adv. *extra*, zewnątrz), praep. z acc. zewnątrz, poza, — *Peloponnesus*, *i* f. „wyspa Pelopsa“, południowy półwysp Grecji, = *Morea*, — *ullus* 3. (demin. do *unus* przez *unulus*, *unlus*, gen. *ullius*. dat. *ulli*) jakiś — w zdaniach zaprzeczonych. — *locus*, *i* m. plur *loci* in scriptis, *loca* = *regiones*; — *pos* — *sido* 3. *sedi*, *sessus* posiadać, obsadzić, opanować; *pro* — *hibeo* 2 *ui*. *itus* (*habeo*) „mieć, trzymać przed“, wstrzymywać, nie dopuszczać, zabraniać, przeszkadzać; *aedificantes prohibere* przeszkadzać w budowie. — *alio* (*alius*) adv. dokądinąd; do innej osoby, do innej rzeczy; — *specto* 1. (frequ. do *specio*) patrzeć; uwzględniać; zmierzać do czego, ściągając się do czego. — *gloriam consequi* dostąpić sławy, pozyskać sławę; — — *certamen*, *inis* n. (*certo* 1.) spór, walka. — *in* — *firmus* 3, niemocny, słaby. — *murum instituere* mur budować. — *qui* — *vetarent* = *ut ii* — *vetarent*, aby ci zakazali — z acc. c. inf. pass. id fieri, bo osoba niewymieniona. — *quibus praesentibus*, (abl. absol.) w ich obecności; *de* — *sino* 3. *desii*, *desitus* przestać, zaniechać, porzucić.

legationem suscipere podjąć się poselstwa, por. Pel. 1. — *primo* (abl. sing. n) z początku, wprzód, najprzód, — *opus facere* przyłożyć się do dzieła, wziąć się do roboty; — *neve* = *et ne* i aby nie... *parco* 3. *peperci*, *parsurus* oszczędzać; ochraniać, szanować. — *sacer*, *cra*, *crum* (*sancio*) bóstwu poświęcony, święty. — *profanus* 3, „leżący przed albo poza okręgiem *fanum*, świątyni“ niepoświęcony, nieświęty; — *privatus* 3. (*privo*) należący do jednostki, osobisty, prywatny; — *publicus* 3, należący do ludu, do gminy, do państwa; — *con* — *gero* 3. *gessi*, *gestus* znosić na kupę; — *sacellum*, *i* n. (demin. od *sacrum*) mała świą-

tnia, kaplica, — *sepulcrum*, i n. (sepelio) grób; nagrobek, grobowiec.

Rozdział 6.

Temistokles zakłada port Pireus i odbudowuje mury Aten z narażeniem własnej osoby. Udaje się w poselstwie do Sparty, przykazawszy nie przerywać budowy murów.

Wielką rolę odegrał Temistokles w tej wojnie, nie mniejszą jednak w czasie pokoju. Port Faleron nie był dla Ateńczyków ani obszerny ani wygodny. Za jego więc radą założono potrójny port pirejski i otoczono go murami tak, że wspaniałością dorównywał stolicy, ale użytecznością ją przewyższał.

On też postarał się o mury około Aten i to z narażeniem własnej osoby. Lacedemończycy bowiem chcieli zabronić Ateńczykom budowy. Najazdy barbarzyńców podały im dostateczny do tego powód, (albowiem Lacedemończycy, uzyskawszy dostateczny powód z powodu wycieczek barbarzyńców, aby na jego podstawie twierdzić, że...) twierdzili, że żadne miasto nie może mieć murów poza Peloponezem, aby nie było miejsc warownych, któreby mogli nieprzyjaciele osiąść. Ale to miało wcale co innego na celu, niż chcieli udać. Ateńczycy bowiem obu zwycięstwami, pod Maratonem i pod Salaminą, tak wielką sławę zyskali u wszystkich narodów, że Lacedemończycy rozumieli, iż będą musieli z nimi o prym walkę stoczyć. Dlatego życzyli sobie widzieć ich jak najsłabszymi. Na wiadomość więc o budowie murów wyprawili do Aten posłów z zakazem budowania, (aby ci zakazali, iżby się to działo). W obecności ich Ateńczycy przestali budować i oświadczyli, że w tej sprawie wyprawią posłów.

Temistokles podjął się poselstwa i najprzód odjechał sam jeden; polecił zaś, aby reszta posłów wtedy wyruszyła, gdy uznają, że budowa murów dostatecznie postąpiła, aby służyła do obrony. Tymczasem wszyscy, tak wolni jak i niewolnicy, mają pracy dokładać i nie oszczędzać żadnego placu, świętego czy świeckiego, prywatnego czy publicznego, lecz zewsząd znosić materiał na mury zdatny. — Dlatego mury Aten powstały z kaplic i nagrobków.

Cap. 7.

adire ad magistratus udać się, zwrócić się do urzędników
t. j. do eforów; — *operam dare* dołożyć starania, zadać sobie

pracę, starać się; — *ducere* prowadzić — *tempus ducere* prze-
wlekać, przedłużać; *causam interponere*, podawać (fałszywie) za
przyczynę, zastawiać się, tłumaczyć się czem; — *queror* 3. *que-*
stus sum uskarżać się, żalić się, narzekać, — *nihilominus* albo
nihilo minus ani na włos mniej, pomimo to; — *fallo* 3. *fefelli*
(*deceptus*) wprowadzić w błąd, oszukać, podejść; — *inter* — *im-*
tymczasem; — *consequi* nadejść, przybyć. — *superesse* pozostawać
non multum munitionis superest nie wiele brakuje do...
ephorus, i m, „nadzorca“, efor, zwierzchnik w Sparcie. — *penes*
praep. z acc., w mocy, w posiadaniu, w rękach. — *contendo* 3.
tendi, *tentus* napinać; stanowczo twierdzić, zapewniać; *de* — *fero*,
fero, *tuli*, *latus* znosić nadół; przen. donieść, uwiadomić, oznaj-
mić; por. Ep 4, — *aequus* 3. *Milt.* 5., *aequum est*, jest słu-
szna, sprawiedliwa (rzecz). — *bonus* dobry, uczciwy, *nobilis*
znakomity, poważny; *Milt.* 5., — *qui* — *explorarent* = *ut ii* —
explorarent, aby ci zbadali, wywiedzieli się dokładnie, w celu
dokładnego zbadania; — *ob* — *ses*, *sidis* m (*ob* + *sedeo*) zakła-
dnik, poręczyciel; — *or. recta*: *falsa vobis sunt delata*; *quare*
aequum est vos viros bonos nobilesque mittere, qui *rcm* *explor-*
rent; *interea me obsidem retinete. mos, moris* m. wola; *morem*
gerere alicui uczynić zadość woli czyjej, przystać na czyje żąda-
nie, — *fungor* 3. *functus sum* sprawować, wykonywać, spełniać,
honoribus fungi piastować urzędy zaszczytne, godności, *abl.* *in-*
strument. — *iubeo* z acc. c. inf. jako przedmiotem; — *prae* —
dico 3. *dixi*, *dictus* wprzód powiedzieć, przepowiedzieć; dać
wskazówkę, nakazać (= *praecipere*), *senatus*, *us* m., *gen.*
także *senati*, *dat.* *senatui* i *senatu* (*senex*, *sen* — *is*) rada
starców, senat w Rzymie — w Sparcie rada, t. zw. geruzja.
— *libere* *adv.* (*liber*) otwarcie, szczerze; *liberrime* z największą,
z całą otwartością. — *pro* — *fiteor* 2. *fessus sum* (*fateor*) otwar-
cie wypowiedzieć, wyznać, przyznać, publicznie oświadczyć. —
(*suo consilio*, *abl. causae*) — *commune ius gentium* powszechnie
prawo narodów, międzynarodowe; — *penates. ium* i *um* m. *pe-*
naci, bogowie domowi, opiekuni rodziny i państwa; — *quo* *fac-*
ilius = *ut eo facilius*.. *defendere ab*, bronić od, przed... — *sae-*
pio 4. *saepsi*, *saeptus*, ogrodzić, otoczyć; — *propugnaculum*, *i* n.
(*propugno*) przedmurze, twierdza; — *oppono* 3. *posui*, *positus*
przeciwstawić. — *naufragium*, *ii* n. (*navis*, *frango*) rozbitcie o-
krętu; przen. klęska; — *facere intr.* czynić, postępować; *in* —
tueor 2. *intuitus sum* wpatrywać się, przypatrywać się, mieć na
oku, uwzględniać. — *re* — *cipio* 3. *cepi*, *ceptus* (*cipio*) otrzy-
mać napowrót, odzyskać; — *or. recta*: *meo consilio Athenienses*,
quod communi iure gentium facere poterant, deos publicos ac

penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris saepserunt neque in eo, quod inutile esset Graeciae, fecerunt. Nam Atheniensium urbs ut propugnaculum opposita est barbaris, apud quam (= et apud eam) iam bis classes regiae fecerunt naufragium, vos autem male et iniuste facitis, qui id potius intuemini, quod vestrae dominationi, quam quod universae Graeciae utile est. Quare, si vestros legatos recipere vultis, me remittite.

Rozdział 7.

Temistokles niewyczerpany w pomysłach, aby zyskać na czasie, potrzebnym do ukończenia budowy murów.

Temistokles, przyszedłszy do Lacedemonu, nie chciał pójść do zwierzchników i starał się zwlekać jak najdłużej pod pozorem, (podając przyczynę) jakoby czekał na kolegów. Lacedemończycy biadali, że budowa mimo to postępuje i że on usiłuje oszukać ich w tej sprawie. Tymczasem nadeszła reszta posłów. Gdy z ust ich usłyszał, że nie wiele brakuje do dokończenia muru (że mur jest bliski ukończenia), poszedł do eforów lacedemońskich, piastujących najwyższą władzę, i stwierdził wobec nich, że otrzymali fałszywą wiadomość; dlatego jest słuszną rzeczą, aby wyprawili ludzi uczciwych z lepszych rodzin celem zbadań sprawy; tymczasem niech go zatrzymają jako zakładnika.

Woli jego uczyniono zadość. Wyprawiono do Aten w poselstwie trzech posłów, byłych najwyższych dostojników, z którymi kazał jechać swoim kolegom i dał im wskazówkę, aby wtedy dopiero posłów lacedemońskich wypuścili, gdy jemu pozwolą odjechać (gdy sam będzie odesłany)

W przypuszczeniu, że owi już przyszedli do Aten, udał się do rady i do zwierzchników lacedemońskich i przyznał się najotwarciej, Ateńczycy za moją radą — co zresztą na podstawie wspólnego prawa międzynarodowego mogli uczynić — otoczyli murami bogów państwowych i penatów, aby tem łatwiej móc ich bronić od nieprzyjaciela, i nie uczynili przez to nic szkodliwego dla Grecji. Ich miasto jest jakby przedmurzem przeciw barbarzyńcom; o nie już dwa razy rozbiły się floty królewskie. Wy, Lacedemończycy, postępujecie źle i niesprawiedliwie, mając na oku raczej własne panowanie, niż pożytek całej Grecji. Jeżeli więc chcecie swoich posłów powitać, (pierw) mnie odeszlijcie.

Cap. 8.

ef — *fugio* 3. fugi, fugiturus intr. uciec, umknąć; trans. ująć, uniknąć, uchronić się — *invidiam*; *damno* 1. (damnum) skazać sądownie na utratę czego, uznać winnym, potępić. — *testularum suffragia* sąd skorupkowy por. Cim. 3, *suffragium ferre* Ep. 8. *e civitate eicere* wygnać, wywołać z kraju; por. Cim. 2. *eicere urbe. quo se. timore damnatus erat*, abl. causae; — *Argos* tylko nom. i acc. n., w przypadkach zależnych *Argi, orum* m. miasto w Argolis, — *habitatum* supin. na *um* na wyrażenie celu po słowie, ruch wyrażającym, — *habito* 1. (frequ. od habeo) trans. zamieszkiwać, *terram*, intr. mieszkać gdzie, — *con* — *cedo* 3. intr. ustąpić, odejść, udać się dokąd, — *multae et egregiae virtutes* liczne rzadkie czyny mężne, bohaterskie; zasługi. — *dignitas*, atis (dignus) godność (= zasługiwanie na co); (jako skutek) poważanie, znaczenie, — *qui accusarent* = ut ii accusarent — *absentem* (partic. attributivum) nieobecnego, zaocznie. *quod* — *jecisset* zd. przyczynowe, — *coni.* bo z myśli oskarżających, *societatem facere cum aliquo* (= coire societatem) zawrzeć z kim sojusz, przymierze; wejść w zmwowę, — ad *Graeciam opprimendam*, gerundivum, zam. ad *opprimendum Graeciam, hoc crimine* abl. causae, — *Argis*, abl. na pyt. gdzie? w Argos, *Corcyra, ae* f. Korcyra, wyspa niedaleko brzegów Epiru, dziś Korfu; — *demi-grare* udać się, por. *Milt.* 2. — *prin* — *ceps, cipis* (primi — ceps od primus — capio, pierwsze miejsce zajmujący) pierwszy; przen. najznacniejszy, najznakomitszy; — *bellum indicere* wojnę wypowiedzieć, — *Admetus*, i m. król Molosów w Epirze. *praesentia ae* f. (praesens) terażniejszość; — *in praesentia* na teraz, w tej chwili, — *quo maiore religione* = ut eo maiore religione, abl. modi. *religio, onis* f. (relegere) wzgląd, skrupuł; skrupulatność = trwożliwość sumienia, sumiennosc. — *re* — *cipio* 3. *cepi, ceptus* (capiro) przyjąć; *tueor, tueri, tuitus* albo *tutus sum* patrzeć uważać na co; strzec, chronić, bronić; — *parvolus* później *parvulus* 3, maleńki, — bardzo młody, — *ar* — *ripio* 3. *ripui, eptus* (rapio) porwać, pochwyć, — *sacrarium ii* n. (sacra) kaplica, świątynia, — *caere* — *monia* i *caeri* — *monia*, ae f. część, uszanowanie, — *se conicere aliquo* uciec się, schronić się dokąd. — *colo* 3. *colui cultus* uprawiać (rolę); uszlachetnać, czcić, szanować, mieć w poszanowaniu, — *dexter, era, erum* młodsze *dextra, dextrum* prawy, po prawej stronie będący; *dextra* sc. *manus* prawica, prawa ręka, *fides* (Cim. 4.) opieka, obrona, *in fidem recipere* wziąć pod opiekę, *fidem praestare* słowa dotrzymać; *praesto* Cim. 1. — *ex* — *posco* 3. *poposci* żądać, domagać się

wydania; *publice* w imieniu państwa, rządu, — *sup — plex*, *plicis* zginający kolana, proszący pokornie, błagający; — *prodere* wydać — wiarołomnie, *monere* przypomnieć, zwrócić uwagę, przypomnieć komu co uczynić, poradzić, ostrzec, — *sibi consu- lere* mieć o sobie staranie, mieć się na baczności, *versari* Cim. 2. przebywać. — *propinquo loco* abl. loci. — *tutus* 3. (tueor) bezpie- czny, abl. adv. *tuto* bezpiecznie, bez niebezpieczeństwa. — *Pydna*, ae f. *Pydna*, miasto w Macedonji, — *de — duco* 3. *duxī, ductus* sprowadzić na dół; zaprowadzić dokąd, *iussit* z inf. pass. *deduci*, gdyż niema osoby, mającej spełnić rozkaz. — *praesidium*, ii n. eskorta, straż, konwój; Ep. 4. — *navem conscendere* wstąpić, wsiąść na okręt, Ep. 4. — *i — gnotus* 3. (in + gnotus, notus) nieznan, obcy, — *tempestat, atis* f. stan powietrza, burza, — *Naxos, Naxus, i* f. Naksos, największa wyspa w grupie Cyklad, — *tempestate* abl. rei efficientis. — *si eo pervenisset* w zastęp- stwie coni. fut. 2. — *sibi pereundum esse* coniug. periphr. passiva, że musi zginąć, — *necessitas, atis* f. konieczność, — *dominus navis* pan, właściciel okrętu; (*dominus*, władający w domu, pan domu), — *necessitate coactus* abl. causae, zmuszony konieczno- ścią, z konieczności, — *ap — erio* 4. *aperui, apertus* otwierać, czynić widocznem, dać widzieć, objawić, wyjawić, *aperit, quis sit; aperuit, quis esset*, pyt. zawiśie, wyjawia, kim jest. — *pol — liceor* 2. *licitus sum* (*por — liceor*, przed) obiecać, przyrzec. — *si se conservasset* w zastępstwie coni. fut. 2. — *miser cordia captus* zdjęty, wzruszony litością; abl. *aausae* = z litości, *virī* gen. obiekt. nad mężem, nad dołą męża, człowieka, — *diem no- ctemque*, acc. temporis, przez dzień i noc, przez całą dobę, — *altus* 3. (alo) wysoki, głęboki, *altum i* n. głębia, ton; (głębokie) morze. otwarte morze; — *ancora, ae* f. kotwica, *patior* z acc. c. inf. jako przedmiotem, — *Ephesus, i* f. Efez, na zachodn. wybrzeżu Azji M. — *ex — pono* 3. *posui positus* wyłożyć, — wysadzić (na ład.) *meritum, i* n. (mereo) zasługa, godność; dobrodziejstwo, *gratia* Cim. 4. *gratiam alicui referre* odwdzięczyć się komu, oka- zać wdzięczność (czynem).

Rozdział 8.

Pomimo zasług nie uszedł Tem, zawiści: musiał pójść na wygnanie. Udał się najpierw do Argos, następnie na Korcyrę, wreszcie do Admeta, króla Molesów w Epirze, a stamtąd do Persji.

Nie uszedł jednak zawiści swoich współobywateli. Z obawy przed tem samem, czego obawiając się potępili Miltjadesa, sądem

skorupkowym wywołany z kraju, udał się na stały pobyt do Argos. Ponieważ żył tam w wielkiem poważaniu dla licznych przymiotów rzadkich, Lacedemończycy wyprawili posłów do Aten, którzy go mieli zaocznie oskarżyć, jakoby zawarł sojusz z królem perskim celem ujarznienia Grecji. Na podstawie tego zarzutu zapadł nań zaoczny wyrok potępiający. Na tę wiadomość, nie czując się dosyć bezpiecznym w Argos, przeniósł się na Korcyrę. Zauważywszy jednak, że się możni tego państwa obawiają, aby z jego winy nie wypowiedzieli im wojny Lacedemończycy i Ateńczycy, szukał schronienia u Admeta, króla Molosów.

Przybywszy tam, nie zastał na razie króla. Aby tem pewniej być przyjętym i tem sumiennie chronionym, porwał córkę jego małoletnią i wpadł do kaplicy, będącej w największem poszanowaniu. Stąd wyszedł dopiero wtedy, gdy mu król podał prawicę i tak przyjął w opiekę; a przyrzeczenia dochował z największą uczciwością. Bo gdy Ateńczycy i Lacedemończycy w imieniu rządu zażądali jego wydania, nie wydał błagającego opieki i radził, aby się ratował: bo trudno w miejscu tak bliskiem bezpiecznie przebywać.

Król kazał go więc odprowadzić do Pydny, dając mu dostateczny konwój. Tu wsiadł na okręt, niepoznany przez nikogo. Gdy jednak szalona burza gnała okręt do Naksos, gdzie stało wtedy wojsko ateńskie, był przekonany Temistokles, że czeka go śmierć niechybna, jeżeli tam wysiądzie. Tą koniecznością zniewolony odkrył właścicielowi okrętu, co jest za jeden, obiecując sowitą nagrodę, jeżeli go uratuje. Zdjęty litością nad dołą tak znakomitego męża trzymał ów na kotwicy okręt zdala od wyspy na otwartem morzu przez całą dobę i nie pozwolił nikomu na ląd wysiąść. Następnie przybył do Efezu i tu wysadził na ląd Temistoklesa: za zasługi odplacił mu później Temistokles wdzięcznością.

Cap. 9.

scio 4. *scivi* i *scii*, *scitum est*, wiedzieć; rozumieć; umieć. — *regno* i. (regnum) być królem, Xerxe regnante, abl. absol., za panowania Kserksesa, — (potis, e mogący; comp. *potior*, *ius*; celniejszy, superl. *potissimus* najcelniejszy,) *potissimum* adv. głównie, najbardziej, najwięcej, — *Thucydides*, *is* i *i*, Tucydides, wódz ateński po Peryklesie. Ponieważ nie mógł zdobyć miasta Amfipolis, musiał pójść na wygnanie i tam napisał historję wojny peloponeskiej. *aetas*, *atis* f. (starość. *aevitas* od *aevum*, gen. pl.

także *ætatum*) życie, wiek ludzki, generacja; czas; *ætate*, abl. *limitationis*; *historia*, *ae* f. badanie, wiedza, przen. opowiadanie, historia, dzieło historyczne, — *Artexerxes*, *is* m. Macrochir „szero-
roko władający“. syn Kserksesa I., 465 — 425; *epistulam*, *litteras*
mittere alicui, *ad aliquem* wysłać, napisać list do kogo — *his*
verbis, następującej treści. — *ne* — *cesse*, starołać. *ne* — *cessum*
(*ne* + subst. od *cedo*, ustępować, „bez ustępstwa) koniecznie —
necesse est jest konieczna, musi się; podmioty: *bellare* i *defen-*
dere, — *multo* abl. przy comparat. o wiele, — *multa* mała in
domum inferre wnieść w dom = sprowadzić na dom wiele nie-
szczęścia, wyrządzić domowi (= rodzinie) wiele złego; *multa bo-*
na facere wyświadczyć wiele dobrego, wiele dobrodziejstw; —
proelio facto, abl. absol., po stoczeniu bitwy, po bitwie, — *pe-*
riculo i *a periculo liberare*, uwolnić od niebezpieczeństwa, —
littera, *ae* f. głoska; plur. wszystko, co napisane, a więc: pro-
tokoly, rachunki, kontrakty, akty i t. d.; list; — *con* — *fugio* 3.
fugi, *fugiturus* uciec się dokąd, szukać gdzie schronienia, przy-
tułku; — *ex* — *agito* 1. wypędzić, ścigać, prześladować, — *ad*
— *ipiscor* 3. *adeptus sum* dogonić; przen. dostąpić, otrzymać,
pozyskać; *me* — *bonum amicum habebis* będziesz miał we mnie
dobrego przyjaciela, — *ex* — *perior* 4. *peritus sum* (por. *peritus*,
periculum, *comperire*) próbować, doświadczać, przen. poznać,
z podw. acc., *expertus est me* — *inimicum* poznał we mnie nie-
przyjaciela, — *annuus* 3, (annus) roczny, rok trwający; — *trans*
— *igo* 3. *egi*, *actus* (ago) przepędzić; *tempore transacto*, abl.
absol., po upływie czasu.

Rozdział 9.

Temistokles, prześladowany przez ziomek, szuka schronienia
w państwie nieprzyjacielskiem.

Wiem, że większość historyków twierdzi, jakoby Temisto-
kles dostał się do Azji za panowania Kserksesa. Ja jednak najwię-
cej wierzę Tucydyclesowi dlatego, że wiekiem był najbliższy
z tych, którzy pozostawili dzieje owych czasów, i pochodził
z tego samego państwa. Otóż ten powiada, że Temistokles przy-
był do Artakserksesa i wyprawił list następującej treści: Ja, Te-
mistokles, przychodzę do ciebie, który ze wszystkich Greków naj-
więcej nieszczęść sprowadziłem na dom twój, jak długo musiałem
wojnę prowadzić przeciw twemu ojcu i bronić ojczyzny. Lecz ja
także o wiele więcej dobrego wyświadczyłem, skoro zacząłem

być bezpiecznym, a ów w niebezpieczeństwie. Bo gdy chciałem wracać do Azji po bitwie pod Salaminą, uwiadomiłem go listem, że istnieje zamiar zerwania mostu, który kazał zbudować na Helespontie, i osaczenia go przez nieprzyjaciół; ta wiadomość wybawiła go z niebezpieczeństwa. Obecnie szukam schronienia u ciebie, prosząc o twą przyjaźń, ja — prześladowany przez całą Grecję; jeżeli jej dostąpię, będziesz miał we mnie nie mniej dobrego przyjaciela, jak ów doświadczył we mnie dzielnego nieprzyjaciela. Proszę cię, abyś mi dał rok czasu dla spraw, o których z tobą chcę pomówić, a po upływie tego czasu pozwolę mi stanąć przed sobą.

Cap. 10.

magnitudo, *in*is f. wielkość — animi wielkoduszność, wspaniałomyślność — *ad* — *miror* 1. podziwiać. — *talis*, *e* taki; tak dobry, tak dzielny, tak znakomity; — *conciliare sibi aliquem*, zjednać, pozyskać dla siebie (przychylność czyją); — *venia*, *ae* f. łaska, względy, uczynność; *veniam dare* wyświadczyć łaskę, dać pozwolenie, prośbie zadość uczynić, *sermo*, *onis* m. (sero) rozmowa, konwersacja, mowa, język. — *tempus dare alicui rei* poświęcić czas czemu, — *erudio* por. Ep. 1.; *litteris* (abl. instrumenti) erudiri kształcić się w literaturze, nabywać wiadomości z literatury, — *com* — *modus* 3. stosowny, odpowiedni; *commode* adv. stosownie; dobrze, doskonale. zręcznie, biegle. — *verba facere* przemawiać, mówić, por. Milt. 4. — *Persis*, *idis* f. *sc. terra*, Persja, dziś Farsystan nad zatoką Perską, *in Perside natus* rodowity Pers; — *consilio alicuius uti*, pójść za czyją radą, — *munus*, *eris* n. służba, powinność, usługa, dar, datek, *donare* uliquem *muneribus* = *alicui munera* obdarzyć, obsypać darami, *domi* — *cilium*, *ii* n. (domus i colo) siedziba; *domicilium sibi constituere* osiaść, zamieszkać, obrać mieszkanie; *Magnesia*, *ae* f. Magnezja, miasto w Karji nad Meandrem. *donarat* = *donaverat*. — *panis*, *is* m. (od *pasco*: żywiący) chleb, *quae praeberet* = *ut ea praeberet*; — *talenta redibant* wpływały, wchodziły — do kasy. — *Lampsacus*, *i* f. miasto nad Helespontem w Mizji. — *unde* — *sumeret* = *ut inde* — *sumeret*. — *Myus*, *untis* f. miasto związku jońskiego w Karji nad Meandrem. — *obsonium*, *ii* n. przykąsek, przysmak; *memoria*, *ae* f. (memor) pamięć; przen. czas (teraźniejszość i przeszłość, jako przedmiot pamięci albo wspomnienia); — *monumentum* i *monimentum*, *i* n. (moneo) pomnik, znak przypomnienia; — *maneo* 2. *mansi*, *mansum* pozostać; bez bliższego

określenia: trwać, być trwałym; *de morte eius varie scriptum est* jest podane, przekazane rozmaicie, — *auctor* (por. Pel. 3.) autor na którego się kto powołuje, pisarz, — *probare* uznać, oddać pierwszeństwo por. cap. 1. — *morbo mori* (wskutek choroby) umrzeć, umrzeć śmiercią naturalną, — *jama* por. cap. 1., fama est obiega pogłoska. — *venenum*, i n. (zam. *venes* — *num* od *venus*, eris wdzięk, piękność, „środek piękności“) napój miłosny: napój trujący, trucizna — *venenum sumere* zażyć. *praestare*, por. fide*m* *praestare* dotrzymać słowa, — *clam* adv. potajemnie. — *memoriae tradere* przekazać pamięci.

Rozdział 10.

Temistokles ofiaruje niegodne swoje usługi nieprzyjacielowi ojczyzny i pozyskuje jego względy. Hojnie udarowany mieszka do śmierci w Magnezji.

Król, podziwiając taką wielkoduszność i pragnąc tak znakomitego męża pozyskać, przystał na żądanie. Temistokles cały ów czas obrócił na wyuczenie się języka i literatury perskiej, w czym tak się wykształcił, że — jak powiadają — o wiele bieglej przed królem przemawiał, niż rodowici Persowie. Wiele mu rzeczy obiecywał a najmilszą tę, że jeśli zechce pójść za jego radami, zawojuje Grecję. Otrzymawszy wspaniałe dary od Artakserksesa, osiadł stale w Magnezji. Król darował mu to miasto, aby mu dostarczało chleba (z tej okolicy wpływało corocznie (po) pięćdziesiąt talentów); Lampsak, aby stamtąd otrzymywał wino, Mius zaś, aby z niego miał przysmak.

Do naszych czasów pozostały w Magnezji po tym mężu dwie pamiątki: kamień nagrobny niedaleko miasta i posąg na rynku. O jego śmierci u większości są rozmaite podania: lecz ja idę głównie za powagą Tucydydesa, a ten pisze, że Temistokles umarł w Magnezji śmiercią naturalną, nie przeczy jednak, że obiegała pogłoska, jakoby zażył dobrowolnie truciznę, gdy stracił nadzieję dotrzymania obietnicy względem zdobycia Grecji. On też przekazał pamięci, że kości jego przyjaciele pochowali potajemnie w Atyce.

Loci memoriales.

Themistocles peritissimos belli navalis fecit Athenienses.

Classis regia mille et ducentarum navium fuit, terrestres autem exercitus septingentorum peditum milium fuit.

Th. plurima mala omnium Graecorum in domum barbari intulit.

Nemo Themistocli anteferebatur, pauci pares (esse) putabantur.

Classis aedificata magnae salutis fuit universae Graeciae.

Athenienses Phalerico portu neque bono neque magno utebantur.

Th. persuasit Atheniensibus, ut pecunia publica classis aedificaretur.

Xerxes timebat, ne reditu in Asiam excluderetur.

Th., necessitate coactus, domino navis, quis sit, aperit.

Athenienses duabus victoriis magnam gloriam sunt consecuti.

Xerxes, qua quattuor mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam revertit.

Xerxes loco sibi alienissimo, opportunissimo hostibus angusto mari confligit.

— Primus gradus capessendae rei publicae fuit bello Aeginetico.

Th. Argis magna cum dignitate vixit.

Th. coniecit se in sacrarium, quod summa colebatur caerimonia.

Th., ut Lacedaemonem venit, dedit operam, ut quam longissime tempus duceret.

Th. angustias quaerebat, ne multitudine hostium circumiretur.

Th. verebatur, ne Xerxes bellare perseveraret.

Th. animadvertit principes Corcyrae timere, ne propter se Lacedaemonii ipsis bellum indicerent.

Erat periculum; ne, si pars navium Euboeam superasset (zam. con. fut. 2.), Athenienses ancipiti premerentur periculo.

Missi sunt delecti cum Leonida, qui (= ut ii) Thermopylas occuparent.

Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui rem explorarent et muros institui vetarent.

Si amicitiam tuam ero adeptus, me bonum amicum habebis.

Rex, etsi male rem gesserat, magnas tamen habebat reliquias copiarum.

Th. ex sacrario non prius egressus est, quam rex eum in fidem reciperet.

Admetus Themistoclem Pydnam deduci iussit.

Lacedaemonii Athenienses quam infirmissimos esse volebant propterea querebantur muros instrui.

Th. apud ephoros contendit falsa illis esse delata.

Th. persuasit (przekonał) populo consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent.

Pythia respondit (= verbum voluntatis), ut moenibus ligneis se munirent.

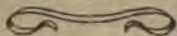
Nemo intellegebat, quo responsum oraculi valeret.

Xerxes urbem nullis defendentibus interfectis sacerdotibus incendio delevit.

Th. e civitate eiectus Argos habitatum concessit.

Athenienses miserunt Delphos consultum, quid facerent de rebus suis.

Them. professus est apud magistratus Lacedaemoniorum urbem Atheniensium ut propugnaculum oppositam esse barbaris, apud quam (= et apud eam) iam bis classes regias fecisse naufragium.

AGEZYLAUSZ.

Cap. 1.

Agesilaus, i nom. propr., Agezylausz, król w Sparcie 597—361. *scriptor*, oris m. pisarz; autor. — *cum — tum*, jak — tak, wprawdzie także — lecz szczególnie, przy czem uwydatnia się część drugą. — *Xenophon, ontis* Ksenofon, uczeń Sokratesa, historyk, filozof i wódz. około 440—355. — *Socraticus*, i m. uczeń, zwolennik Sokratesa. — *eximius* 3 (eximo wyjmuję) wyjęty, wyjątkowy, nadzwyczajny, szczególny, *eximie* adv. — *col — laudo* 1. bardzo chwalić. — *familiariter uti aliquo* mieć zażyłość z kim, poufale z kim żyć, *simul coni.* skoro; w klas. prozie *simulatque*, *simulac* (rzadko *simul ut*). — *potior* 4. opanować, osiągnąć, dostąpić — *potiri imperio* objąć rządu, zostać królem. (abl. instrum.) — *bellum facere alicui* uwikłać, wciągnąć kogo w wojnę. — *doceo* 2. *docui, doctus* uczyć; przen. przedstawiać, wykazywać, dowodzić. — *ex — eo, ire, ii (ivi), iturus* wyjść; *fama exit* wieść szerzy się. — *exercitus terrestris* wojsko lądowe. — *potestatem dare*, dać pozwolenie, upoważnienie, pełnomocnictwo. — *celeritate uti*, pospieszać = spiesznie iść, jechać, robić. — *satrapes, ae* m. namiestnik perski, satrapa. (zlatynizowany wyraz: *satrapa, ae*, w klas. prozie taka liczba mnoga; u Nep. gen. *is*, acc. *em*: abl. *e*). — *im — prudens, ntis* nieprzeczuwający, nieprzewidujący, — *of — fendo* 3. *fendi, fensus*, uderzyć o co; przen. zetknąć się, spotkać się z kim; zastać kogo.

Rozdział 1.

Agezylausz namówił Lacedemończyków do podjęcia wyprawy przeciw Persom i pospieszył do Azji.

Agezylausza Lacedemończyka wychwalali wprawdzie także inni historycy, szczególnie jednak Ksenofon, uczeń Sakratesa, gdyż był najpoufalszym jego przyjacielem.

Skoro został królem, nawoził Lacedemończyków, aby go wyprawili z wojskiem do Azji i wydali wojnę królowi, ponieważ — jak mówił — korzystniej w Azji walczyć niż w Europie. Rozeszła się bowiem wieść, że Artakserkses każe zbroić floty i wojska lądowe, aby je wysłać przeciw Grecji. Otrzymawszy upoważnienie, pospieszył tak, że wpierw przybył z wojskiem do Azji, nim się dowiedzieli zatrapowie królewscy o jego wyruszeniu. Dlatego zastał wszystkich nieprzewidujących i nieprzygotowanych.

Cap, 2.

co — *gnosco* 3. *gnovi*, *gnitus*, poznać dokładnie; przen. dowiedzieć się, usłyszeć, otrzymać wiadomość. — *Tissaphernes*, *is*, satrapa perski w Jonji w czasie wojny peloponeskiej. — *qui* — *summum imperium habebat*, który dzierżył najwyższą władzę, (był pierwszym między namiestnikami królewskimi) — *praefectus*, *i* m. (praeficio) przełożony; praefectus — regius = satrapa. — *indutiae*, *arum* f. rozejm, zawieszenie broni. — *simulo* 1. (similis) czynić podobnym, przen. udawać, zmyślać. — *operam dare* dokładać starania, usiłować, usilnie starać się. — *con* — *venio* 4. *veni ventus* schodzić się razem; przyjść do skutku; klasycznie tylko *convenit* — z *subi.* i bez *subi.* t. j. nieosobowo — porozumienie, układ przychodzi do skutku. — *re vera* prawdziwie, w rzeczywistości, w istocie. — *copias comparare* wojsko zaciągać; wystawić. — *im* — *petro* 1. (patro) dostąpić, uzyskać, otrzymać, — *tri* — *me (n) stris*, *e (mensis)* trzymiesięczny. — *iuro* 1. (*ius*) przysięgać. — *dolus* *i* m. oszukaństwo *indutias conservare* dochować, dotrzymać rozejmu. — *pactio*, *onis* f. (*paciscor*) układ, umowa, *in pactione manere* dotrzymać umowy (słowa). — *fides*, *fidei* f. wiara, zaufanie; przen. wierność, rzetelność, uczciwość. — *nihil aliud nisi* (Cic.; *quam N. praeter quam L*) *bellum comparavit* nic innego jak tylko, jedynie przygotowywał się do wojny, zbroił się. — *Laco*, *onis* lakończyk, — *sensit* miarkował, domyślał się. — *iusiurandum* (prawomocna) przysięga. — *periurium*, *ii* n. krzywoprzysięstwo, fałszywa przysięga. — *ab* — *alieno* 1. czynić obcym, odstręczać. — *reddo* 3. *didi*, *ditus* (z *re* — *dido*; *dido* dawniejsza reduplikowana forma *od* do; pf. i sup. z *reddedi*, *reddatus*) *od* — dać napowrót; (z *acc.*

praedicat.) wprowadzić w pewien stan — *deos iratos* czynić bogów rozgniewanymi, bogów do gniewu pobudzać, gniew bogów ściągać. — *religio, onis* f. (relegere) święte zobowiązanie, — *religionem conservare* przysięgi (słowa) dotrzymać. — *exercitum confirmare* wojsku dodawać odwagi, otuchy. — *numen, inis* n. (nuo) skinienie, wola; rozkaz boski, wola boska. — *faveo* 2. *favi, fautum* (poboczna forma od *foveo* ogrzewać) być przychylnym, łaskawym, sprzyjać. — *studeo* 2. *studui* usiłować, dokładać sił; — *alicui* sprzyjać komu, popierać kogo, stać po czyjej stronie. — *con* — *suesco* 3. przyzwyczajając się; *consuevi* (perf. *locicum*) mieć zwyczaj.

Rozdział 2.

Tysafernes, uzyskuje zawieszenie broni, którego Agezylausz, mimo zdrady nieprzyjaciela, sumiennie dotrzymuje.

Skoro to spostrzegł Tysafernes, dzierzący wówczas naczelną władzę pośród satrapów królewskich, prosił Lakończyka o rozejm, udając, że się pilnie stara o porozumienie między Lacedemończykami i królem, w rzeczywistości zaś chodziło mu o wystawienie wojska. Jakoż otrzymał rozejm trzymiesięczny. Obaj złożyli przysięgę, że bez oszukaństwa dotrzymają rozejmu. Agezylausz dotrzymał umowy z największą sumiennością; ale Tysafernes gotował się ciągle do wojny. Wprawdzie domyślał się tego Lakończyk, jednak dotrzymywał przysięgi i powtarzał, że wiele zyskuje przez to, iż Tysafernes swem krzywoprzysięstwem odstępca ludzi od spraw swoich i ściąga gniew bogów; on zaś przez dotrzymanie przysięgi wzmacnia siłę swego wojska, gdy ono widzi, że wola boska mu sprzyja i jedna sobie ludzi, tym zazwyczaj sprzyjających, których widzą dotrzymujących słowa.

Cap. 3.

praeter — eo, ire, ii, itus obok, mimo czego przechodzić; w czasie: mijać, upływać. — *locuples, etis* (*locus* + tem. *ple* w *plenus*, *complere*, napełniający swą skrzynię) bogaty, zamożny. — *eo* (adv. abl. loci) tam — na pyt. dokąd? — *impetum facere* napad uczynić; wpaść (do kraju). — *copias contrahere* ściągać, zbierać, koncentrować. — *con* — *verto* (starołać, *convorto*) *verti*,

versus, zawrócić — *in Phrygiam se convertit* zawrócił i udał się do Frygji. *de* — *populo* l. (*populus*) wyludnić; spustoszyć; rzadko *act.*, z wyjątkiem w formach *pl. pass. depopulatis agris*; klas. *med. de* — *populor* l. *us* — *quam* *adv.* gdzie — w zd. zaprzeczonem; — dokądkolwiek. *locu* — *pleto* l. bogacić. — *hiemo* l. (*hiems*) zimować, przepędzać zimę, *hiematum*, *sup.* na *um*, na wyrażenie celu: aby zimować, na leże zimowe, na zimowisko. — *officina, ae* f. (z *opi* — *ficina*, *opifex*) warsztat, fabryka — *armorum* (*gen. obi.*) *officinam instituere*, założyć fabrykę broni — *ap* — *paro* l. przygotować — *bellum* gotować się zbroić się do wojny. — *studiose* *adv.* (*studiosus*) gorliwie, skrzętnie. — *insigniter* *adv.* (*insignis*) znacząco, bijąco w oczy, zadziwiająco; wspaniale. *praemium*, *ii* n. (*prae* — *emium*, *emo*) wybrana zdobycz; przen. nagroda — *praemium proponere* wyznaczyć. — *magnis muneribus aliquem afficere* udarować, obdarzyć kogo hojnie. — *videtur alicui* wydaje się dobrem, podoba się komu. — *hibernus* 3. zimowy; *hiberna, orum* n. *sc. castra* leże zimowe, zimowisko. — *palam* *adv.* otwarcie. *pro* — *nuntio* l. oznajmić, ogłosić. — *Sardis* i *Sardes, ium* f. główne miasto Lidji. — *opinio fallit aliquem* domniemanie, domysł, nadzieja zawodzi kogo, ktoś się mylnie domyśla, spodziewa. — *consilio aliquem vincere* zwyciężyć fortem, podstępnie podejść, sztuką zająć kogo. — *serus* 3. późny; *abl. sero, adv.* późno; za późno. — *alicui praesidio proficisci* iść na pomoc komu; *dat. celu* — *illo tam* — na pyt. dokąd? — *potestatem sui facere* wdać się w bitwę, przyjąć bitwę. — *con* — *sero* 3. *serui sertus* łączyć, spajać; *manus* i *manum conserere* zetrzeć się wręcz, zbliżyć. — *plus valere* być silniejszym. — *pello* 3. *pepuli, pulsus* wprawić w ruch; przepędzić, odeprzeć, pobić. — *quotiens* — *cumque* ilekroć.

Rozdział 3.

Agezylausz wojuje szczęśliwie z Persami.

Skoro minął termin rozejmu, barbarzyniec ściągnął wszystko wojsko do Karji, uchodzącej za najbogatszy kraj w owych czasach, nie wątpiąc, że na nią przedewszystkiem uderzą nieprzyjaciele. Atoli Agezylausz wkroczył do Frygji i spustoszył ją zupełnie, nim się Tysafernes dokądkolwiek ruszył.

Żołnierze wzbogacili się ogromnemi łupami; Agezylausz cofnął się z wojskiem do Efezu na leże zimowe. Tu założył fa-

byrki broni i z wielką skrzętnością gotował się do wojny. Aby się zaś żołnierze tem gorliwiej w broń zaopatrywali i okazały się uzbrajali, wyznaczył nagrody, aby niemi obdarzać tych, którzy okażą w tem najwięcej pilności. Tak postępował także przy wszelkiego rodzaju ćwiczeniach wojskowych: tych, którzy się przed innymi odznaczyli, obdarowywał hojnie. Przez to dokazał, że miał wojsko bardzo wyćwiczone i doskonale uzbrojone.

Gdy mu się zdało, że pora wyprowadzić wojsko z zimowisk, widział, że w razie otwartego ogłoszenia kierunku wyprawy (jeżeli otwarcie ogłosi, dokąd ma zamiar ruszyć), nieprzyjaciele nie uwierzą i obsadzą wojskiem inne okolice. Kazał więc ogłosić, że pomaszeruje do Sardes; Tysafernes (zaś) sądził, że należy bronić Karji. Zawiódł się jednak w oczekiwaniu i spostrzegł, że go Agezylausz sztuką zaszedł, zapóźno więc ruszył swoim na pomoc; bo gdy tam przyszedł, Agezylausz zdobył już wiele miejscowości i zagarnął wielkie łupy.

Lakończyk widział, że nieprzyjaciele mają więcej jazdy, nigdy więc nie przyjął bitwy w otwartym polu, lecz ucierał się w tych okolicach, gdzie piesze wojsko mogło mieć przewagę. Ilekroć więc wdał się w bitwę, zwyciężał o wiele liczniejsze wojsko nieprzyjaciół i wogóle wojował w Azji tak, że zdaniem powszechnem był zawsze zwycięzca.

Cap. 4.

meditor 1. medytować = rozmyślać nad czem, w myśli co rozważać; zamyślać o czem, układać sobie w myśli. *in Persas proficisci* udać się do Persji, wtargnąć do wnętrza Persji. — *ad orior* 4. *adortus sum* napaść, uderzyć, najechać — *dubitare* z *inf.* wahać się, zwlekać, ociągać się.

in hac re w tej rzeczy, przy tej sposobności. — *pietas, atis* f. (pius) poczuwanie się do powinności — stosownie do przedmiotu wyklada się rozmaicie: *erga parentes* miłość, *in patriam* patriotyzm, miłość ojczyzny. — *exercitui praeesse* przewodzić wojsku, dowodzić, komenderować wojskiem. — *fiducia, ae* f. (fido) zaufanie — pewne, pewność, niewątpliwa nadzieja — *regni occupandi* (gen. obi.) zdobycia królestwa. — *modestia, ae, f.* (modestus) umiarkowanie nad sobą; uległość, powolność, karność (wojskowa). — *iussum, i* n. rozkaz. — *utinam voluissent*, oby byli chcieli (ale — nie chcieli!) życzenie spełnić się nie mogące — w przeszłości. *exemplum sequi* iść za przykładem, naśladować

przykład. *illuc redeamus* wróćmy w owo miejsce, powróćmy do tematu, do rzeczy głównej. — *opulens*, ntis (ops) bogaty — forma poboczna: *opulentus* 3, bogaty, zamożny; potężny. — *existimatio*, onis f. (existimo) ocenianie, mniemanie, sąd; dobre imię, sława. — *institutum*, i n. (institutio) urządzenie, obyczaj, zwyczaj. — *hac mente* wskutek takiego rozważania.

non longe abesse ab... niedaleko być od.. *ob* — *sisto* 3. *stitti* zastąpić drogę. — *Coronea*, ae f. Koronea w Beotji. *grave proelium* zacięta bitwa. — *ex fuga* w ucieczce (uciekając). *quid illis vellet fieri*, co się ma stać z nimi por. *quid huic tu homini facias?* co chcesz z tym człowiekiem począć, zrobić = *quid hoc homine* (co do tego człowieka) *facias?* — *arma ferre contra aliquem* podnieść oręż przeciw komu, wszcząć walkę z kim. — *religio*, onis f. bojaźń boża. — *violo* 1. (vis) zadawać gwałt, krzywdzić; *vetare* z acc. c. inf. pass. gdyż niewymieniona osoba, której się zakazuje, — *templum*, i n. poświęcone miejsce; świątynia. — *simulacrum*, i n. (simulo) obraz. — *ara*, ac f. ołtarz. — *praedico* 1. publicznie głosić; przen. głośno wypowiadać, oświadczać. — *sacri* — *legus* 3. świętokradzki; subst. świętokradca. — *poena afficere aliquem* (abl instrumenti) ukarać. — *im* — *minuo* 3, minui, minutus zmniejszać, uszczuplać, krzywdzić. — *fanum* i n. (fas) miejsce poświęcone; świątynia. — *spolio* 1. pozbawić sukni, obnażyć; przen. obrabować, złupić.

Rozdział 4.

Wezwany do powrotu rozkazem eforów zwycięża po drodze nieprzyjaciół pod Koroneą.

Gdy już zamyślał ruszyć do Persji i uderzyć na samego króla, przybył do niego posłaniec z ojczyzny, przez eforów wyprowadzony z wiadomością, że Ateńczyki i Beotowie wypowiedzieli wojnę Lacedemończykom; dlatego niech wraca niezwłocznie.

W tym wypadku zasługuje na uznanie nie mniej jego patriotyzm, jak jego dzielność wojenna. Chociaż bowiem dowodził zwyciężkiem wojskiem i miał niewątpliwą nadzieję zdobycia królestwa perskiego, z taką karnością był powolny rozkazom choć dalekiej zwierzchności, jak gdyby był człowiekiem prywatnym na zgromadzeniu w Sparcie. Oby byli nasi wodzowie chcieli naśladować jego przykład. Ale wróćmy do rzeczy.

Agezylausz wolał dobrą sławę niż najbogatsze królestwo i uważał za rzecz o wiele chlubniejszą słuchać praw ojczyzny, niż

orężem zdobyć Azję. Powodując się takim rozważaniem przeprowił wojsko przez Helespont i tak spieszył, że w trzydziestu dniach przebył tę drogę, na którą Kserkses potrzebował czterech miesięcy.

Gdy był już niedaleko Peloponezu, usiłowali zastąpić mu drogę Ateńczycy, Beotowie i inni ich sprzymierzeńcy pod Koroneją, ale wszystkich pobił w zacieklej bitwie. Tego zwycięstwa największą chlubą był rys następujący. Wielu schroniło się w ucieczce do świątyni Minerwy; pytano go, jak każe z nimi postąpić, Agezylausz, choć kilka ran otrzymał i zdawał się być rozłoszczonym na wszystkich, którzy przeciw niemu walczyli, jednak bojaźń bożą nad gniew przełożył i zakazał czynić krzywdę błagającym opieki.

Ale nietylko w samej Grecji tak postąpił, że uszanował świątynie bogów, lecz także u barbarzyńców uszanował wszystkie obrazy i ołtarze z największą sumiennością. Przeważnie głośno, że się dziwi, iż się tych nie uważa za świętokradców, którzy wyrządzili krzywdę błagającym opieki bogów, i że się nie nakłada cięższych kar na tych, którzy religię podają w pogardę, niż na tych, którzy łupią świątynie.

Cap. 5.

bellum collatum est ad Corinthum wojna skoncentrowała się pod Koryntem. — *ops, opis* f. (nom. i dat. sng. tylko jako nom. propr. Ops, bogini ziemi i płodności) sng. i plur. moc, siła; sng. pomoc; pl. środki, bogactwo; siła zbrojna. — *debilito* 1. (debilis) osłabić, złamać. *ab — sum, esse, afui, afuturus* być nieobecny, nie brać udziału; przen. być dalekim od czego. — *insolentia, ae* f. niezwykłość, niezwykłość, wyniosłość, pycha. — *com — miseror* 1. aliquid ubolewać, litować się nad czem. — *mens sana* zdrowy rozum. — *poenas dare alicui* ponieść karę od kogo.

com — pello 3 *puli, pulsus* spędzić do kupy; weprzeć, napierając wpędzić. — *convenit* z subi. albo bez subi. zgadza się, przystoi, przyzwoita jest rzecz. — *ad officium redire* do posłuszeństwa powrócić. — *pecco* 1. błędzić, grzeszyć. — *ex — tinguo* i *ex — stinguo* 3. *tinxi, tinctus* gasić; przen. zabijać, tępić. — *quiesco* 3, *evi, etus* spoczywać, spokojnie leżeć; przen. spokojnie zachowywać się. — *neg — otium, ii* n, (nec + otium nie — wczas, czynność) zatrudnienie, zajęcie; polecenie, zadanie, *sine negotio, nullo negotio* bez trudności, łatwo.

Rozdział 5.

Bierze udział w wojnie korynickiej.

Po tej bitwie cała wojna przeniosła się pod Korynt i dlatego nazywa się koryncką. W jednej bitwie poległo tu mnóstwo nieprzyjaciół i zdawało się, że się wskutek tego osłabiła potęga przeciwników; lecz sława stąd nie wzbiła Agezylausza w dumę, owszem ubolewał nad losem Grecji, że z własnej winy takie mnóstwo poległo; albowiem z pomocą takiego zastępu, gdyby była Grecja miała zdrowy rozum, byłaby mogła wymierzyć karę Persji.

Gdy wparł nieprzyjaciół w mury i wielu go nakłaniało, aby obległ Korynt, oświadczył, że się to nie zgadza z jego godnością; bo — jak mówił — wysłano mnie po to, abym błędzących zmusił do posłuszeństwa, nie zaś abym tak sławne miasta greckie zdobywał. Bo jeżeli zechcemy tych wytępić, którzy przy naszym boku walczyli z barbarzyńcami, sami siebie pokonamy, choć oni będą spokojni. Potem bez trudności, skoro zechcą, nas zgniotą.

Cap. 6.

calamitas, atis f. szkoda, strata; klęska. *im — pello* 3. *puli, pulsus* uderzać, nalegać na kogo, koniecznie żądać od kogo. — *ex — cuso* 1. (*causa*) uniewinniać, usprawiedliwiać; przytaczać, podawać jako powód uniewinniający, usprawiedliwiający. — *exitus, us* m. wyjście; wynik (rezultat). — *divino* 1. (*divinus*) mieć boskie natchnienie, przepowiadać, przeczuwać; — *divinare de exitu* mieć przeczucie, przeczuwać wynik (rezultat). — *se praeberere* (z podw. acc. biernika i orzeczenia) okazać się czem, jakim (zwykle z przymiotnikami ujemnego znaczenia). — *ap — pareo* 2. *ui, iturus* okazać się; nieosob. *apparet* jasna jest (rzecz).

dis — crimen, inis n. (*discerno* zam. *dis — crino*) przedział; odstęp, przen. rozstrzygnięcie, walka rozstrzygająca; kryza, chwila stanowcza; niebezpieczeństwo. — *celeritas consilii* przytomność umysłu. — *trans — fugio* 3. fugi, zbiec, potajemnie przejść na stronę nieprzyjaciół. — *editus* 3 (*edo*) wyniesiony w górę, wyniosły, wysoki. — *fore = futurum esse*; *si animadversum esset*, or. r. *si animadversum erit*. — *bono animo aliquid facere* czynić co w dobrym zamiarze. — *ut si — fecissent* jak gdyby, jakoby uczynili byli. — *expers, rtis* (*pars*) nie mający w czem udziału — *consilii* gen. obi. w zamiarze, w planie.

Rozdział 6.

Broni ojczyzny przed Epaminondasem. Przytomność umysłu w krytycznej chwili.

Potem przypadła na Lacedemończyków owa znana klęska pod Leuktrą. Gdy wielu nalegało na niego, aby się tam wybrał, wymówił się starością, jakby przeczuwał wynik. — Gdy Epaminondas oblegał Spartę, miasto bez murów, tak wielkim okazał się wodzem, że dla wszystkich było jasną rzeczą, iż gdyby go wówczas nie było, Sparta byłaby istnieć przestała.

W tem położeniu krzytycznym jego przytomność umysłu zbawiła wszystkich. Kilku bowiem młodych ludzi, przerażonych nadejściem nieprzyjaciół, chciało zbiec na stronę Teban i zajęli wzgórze poza miastem. Agezylausz widział, że to pociągnie największe za sobą nieszczęście, (będzie bardzo zgubnym), jeżeli się pokaże, że ktoś usiłuje zbiec do nieprzyjaciół, udał się więc tam ze swoimi, i jak gdyby w szlachetnym zamiarze uczynili, pochwalił ich postanowienie, że zajęli to miejsce, dodając, że sam także widział konieczność tego zarządzenia (że się to stać powinno). Tak zjednał udaną pochwałą młodzieńców i pozostawiwszy kilku ze swoich towarzyszków, placówkę zabezpieczył. Owi bowiem, liczniejsi przez tych, którzy nie wiedzieli o zamiarze, nie mieli śmiałości ruszyć się tem chętniej, że przypuszczali, iż ich zamysł nie wyszedł na jaw.

Cap. 7.

re — *facio* 3 *fecit, factus* (facio) odnowić, odbudować; przen. odświeżyć, orzeźwić, pokrzepić; *se reficere* dźwignąć się. *pris* — *tinus* 3, dawny, przeszły. — *ind-igeo* 2. mieć brak czego, potrzebować — z przedmiotem w genet. albo w abl. — *alicui praesidio esse* być pomocą komu, (dat. rei); — *sub* — *levo* 1. podnieść; przen. wesprzeć, pomóc. — *victus, us* m. (vivo) pożywienie; przen. tryb życia (szczeg. ze względu na jadło). — *vestitus, us* m. (vestio) ubior, strój. — *domo uti* mieszkać w domu. *origo, inis* f. (orior) początek; pochodzenie, urodzenie; przen. ród, rodzina. — *intro* 1. intr. wejść, wstąpić, trans. domum, wejść w dom, w próg domu. — *libido, inis* f. starsze *lubido* (libet, lubet) pożądanie, pragnienie; chęćka, wybryk, zbytek. — *luxuria, ae* i *luxuries, ei* f. bujny wzrost; rozrzutność, marnotrawstwo. — *patientia, ae* f. znoszenie; poprzestawanie na małym, skromność. —

abstinentia ae, f. wstrzemięźliwość. *instructus* 3. (instruo) urządzony, — *dif* — *fero, ferre, dis* — *tuli, di* — *latus*, roznieść, rozszerzyć; *intrans.* tylko w temacie *praes*, różnić się. — *in* — *ops, opis* bezsilny; bezradny; bez środków, ubogi.

Rozdział 7.

Także innym sposobem pomaga ojczyźnie. Mieszka i żyje bardzo skromnie.

Po bitwie pod Leuktrą Lacedemończycy już się nigdy nie dźwignęli i nie odzyskali dawniejszej potęgi. Tymczasem Agezylausz nie ustawał nigdy pomagać ojczyźnie, czem tylko mógł. Ponieważ Lacedemończykom brakowało przedewszystkiem pieniędzy, Agezylausz wspierał wszystkich, którzy odpadli od króla (perskiego); od nich otrzymał w darze wielkie sumy i dźwigał ojczyznę.

Przedewszystkiem to w nim zasługiwało na podziw, że kiedy mu i państwa i królowie znosili ogromne dary, on nic nigdy do domu nie zabrał i żadnej zmiany nie zaprowadził ani w trybie życia ani w ubiorze lakońskim. Ten sam dom zadowalał go, w którym mieszkał ongiś Prokles, ojciec rodu. Kto wstąpił w jego progi, nie mógł odkryć żadnego śladu zbytku albo marnotrawstwa, za to liczne dowody jego skromności i wstrzemięźliwości; tak bowiem był urządzony, że się w niczem nie różnił od domu każdego ubożego człowieka prywatnego.

Cap. 8.

(ut — sic, wprawdzie — lecz) *fautrix*, icis f. (faveo) dobrodziejka, patronka; *naturam fautricem habuit* natura okazała się dlań życzliwą, przychylną. — *tribuo* 3. *ui, utus* (tribus) dzielić, rozdzielać; przen. udzielić, użytyć. — *animi virtutes* dary, zdolności umysłu. — *malignus* 3. (malus + gigno). zły; złośliwy, zawistny; skąpy. — *nanciscor* 3, *nactus* i *nactus sum* (incoh. do *nancire*) przypadkowo dostać, otrzymać, znaleźć; *naturam maleficam nancisci* doświadczyć, doznać niełaski natury. — *finco* 3. *finxi, fictus* (z gliny, wosku i t. p. miękkich materyj) kształtować, formować, nadawać postać. — *statura, ae* f. (status) wielkość. — *humilis, e* (humus) „przyziemny“, niski; mały. — *exiguus* 3.

(exigo) „ściśle wymierzony“, szczupły, mały, malutki. — (statura humili, exiguo corpore, abl. qualitatis). *claudus* 3, gminne *clodus*, kulawy, chromy. — *alter, a, um* (comp. od *alius*) jeden z dwóch, z obu; *altero pede claudus fuit* chromy był, chromał, kulał na jedną nogę. — (abl. limitationis) — *deformitas*, *atis* f. brzydki kształt, szpetność; *quae res nonnullam afferebat deformitatem* to szpeciło poniekąd (defigurowało). — *facies, ei* f. (facio) postać; oblicze, twarz. — *contigo 3. tigi, tactus* (tango) dotykać; intr. z dat. dostać się w udziale, spotkać kogo. — *subsidium, ii* n. (subsideo; tylna linja bojowa triarjów, którzy subsidebant, póki kolej na nich nie przyszła), rezerwa; pomoc, odsiecz. — *litus, oris* n. brzeg morski, wybrzeże. — *ac — cubo, are* leżeć. — *tectum, i* n. (tego) dach; mieszkanie, dom. — *sterno 3. stravi, stratus* na ziemi ścielić, *stratum, i* n leże, legowisko, łożo. — *stramentum, i* n. podściółka, słoma podesłana. — *pellis, is* f. skóra (zwierzęca). — *vestitus humilis* powszedni strój. — *ob — solesco 3. solevi* zużywać się; *obsoletus 3* zużyty, znoszony, wytarty. — *significo 1* (signum i facere) dawać znak; przen. dawać poznać. *beatus 3.* (beare) bogaty. — *suspicionem praebere* obudzić podejrzenie, posądzenie, pozwalać domniemać się, domysleć się. — *fidem facere* obudzić wiarę, sprawić, aby czemu wierzone. — *regis verbis* w imieniu króla. — *vitulina* sc. *caro* cielęcina (*vitulus, i* m. cielę) — *obsonium, ii* n. przykaska; przysmak; eius modi genera obsonii t. j. potrawy mięsne. — *unguentum, i* n. maść, olejek. *mensa secunda* wety, konfekt, owoce smażone. — *dis — pertio 4.* (partio) rozdzielić, rozdać. — *im — plico 1. avi, atus i implicui, implicitus* uwikłać; pass. wpaść; *in morbum implicitus* popadłszy w chorobę, zachorował i... *mel, mellis* n. miód — do balsamowania ciał używany. — *circum — fundo 3.* fudi, fusus naokoło oblać. polać.

Rozdział 8.

Posłać zewnętrzna Agezylausza; — ona jest powodem zabawnego nieporozumienia podczas wyprawy do Egiptu. Śmierć w drodze powrotnej.

Chociaż natura okazała się dla tak wielkiego człowieka przychylną pod względem uposażenia w przymioty duszy, pod względem powierzchowności jednak doznał jej niełaski (była nieludzka co do ukształtowania ciała). Był bowiem niskiego wzrostu, szczupły i chromał na jedną nogę. To go nawet szpeciło poniekąd, a wielu gardziło nim, gdy patrzyli na jego powierz-

chowność; ale ci, którzy znali jego przymioty, nie mogli mu się nadziwić.

To mu się zdarzyło, gdy go w wieku lat ośmdziesięciu wysłano na pomoc Tachowi do Egiptu. Leżał wtedy na brzegu ze swoimi ludźmi pod gołym niebem (bez dachu), a łoże miał takie, że ziemia była zasłana słomą, a na niej była tylko skóra zwierzęca narzucona; w takim samym odzieniu powszedniem a do tego wyszarzałem leżeli wszyscy jego towarzysze; ich strój nie tylko nie wskazywał króla wśród nich, lecz owszem budził podejrzenie, że to są ludzie wcale niebogaci.

Gdy do wojska królewskiego doszła wiadomość o jego przybyciu, szybko przyniesiono mu dary wszelkiego rodzaju. Szukający Agezylausza wysłańcy zaledwie uwierzyć mogli, że to jeden z tych, co leżeli. Oddano mu w imieniu króla dary przyniesione; ale on nie przyjął nic oprócz cielęciny i tym podobnych potraw mięsnych, jakich wymagała chwila; olejki, wieńce, wety rozdał sługom, wszystkie inne rzeczy kazał napowrót zabrać. Wskutek tego barbarzyńcy z większem jeszcze lekceważeniem nań spoglądali, bo byli przykonani, że on z powodu nieznaomości dobrych rzeczy przyjął jedynie marne.

Przy powrocie z Egiptu otrzymał w darze od króla Nektenebisa dwieście dwadzieścia talentów, aby je darował swoim współobywatelom. Gdy przybył do portu, zwanego portem Menelausza, zachorował i umarł. Przyjaciele, chcąc go tem łatwiej do Sparty przewieźć, w braku wosku oblali ciało miodem i tak sprowadzili do ojczyzny.

Loci Memoriales.

Agesilaus omnium opinione victor ducebatur.

Ag. regno praeposuit bonam existimationem.

Ag. eos, qui ceteris praestiterant, magnis affecit muneribus

Ag. omnibus, qui a rege defecerant, praesidio fuit.

Ag. ducenta viginti talenta, a Nectenebide sibi dono data, muneri dedit populo.

Celeritas consilii homini saepe saluti fuit in discrimine.

Ag. nunquam destitit patriam iuvare.

Ag. copias suas Hellespontum traiecit.

Ag. magnum imperatorem se praebuit.

Tissaphernes periurio deos sibi iratos reddidit.

In pactione Ag. summa fide mansit; — summa religione aras conservavit.

Quidam adulescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere voluerunt.

Lacedaemonii maxime pecunia indigebant.

Utinam imperatores nostri exemplum Agesilai sequi voluissent.

Artaxerxes exercitus terrestres comparavit, quos in Graeciam mitteret.

Id ut cognovit Tissaphernes, indutias ab Ageslao petivit.

Ag., simulatque imperio potitus est, persuasit Lacedaemoniis, ut bellum regi facerent.

Ag. Phrygiam prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret.

Etsi Ag. aliquot vulnera acceperat et iratus videbatur, tamen supplices violari vetuit.

Barbarus non dubitabat, quin Graeci in Cariam impetum facturi essent.

Ag. mirabatur sacrilegorum numero eos non haberi, qui supplicibus deorum nocuissent.

Magna praeda militibus locupletatis Ages.

Ephesum hiematum exercitum reduxit.

THE
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO
100 St. George Street
Toronto, Ontario
M5S 1A5

**INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA**
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 19
Tel. 26-68-83

F

23.722